

การปล้ำความเชื่อทางศาสนา ในวัดทางพระพุทธศาสนา

กรณีศึกษา วัดในอำเภอเมืองอุบลราชธานี และอำเภอดอนตาล
จังหวัดอุบลราชธานี

รองศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม
และคณะ

คณะศิลปศาสตร์ และกองส่งเสริมการวิจัย บริการวิชาการ
และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ประจำปีงบประมาณ 2562

การผ่านความเชื่อทางศาสนา

ในวัดทางพระพุทธศาสนา

กรณีศึกษาวัดในอำเภอเมืองอุบลราชธานี และอำเภอรุ่งราชะ
จังหวัดอุบลราชธานี

รองศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม และคณะ
คณะศิลปศาสตร์ และกองส่งเสริมการวิจัย บริการวิชาการ
และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ประจำปีงบประมาณ 2562

ชื่อหนังสือ	การผจญความเชื่อทางศาสนาในวัดทางพระพุทธศาสนา กรณีศึกษา
ปีที่พิมพ์	วัดในอำเภอเมืองอุบลราชธานี และอำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี 2562 พิมพ์ครั้งที่ 1
คณะผู้จัดทำ	รองศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาสพงศ์ ผิวพอใช้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิชัย สมานชาติ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาวดี แก้วระหัน อาจารย์ ดร.กรรณิการ์ สุพิชญ์ อาจารย์ ดร.ทิมมพร วุฒิพรพงษ์ อาจารย์ ดร.วรรณิก โพธิจักร อาจารย์กมลวัฒน์ เล็กนาวา อาจารย์จินตนา ศิริบุรณ์พิพัฒนา อาจารย์นิโลบล นาคพลังกุล กชพรรณ บุญฉวย นวลละออง อุทามนตรี ปัทมาสน์ พานพรม ปาณชรา ศิริทวี ปิยะนุช สิงห์แก้ว พัทธี ลิ้มปิทีปการการ มินชิตา ไสภา วัชรภรณ์ จันทรกาญจน์ วรรัตน์ พรหมสาขา ณ สกลนคร
ที่อยู่	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ตำบลเมืองศรีไค อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี 34190
หน่วยงานที่สนับสนุน	งานส่งเสริมการวิจัยและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
พิมพ์ที่	โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

กิตติกรรมประกาศ

หนังสือเรื่อง “การผสมผสานความเชื่อทางศาสนาในวัดทางพระพุทธศาสนา กรณีศึกษาวัดในอำเภอเมืองอุบลราชธานี และอำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี” เป็นผลผลิตของโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ 2562 ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากคณะศิลปศาสตร์ และกองส่งเสริมการวิจัย บริการวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

คณะผู้จัดทำขอกราบขอบพระคุณพระเถรานุเถระทุกรูปทุกวัดที่กรุณาให้ข้อมูลเชิงลึก อันเป็นประโยชน์ยิ่ง ทำให้ทราบถึงที่มาที่ไปของปฏิมากรรมรูปเคารพต่างๆ ที่ประดิษฐานอยู่ภายในวัด และขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมศรี ชัยวนิชยา ที่กรุณาให้คำปรึกษาในเรื่องพระแก้วเมืองอุบล อาจารย์กมลวัฒน์ เล็กนาวา ที่เมตตาช่วยพิสูจน์อักษร และคุณกชพรรณ บุญฉวย ที่ช่วยทำหน้าที่เลขานุการอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง ทำให้โครงการฯ นี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี จนกลายมาเป็นหนังสือที่ท่านกำลังอ่านอยู่ในขณะนี้

คณะผู้จัดทำหวังใจที่จะให้หนังสือเล่มนี้ช่วยก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม 3 ประการ ได้แก่ *ประการแรก* คณะผู้จัดทำหวังใจที่จะให้ผู้อ่านได้เห็นถึงภาพสะท้อนของสังคมไทยในปัจจุบัน (กรณีศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นจังหวัดชายแดน ที่มีพื้นที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน 2 ประเทศ คือ ลาวและกัมพูชา เป็นจังหวัดที่มีผู้คนหลายกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ และมีลักษณะเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม) เพราะปฏิมากรรมรูปเคารพเหล่านี้ เป็นเสมือนประจักษ์พยานที่บอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ของผู้คนได้อย่างน่าสนใจ เช่น “พระแก้วเมืองอุบลฯ” ที่บอกถึงความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างเจ้าผู้ปกครองเมืองอุบลราชธานีสมัยก่อนกับอาณาจักรเชียงรุ่งแสนหวี “บรรดาเทพเจ้าจีน” ที่แสดงให้เห็นถึงการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดอุบลราชธานีของชาวจีน เป็นต้น

ประการที่สอง คณะผู้จัดทำหวังใจที่จะคืนข้อมูลที่ถูกต้องกลับไปสู่สังคม จากการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่า บางวัดยังมีความรู้ความเข้าใจด้านเทววิทยาที่คลาดเคลื่อน ทำให้ปฏิบัติไม่ถูกต้องเหมาะสม เช่น ประดิษฐานปฏิมากรรมรูปเคารพสลับตำแหน่งกัน โดยนำเทวรูปท้าววิรูปักษ์ ซึ่งเป็นจอมนาครไปประดิษฐานไว้ที่แท่นบูชาของท้าววิรุฬหก จอมกุมภัณฑ์ และนำเทวรูปของท้าววิรุฬหกไปประดิษฐานไว้ที่แท่นบูชาของท้าววิรูปักษ์แทน ในเรื่องนี้ ทางคณะผู้จัดทำได้เข้าไปกราบเรียนให้ท่านเจ้าอาวาสทราบแล้ว เพื่อที่จะได้ดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้องต่อไป

ประการสุดท้าย คณะผู้จัดทำหวังใจที่จะให้หนังสือเล่มนี้เป็นเสมือน “คู่มือนำเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี” โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวเชิงธรรมะ ไหว้พระชำระจิตใจให้ผ่องใสบริสุทธิ์ นักท่องเที่ยวจะได้ทราบว่า ในจังหวัดอุบลราชธานีนั้นมีวัดใดบ้างที่เป็นวัดสำคัญ ที่ท่านไม่ควรพลาดที่จะไปกราบขอพร

คุณความดีได้อันจะพึงบังเกิดขึ้นจากหนังสือเล่มนี้ คณะผู้จัดทำขอน้อมถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา ขอให้สรรพมงคลทั้งหลายจงบังเกิดมีแด่สยามประเทศอันเป็นที่รักยิ่ง และสถาบันพระมหากษัตริย์ อันเป็นที่เคารพเทิดทูนเหนือสิ่งอื่นใดตราบจิรัฏฐิติกาล

คณะผู้จัดทำ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทนำ	1
ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดอุบลราชธานี	3
อำเภอเมืองอุบลราชธานี	7
อำเภวารินชำราบ	8
ข้อมูลของวัดในจังหวัดอุบลราชธานีที่ใช้เป็นกรณีศึกษา	9
วัดฝ่ายมหานิกาย	9
วัดกลาง	10
วัดทุ่งศรีเมือง	10
วัดบูรพาปะอาวเหนือ	11
วัดบูรพาพิสัย	12
วัดผาสุการาม	12
วัดมณีวนาราม	13
วัดมหาวนาราม	14
วัดหนองป่าพง	15
วัดหลวง	16
วัดฝ่ายธรรมยุติกนิกาย	17
วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ	18
วัดบูรพาราม	19
วัดพระธาตุหนองบัว	20
วัดเลียบ	21

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
วัดศรีอุบลรัตนาราม	22
วัดสุปฏิหารามวรวิหาร	23
วัดแสนสุข	25
ประติมากรรมรูปเคารพที่ประดิษฐานอยู่ภายในวัด	26
ประติมากรรมรูปเคารพในคติความเชื่อดั้งเดิม	26
พญานาค	26
ประติมากรรมรูปเคารพในคติพราหมณ์	30
พระคเณศ	30
พระพรหม	32
พระแม่คงคา	35
พระราหู	36
มนสาเทวี	39
ฤๅษี	40
ประติมากรรมรูปเคารพในคติพุทธ	41
พระพุทธรูป	42
พระแก้วโกเมน	42
พระแก้วขาวเพชรน้ำค้าง	43
พระแก้วนิลกาฬ	44
พระแก้วบุษราคัม	46
พระแก้วไพฑูรย์	47
พระแก้วมรกต	48

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
พระเจ้าใหญ่ศรีเมือง	49
พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ	49
พระเจ้าใหญ่องค์หลวง	51
พระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง	51
พระบาท	53
พระประจำวันเกิดทั้ง 8 ปาง	54
พระพุทธรูปเมือง	60
พระพุทธรูปเมตตา (จำลอง)	60
พระสัพพัญญูเจ้า	62
รอยพระพุทธรูป	62
หลวงพ่อดำลานันทา (จำลอง)	65
พระสาวกสมัยพุทธกาล	67
พระสังกัจจายน์	67
พระสิวลี	69
พระสาวกสมัยหลังพุทธกาล	73
พระครูวิโรจน์รัตโนบล (ญาท่านติโลด)	73
พระครูสีตาทิพนธ์	75
พระญาณวิศิษฐ์สมิทธิวีราจารย์ (พระอาจารย์สิงห์ ขันตยาคโม)	75
พระราชรัตนโนบล (พิมพ์ นารโท)	76
พระสิทธิธรรมรังสีคัมภีร์เมธาจารย์ (ชาลี ธรรมโร)	77
พระอริยวงศาจารย์ญาณวิมลอุบลคณาภิบาลสังฆปาโมกข์ (ส้อย หลักคำ)	78

เรื่อง	สารบัญ	หน้า
	พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจันโท)	79
	พระอุปคุต	81
	สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)	82
	สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (อ้วน ตีสโส)	84
	หลวงปู่แก้ว วัดพวงมาลัย	85
	หลวงปู่ทวด เขยิบน้ำทะเลจืด	86
	หลวงปู่เทพโลกอุดร	89
	หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต	90
	หลวงปู่มา ญาณวโร	91
	หลวงปู่มุข วัดปราสาทเยอเหนือ	92
	หลวงปู่สีทา ชัยเสโน	93
	หลวงปู่เสาร์ กันตสีโล	94
	หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ	95
	หลวงพ่ोजิน วัดบางคลาน	96
	หลวงพ่อชา สุภัทโท	96
	หลวงพ่อทอง วัดลาดบัวขาว	97
	บุคคลสำคัญทางพระพุทธศาสนา	98
	หมอชีวกโกมารภัจจ์	98
	เทพเจ้าในศาสนาพุทธ นิกายเถรวาท	100
	ท้าวธรรม	100
	ท้าววิรุฬหก	101

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ท้าววิรูปักษ์	102
ท้าวเวสสุวรรณ	102
พระอินทร์	105
เทพเจ้าในศาสนาพุทธนิกายมหายาน	106
พระกษิติครรภ์ราชามหาโพธิสัตว์	107
พระโพธิสัตว์กวนอิม	108
ประติมากรรมรูปเคารพในคติความเชื่ออื่นๆ	112
เทพเจ้ากวนอู	112
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	113
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	115
พระปฐมวราชสุริยวงศ์ (เจ้าคำผง)	116
เหวัชระ	117
ฮก ลก ชิว	118
ที่มาของการประดิษฐานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไว้ในวัด	119
เป็นความประสงค์ของเจ้าอาวาส	119
ญาติโยมนำมาถวาย	121
สิ่งศักดิ์สิทธิ์มีงหมายจะมาประดิษฐาน	122
บทสรุป	123
บรรณานุกรม	131

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 ดอกบัวสาย หรือ “อุบล” ณ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	3
2 ดอกบัวหลวง หรือ “ปทุม” ณ นาบัว บ้านท่าลาด อำเภวารินชำราบ สถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงแห่งใหม่ของจังหวัดอุบลราชธานี	3
3 ศาลหลักเมือง จังหวัดอุบลราชธานี	4
4 เทียนพรรษาวัดศรีอุบลรัตนาราม จังหวัดอุบลราชธานี	6
5 เทียนพรรษาวัดพระธาตุหนองบัว จังหวัดอุบลราชธานี	6
6 เทียนพรรษา สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานี ตั้งอยู่ ณ บริเวณทุ่งศรีเมือง	7
7 ภาพบริเวณด้านหน้าว่าการอำเภวารินชำราบ	8
8 พระอุโบสถวัดกลาง	10
9 หอไตร วัดทุ่งศรีเมือง	11
10 ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านปะอาว	12
11 สิมโบราณ อายุ 200 ปี ของวัดบูรพาพิสัย	12
12 เตาอบสมุนไพรวัดผาสุการาม	13
13 กุฏิแดง หรือกุฏิพระอธิวงศาจารย์	14
14 พระวิหารพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง วัดมหาวนาราม	16
15 เจดีย์พระโพธิญาณ วัดหนองป่าพง	16
16 วัดหลวง วัดแห่งแรกของเมืองอุบลราชธานี	17
17 วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ	18
18 รางวัดต่างๆ ที่วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อเคยได้รับ	18
19 หอไตรวัดบูรพาราม	19
20 พระธาตุหนองบัว ซึ่งจำลองแบบมาจากพระเจดีย์พุทธคยา สาธารณรัฐอินเดีย	20

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
21 เจดีย์วิหารอนุสรณ์สถานหลวงปู่เสาร์ กันตสีโล (ซ้ายมือ) และเจดีย์วิหารอนุสรณ์สถาน หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต (ขวามือ) ณ วัดเลียบ	21
22 พระอุโบสถวัดศรีอุบลรัตนาราม	22
23 ภายในพระอุโบสถวัดศรีอุบลรัตนาราม	23
24 บริเวณด้านหน้าพระอุโบสถ วัดสุปัฏนารามวรวิหาร	24
25 บริเวณท่อน้ำวัดสุปัฏนารามวรวิหาร	25
26 วัดแสนสุข	25
27 พญานาคตระกูลฉัพพยาปุตตะ และพญานาคศิลาปะขอม ณ วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ	27
28 บ้านไดนาคที่หอพระพุทธรบาท วัดทุ่งศรีเมือง	28
29 รูปปั้นพญานาค (ท่านย่ากลีบมณีเกตุนาคินี)	29
30 พญานาคสองตนหน้าวัดหลวง	30
31 พระคณศิในฐานะทวารบาล ประดิษฐาน ณ ซุ้มประตูวัดหลวงด้านทิศตะวันตก	31
32 เทวรูปพระคณศิปางประทานพร ประดิษฐาน ณ วัดมหายานาราม	32
33 พระพรหม ประดิษฐาน ณ วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ	34
34 พระพรหม ประดิษฐาน ณ วัดมหายานาราม	35
35 แม่น้ำคงคายามอรุณรุ่ง ณ เมืองพาราณสี	35
36 พระแม่คงคา ประดิษฐาน ณ บริเวณท่อน้ำวัดสุปัฏนารามวรวิหาร	36
37 เทวรูปพระราหู ประดิษฐาน ณ วัดมหายานาราม	37
38 พระราหู ประดิษฐาน ณ วัดหลวง	38
39 มนสาเทวี ประดิษฐาน ณ วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ	40

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
40 ถาชี ประดิษฐาน ณ วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ	41
41 พระแก้วโกเมน วัดมณีวนาราม	43
42 พระแก้วขาวเพชรน้ำค้าง	44
43 กล่องที่เก็บรักษาพระแก้วนิลกภาพ	45
44 ฐานเงินประดับด้วยทับทิม 1 เม็ด	45
45 พระแก้วนิลกภาพ วัดเลียบ	46
46 พระแก้วบุษราคัม วัดศรีอุบลรัตนาราม	47
47 พระแก้วไพฑูรย์ วัดหลวง	48
48 พระแก้วมรกต วัดเลียบ	48
49 พระเจ้าใหญ่ศรีเมือง วัดทุ่งศรีเมือง	49
50 พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อเมตตรัยสัทโธบรมโพธิสัตว์	50
51 พระเจ้าใหญ่องค์หลวง ประดิษฐาน ณ วัดหลวง	51
52 พระเจ้าใหญ่อินทร์แปลงในพระวิหารหลังเก่า	52
53 พระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง	53
54 พระบทม์ ประดิษฐานอยู่ ณ วัดกลาง	54
55 พระเจ้าใหญ่พระพุทธรูปไสยาสน์ วัดผาสุการาม	56
56 พระพักตร์พระเจ้าใหญ่พระพุทธรูปไสยาสน์ วัดผาสุการาม	56
57 พระพุทธรูปประจำวันเกิด ประดิษฐาน ณ วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ	57
58 พระประจำวันเกิด ประดิษฐาน ณ วัดบูรพาราม	57

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
59 พระประจำวันเกิด ประดิษฐาน ณ วัดเลียบ	58
60 พระพุทธรูปประจำวันเกิด ประดิษฐาน ณ วัดแสนสุข	59
61 พระพุทธรูปปางนาคปรก ประดิษฐาน ณ วัดบูรพาราม	59
62 พระพุทธจอมเมือง วัดเลียบ	60
63 พระพุทธเมตตาจำลอง	61
64 พระสัพพัญญูเจ้า ประดิษฐาน ณ วัดสุปฏิณารามวรวิหาร	62
65 รอยพระพุทธรูปจำลอง ประดิษฐาน ณ หอพระพุทธรูป วัดทุ่งศรีเมือง	63
66 รอยพระพุทธรูปจำลอง ประดิษฐาน ณ วัดสุปฏิณารามวรวิหาร	63
67 รอยพระพุทธรูปจำลอง ประดิษฐาน ณ วัดหนองป่าพง	64
68 หลวงพ่อดำ นาลันทา (จำลอง) ประดิษฐาน ณ วัดศรีอุบลรัตนาราม	66
69 พระสังกัจจายน์ ประดิษฐาน ณ วัดพระธาตุหนองบัว	67
70 พระสังกัจจายน์ ประดิษฐาน ณ วัดหลวง	68
71 พระสิวลี ประดิษฐาน ณ วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ	69
72 พระสิวลี ประดิษฐาน ณ วัดบูรพาราม	71
73 พระสิวลี ประดิษฐาน ณ วัดผาสุการาม	71
74 พระสิวลี ประดิษฐาน ณ วัดสุปฏิณารามวรวิหาร	72
75 พระครูวิโรจน์รัตโนบล ประดิษฐาน ณ หอพระพุทธรูป วัดทุ่งศรีเมือง	74
76 เจดีย์บรรจุอัฐิพระครูวิโรจน์รัตโนบล (หลวงพ่อรอด) วัดทุ่งศรีเมือง	74
77 พระครูสีตาทิณันท์ ประดิษฐาน ณ วัดทุ่งศรีเมือง	75
78 พระญาณวิเศษฐสมิทธิวีราจารย์ ประดิษฐาน ณ วัดบูรพาราม	76

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
79	พระราชรัตนโบล ประดิษฐาน ณ วัดทุ่งศรีเมือง	77
80	พระสิทธิธรรมรังสีคัมภีร์เมธาจารย์ (ชาลี ธัมมโร) ประดิษฐาน ณ วัดบูรพาราม	78
81	พระอริยวงศาจารย์ญาณวิมลอุบลคณาภิบาลสังฆปาโมกข์ ประดิษฐาน ณ วัดทุ่งศรีเมือง	79
82	พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ประดิษฐานภายในพระอุโบสถ วัดสุปัฏนารามวรวิหาร	80
83	พระอุปัฏฐก ประดิษฐาน ณ วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ	81
84	หอพระอุปัฏฐก ประดิษฐาน ณ วัดแสนสุข	81
85	สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ประดิษฐาน ณ วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ	82
86	สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ประดิษฐาน ณ วัดมหาวนาราม	83
87	สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ประดิษฐาน ณ วัดหลวง	84
88	สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ประดิษฐานภายในพระอุโบสถ วัดสุปัฏนารามวรวิหาร	85
89	หลวงปู่แก้ว วัดพวงมลัย	86
90	หลวงปู่ทวด เขยียบน้ำทะเลจืด ประดิษฐาน ณ วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ	87
91	หลวงปู่ทวด เขยียบน้ำทะเลจืด ประดิษฐาน ณ วัดสุปัฏนารามวรวิหาร	88
92	หลวงปู่ทวด ประดิษฐาน ณ วัดหลวง	89
93	หลวงปู่เทพโลกอุดร (องค์นั่ง สีขาว) ประดิษฐาน ณ วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ	90
94	หลวงปู่มนัฏฐ์ ฐิตัตถ์โต ประดิษฐาน ณ วัดเสียบ	91
95	หลวงปู่มา ญาณวโร ประดิษฐาน ณ วัดหลวง	92
96	หลวงปู่ม วัดปราสาทเยอเหนือ ประดิษฐาน ณ วัดหลวง	93
97	หลวงปู่สีทา ชัยเสโน ประดิษฐาน ณ วัดบูรพาราม	93
98	หลวงปู่เสาร์ กันตสีโล ประดิษฐาน ณ วัดเสียบ	94
99	หลวงปู่แหวน สุจิณโณ ประดิษฐาน ณ วัดสุปัฏนารามวรวิหาร	95
100	หลวงพ่ोजิน วัดบางคลาน ประดิษฐาน ณ วัดสุปัฏนารามวรวิหาร	96
101	หุ่นขี้ผึ้งหลวงพ่อบุชา สุภัทโท ประดิษฐาน ณ วัดหนองป่าพง	97
102	หลวงพ่อบุช วัดลาดบัวขาว ประดิษฐาน ณ วัดสุปัฏนารามวรวิหาร	98
103	หมอชีวกโกมารภัจจ์ ประดิษฐาน ณ วัดทุ่งศรีเมือง	99
104	หมอชีวกโกมารภัจจ์ ประดิษฐาน ณ วัดพระธาตุหนองบัว	100
105	ท้าวธตรฐ ประดิษฐานอยู่ ณ วัดแสนสุข	101
106	ท้าววิรุฬหก ประดิษฐาน ณ วัดแสนสุข	101
107	ท้าววิรูปักษ์ ประดิษฐาน ณ วัดแสนสุข	102
108	ท้าวเวสสุวรรณ ประดิษฐาน ณ วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ	103

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
109 ท้าวเวสสุวรรณ หน้าพระอุโบสถวัดผาสุการาม	104
110 ท้าวเวสสุวรรณ ประดิษฐาน ณ วัดแสนสุข	104
111 พระอินทร์ ประดิษฐาน ณ วัดเลียบ	105
112 พระอินทร์ หรือเทพทันใจ ประดิษฐาน ณ วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ	106
113 พระกษิติครรภ์ราชมหาโพธิสัตว์ ประดิษฐานภายในวัดเลียบ	108
114 พระโพธิสัตว์กวนอิม และศิษย์ ประดิษฐาน ณ วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ	109
115 พระโพธิสัตว์กวนอิม ประดิษฐาน ณ วัดสุปฏิณารามวรวิหาร	110
116 พระโพธิสัตว์กวนอิม ประดิษฐาน ณ วัดหลวง	111
117 เทพเจ้ากวนอู ประดิษฐาน ณ วัดหลวง	113
118 พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประดิษฐาน ณ วัดสุปฏิณารามวรวิหาร	114
119 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประดิษฐาน ณ วัดสุปฏิณารามวรวิหาร	115
120 อนุสาวรีย์พระปฐมสมรราชสุริยวงศ์ (เจ้าคำผง) ประดิษฐาน ณ วัดหลวง	116
121 เทวรูปเหว้พระ ประดิษฐาน ณ วัดสุปฏิณารามวรวิหาร	117
122 ฮก ลก ซิ่ว ประดิษฐาน ณ วัดสุปฏิณารามวรวิหาร	118
123 สัมภาษณ์พระราชธรรมโกศล เจ้าอาวาสวัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ และเจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี (ธรรมยุติ)	119
124 พระครูวิลาสกิจจาทร เจ้าอาวาสวัดหลวง และเจ้าคณะอำเภอดอนมดแดง	120
125 ของไหว้พระราหู วัดหลวง	120
126 แผ่นประชาสัมพันธ์งานสวดส่งพระราหู	121
127 พระครูอุบลคณาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดเลียบ	121
128 พระสังกัจจายน์ที่ลอยมาตามน้ำ ปัจจุบันประดิษฐาน ณ วัดหลวง	122
129 การประดิษฐานปฏิมากรรมรูปพระสงฆ์ที่มีนามอันเป็นมงคล ได้แก่ หลวงปู่โต หลวงปู่แก้ว หลวงปู่แหวน หลวงพ่อเงิน หลวงพ่อทอง ประดิษฐาน ณ วัดสุปฏิณารามวรวิหาร	124

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางแสดงรายนามวัด และประติมากรรมรูปเคารพที่ประดิษฐานอยู่ภายในวัด	126

การผสมผสานความเชื่อทางศาสนาในวัดทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดอุบลราชธานี

กรณีศึกษา วัดในอำเภอเมืองอุบลราชธานี และอำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

บทนำ

“โลกมันเปลี่ยนแปลงเร็วมาก ประมาณปีที่แล้ว ผมพบอาจารย์ท่านหนึ่งที่ออสเตรเลีย Peter A. Jackson เขาศึกษาเรื่องเครื่องรางของขลัง พยายามศึกษาเรื่องโลกสมัยใหม่มีความเป็นศาสนาน้อยลง คือลดความศรัทธา (Disenchanted) ต่อมานักมานุษยวิทยาก็ศึกษาเรื่องนี้ พอมาดูเมืองไทยก็อาจมีสภาวะแบบนี้ ผมก็แย้งว่าเมืองไทยไม่เคย Disenchanted เพราะมัน Enchanted อยู่ตลอดเวลา เพียงแต่ว่าเปลี่ยนเรื่องราวอยู่ตลอดเวลา”

(ตอนหนึ่งจากปาฐกถาของศาสตราจารย์ ดร.ธงชัย วินิจจะกุล ในงานประชุมวิชาการเรื่อง “ไทยศึกษาในภูมิภาคอีสาน” เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ.2559 ณ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี)

ข้อคิดเห็นข้างต้นเป็นความจริงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย สังคมที่ผสมผสานความคิดความเชื่อทางศาสนา (Religious Syncretism) ได้อย่างลงตัวมาช้านาน กล่าวคือ ความเชื่อดั้งเดิมที่ผู้คนนับถือผี เชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ ผสมเข้ากับความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ และศาสนาพุทธที่เดินทางมาจากอินเดียหล่อหลอมให้สังคมไทยกลายเป็นสังคม “อุดมศรัทธา”

หลักฐานเชิงประจักษ์ที่ช่วยสนับสนุนคำกล่าวข้างต้นได้อย่างชัดเจน คือ ปฏิมากรรมรูปเคารพต่างๆ อาทิ พระโพธิสัตว์กวนอิม พระคเณศ พระราหู เจ้าแม่ตะเคียนทอง กุมารทอง ฯลฯ ที่ประดิษฐานภายในวัดทางพระพุทธศาสนา เพื่อดึงศรัทธาของพุทธศาสนิกชนให้เข้าวัดเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากปัญญาของแต่ละบุคคลไม่เท่ากัน บางท่านเข้าวัดเพราะมี “ปัญญา” จึงเข้าวัดเพื่อที่จะขัดเกลตาตนให้เป็นผู้สะอาด สว่าง สงบ เพื่อความหลุดพ้นถึงฝั่งอมฤตนิพพาน ขณะที่บางท่านเข้าวัดเพราะมี “ปัญหา” จึงเข้าวัดเพื่อหาที่พึ่ง ซึ่งเป็นอำนาจลึกลับ ให้ช่วยแก้ปัญหาครอบครัว ปัญหาเศรษฐกิจ ที่ต้องเผชิญ ด้วยเหตุนี้จึงปฏิเสธไม่ได้ว่ารูปเคารพต่างๆ เหล่านี้ก็มีข้อดี เพราะอย่างน้อยที่สุดก็ทำให้คนเข้าวัดได้มากขึ้นนั่นเอง

คณะทำงานจึงสนใจที่จะศึกษาปฏิมากรรมรูปเคารพต่างๆ ที่ประดิษฐานอยู่ภายในวัดทางพระพุทธศาสนาว่า ปัจจุบันมีปฏิมากรรมรูปเคารพอะไรบ้าง เทพเจ้าต่างๆ เหล่านี้มีประวัติความเป็นมาอย่างไร รวมทั้งเหตุผลที่พระสงฆ์ได้นำรูปเคารพเหล่านั้นมาประดิษฐานไว้ภายในวัด ทั้งนี้คณะทำงานได้เลือก “จังหวัดอุบลราชธานี” เป็นกรณีศึกษา (อำเภอเมืองอุบลราชธานี และอำเภวารินชำราบ) เหตุผลคือ จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดใหญ่ มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นจังหวัดที่พระพุทธศาสนาประดิษฐานอย่างมั่นคง สมกับคำขวัญประจำจังหวัดที่ว่า “ทวยราษฎร์ใฝ่ธรรม” นอกจากนี้ยังเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ซึ่งคณะทำงานสังกัดอยู่อีกด้วย

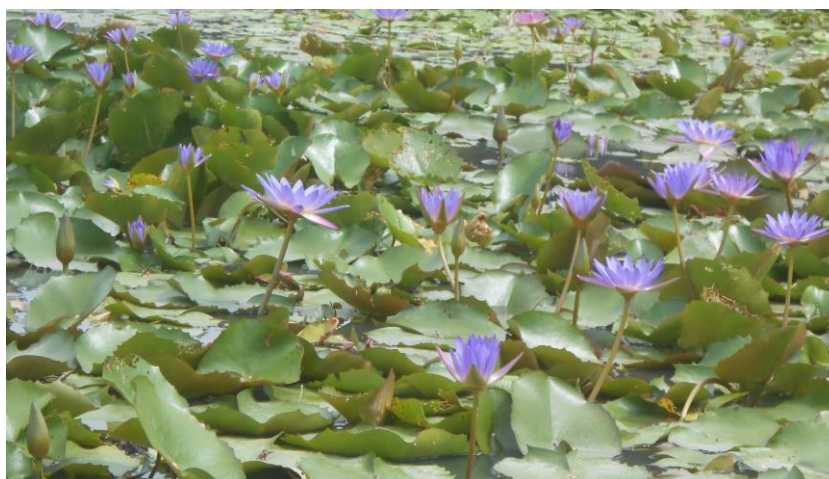
การศึกษารูปเคารพต่างๆ ในวัดทางพระพุทธศาสนา จะทำให้เกิดผลงอกงามทางด้านสติปัญญาของผู้คน อย่างน้อยที่สุดก็ทำให้คนในสังคมทราบว่า เรากำลังเคารพบูชาสิ่งใด ไม่ใช่ไหว้เพราะคนอื่นบอกให้ไหว้ หรือไหว้ตามๆ กัน โดยไม่รู้ว่ไหว้ไปเพื่ออะไร คำถามสำคัญของงานชิ้นนี้คือ “ไหว้อะไร และไหว้ไปทำไม?”

คณะทำงานคิดว่า อย่างน้อยที่สุด ปฏิมากรรมรูปเคารพเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นแง่มุมทางความคิด “ความนอบน้อม” ที่มนุษย์มีต่อ “พลังงานพิสุทธิ์ทางธรรมชาติ” หรือ “พลังจักรวาล” ที่เผยออกมาในรูปของบุคลาธิษฐาน (Personification) “ความรัก” ที่จะหลอมรวมผู้คนในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีใจเปิดกว้างพร้อมที่จะยอมรับความเชื่ออื่นๆ อย่างไม่ได้รังเกียจเดียดฉันท์ จึงเป็นหน้าที่ของคนรุ่นเราที่จะต้องบอกเล่าให้คนรุ่นหลังได้ตระหนักถึงความสำคัญของความเชื่อเหล่านี้ เพราะมนุษย์จะไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้เลยถ้าปราศจากความเชื่อความศรัทธา (แม้แต่คนที่ประกาศว่า ตนไม่มีศาสนา หรือ “Irreligion” ก็ถือเป็นการแสดงความเชื่อความศรัทธาอีกแบบหนึ่งด้วยเช่นกัน คือเชื่อว่าไม่เชื่ออะไรเลย)

การทำความเข้าใจระบบความคิดความเชื่อ จะทำให้เราเข้าใจทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวเราอย่างลึกซึ้ง เพราะสังคมไทยล้วนแล้วแต่ถูกประกอบสร้างขึ้นมาจากความเชื่อทางศาสนาทั้งสิ้น ศาสนาจึงไม่ใช่สิ่งไกลตัว แต่กลับเป็นสิ่งที่สำคัญที่ไม่อาจละเลยได้

ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดอุบลราชธานี

ในภาษาไทยมีคำที่หมายถึง “ดอกบัว” อยู่หลายคำ เช่น อุบล ปทุม จงกล นิโลบล บุษกร บงกช บุษกร อุทุมพร เป็นต้น แต่ที่พบเห็นอยู่เสมอ คือ คำว่า “อุบล” กับ “ปทุม” ซึ่งเป็นคำที่ไทยยืมมาจากภาษาบาลี-สันสกฤต ทั้ง 2 คำนี้ แม้ว่าจะหมายถึงดอกบัวเหมือนกัน หากแต่ก็เป็นบัวต่างชนิดกัน กล่าวคือ “อุบล” นั้นเป็นบัวก้านอ่อน หรือ “บัวสาย” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Water lily” ส่วน “ปทุม” หมายถึงบัวก้านแข็ง หรือ “บัวหลวง” ซึ่งภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Lotus”

ภาพที่ 1 ดอกบัวสาย หรือ “อุบล” ณ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 28/6/2562

ภาพที่ 2 ดอกบัวหลวง หรือ “ปทุม” ณ นาบัว บ้านท่าลาด อำเภวารินชำราบ

สถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงแห่งใหม่ของจังหวัดอุบลราชธานี

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 28/6/2562

จังหวัดอุบลราชธานีตั้งอยู่ในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีอาณาเขตทางด้านทิศเหนือติดกับจังหวัดอำนาจเจริญและจังหวัดยโสธร ทิศใต้ติดกับจังหวัดศรีสะเกษและราชอาณาจักรกัมพูชา ทิศตะวันออกติดกับแม่น้ำโขงและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ส่วนทิศตะวันตกติดกับจังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดยโสธร (แต่เดิมจังหวัดยโสธรและจังหวัดอำนาจเจริญเคยเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดอุบลราชธานีมาก่อน โดยยโสธรแยกออกไปเป็นจังหวัดเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2515 ส่วนอำนาจเจริญแยกออกไปเป็นจังหวัดเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2536)

ภาพที่ 3 ศาลหลักเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม

เมื่อ 19/7/2562

จังหวัดอุบลราชธานีมีพื้นที่ทั้งสิ้น 16,112 ตารางกิโลเมตร มีประชากรราว 1,785,709 คน แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 25 อำเภอ คือ

- 1) อำเภอเมืองอุบลราชธานี
- 2) อำเภอเขมราฐ
- 3) อำเภอโขงเจียม
- 4) อำเภอเดชอุดม
- 5) อำเภอบุณฑริก
- 6) อำเภอพิบูลมังสาหาร
- 7) อำเภอตระการพืชผล
- 8) อำเภวารินชำราบ
- 9) อำเภอม่วงสามสิบ
- 10) อำเภอเขื่องใน
- 11) อำเภอศรีเมืองใหม่

- 12) อำเภอน้ำยี่น
- 13) อำเภอกุดข้าวปุ้น
- 14) อำเภอนาจะหลวย
- 15) อำเภอโพธิ์ไทร
- 16) อำเภอตาลสุม
- 17) อำเภอสิรินธร
- 18) อำเภอสำโรง
- 19) อำเภอดอนมดแดง
- 20) อำเภอทุ่งศรีอุดม
- 21) อำเภอนาเยีย
- 22) อำเภอนาตาล
- 23) อำเภอเหล่าเสือโก้ก
- 24) อำเภอสว่างวีระวงศ์
- 25) อำเภอน้ำขุ่น

จังหวัดอุบลราชธานีมีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนานตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์แล้ว โดยพัฒนาจากสังคมแบบล่าสัตว์ มาเป็นสังคมแบบเกษตรกรรม จนมาถึงสมัยประวัติศาสตร์ ดินแดนที่เป็น จังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบันได้ปฏิสัมพันธ์กับอาณาจักรโบราณอื่นๆ และได้รับอิทธิพลจากอาณาจักรอื่น เข้ามาอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12 - 13 ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมเจนละ ในช่วง พุทธศตวรรษที่ 12 - 15 ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมทวารวดี ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 15 - 18 ได้รับอิทธิพล จากวัฒนธรรมเขมร และในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 - 25 ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมไทย - ลาว

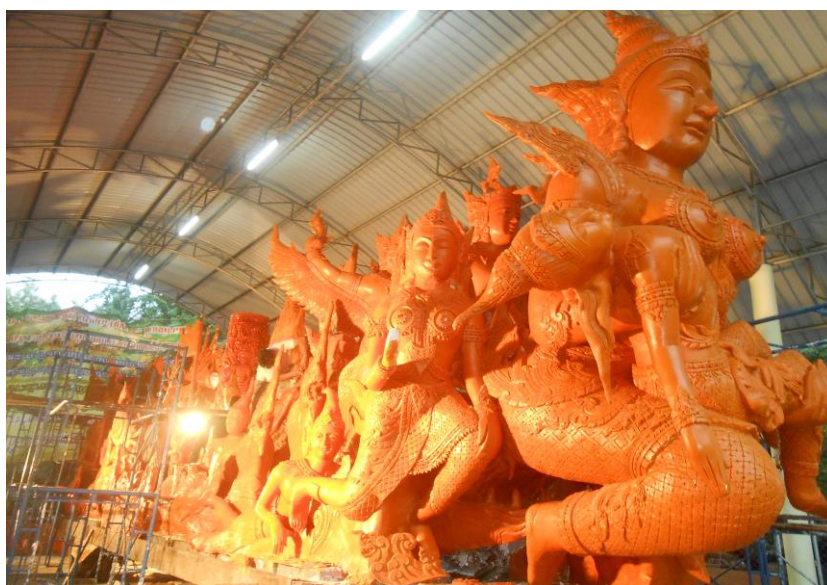
ในปัจจุบัน จังหวัดอุบลราชธานีถือเป็นจังหวัดที่มีความเจริญจังหวัดหนึ่งของประเทศ เป็นจังหวัดที่มี อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ หรือ GDP อย่างต่อเนื่อง เป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ เพราะมีแม่น้ำ สายสำคัญไหลผ่านทำให้ได้รับการขนานนามว่าเป็น “เมืองสามน้ำ” (แม่น้ำโขง แม่น้ำชี และแม่น้ำมูล) ประชาชนสามารถทำการเกษตรได้ดี ซึ่งพืชเศรษฐกิจของจังหวัดอุบลราชธานี คือ ข้าวหอมมะลิ ยางพารา และมันสำปะหลัง นอกจากนี้ประชาชนยังทำการประมงอีกด้วย สิ่งที่ภาครัฐควรให้การสนับสนุนอย่างยิ่ง ในอนาคตอันใกล้ คือ เรื่องอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกและการค้าชายแดน ซึ่งจะส่งผลทำให้เศรษฐกิจของ จังหวัดอุบลราชธานีเข้มแข็งขึ้น

จังหวัดอุบลราชธานีถือเป็นศูนย์กลางด้านการคมนาคมของภูมิภาคอีสานใต้ นอกจากนี้ยังมีศักยภาพ ทางด้านการท่องเที่ยวสูง เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่งดงาม แปลกตา ไม่ว่าจะเป็นภูเขา น้ำตก และเกาะแก่งในลำน้ำโขง จังหวัดอุบลราชธานีมีงานประเพณีที่มีชื่อเสียง คือ งานแห่เทียนพรรษา ซึ่งจัดขึ้น อย่างยิ่งใหญ่เป็นประจำทุกปี ดึงดูดนักท่องเที่ยวจำนวนมากจากทั้งในและนอกประเทศให้มาเยือน “เมือง ดอกบัวงาม” นาม “อุบลราชธานี”

ภาพที่ 4 เทียนพรรษาวัดศรีอุบลรัตนาราม จังหวัดอุบลราชธานี (พ.ศ. 2562)

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม

ภาพที่ 5 เทียนพรรษาวัดพระธาตุหนองบัว จังหวัดอุบลราชธานี (พ.ศ.2562)

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม

ส่วนข้อมูลของพื้นที่ที่คณะทำงานลงพื้นที่ศึกษา (อำเภอเมืองอุบลราชธานี และอำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี) มีรายละเอียดสังเขป ดังนี้

อำเภอเมืองอุบลราชธานี

ระลึก ธาณี (2554 : 149 - 153) ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของอำเภอเมืองอุบลราชธานีว่า เดิมชื่อ “อำเภอบุพูปนิคม” หรือ “อำเภอบูรพาอุบล” (พ.ศ. 2445 - 2456) โดยมีพระวิณโกเมศ (เจียง) ทำหน้าที่รักษาการนายอำเภอ ต่อมากระทรวงมหาดไทยได้เปลี่ยนชื่อจากอำเภอบูรพาอุบลมาเป็น “อำเภอเมืองอุบลราชธานี” เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2456 แม้ว่าต่อมาจะมีการเปลี่ยนชื่อเป็น “อำเภอเมือง” บ้าง “อำเภเมืองอุบล” บ้าง แต่ในที่สุดก็ใช้ชื่อเรียก “อำเภอเมืองอุบลราชธานี” จวบจนกระทั่งถึงปัจจุบัน อำเภอนี้แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 12 ตำบล 155 หมู่บ้าน ตำบล 12 ตำบล ได้แก่ 1) ตำบลในเมือง 2) ตำบลหัวเรือ 3) ตำบลหนองขอน 4) ตำบลปทุม 5) ตำบลขามใหญ่ 6) ตำบลแจระแม 7) ตำบลหนองบ่อ 8) ตำบลไผ่น้อย 9) ตำบลกระโสม 10) ตำบลกุดลาด 11) ตำบลขี้เหล็ก และ 12) ตำบลปะอาว

อำเภอเมืองอุบลราชธานี ถือเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ นอกจากนี้ในปัจจุบัน อำเภอเมืองอุบลราชธานียังเป็นศูนย์กลางความเจริญของจังหวัดอุบลราชธานีในทุกด้าน เช่น เป็นที่ตั้งของสถานศึกษาที่มีชื่อเสียง (มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี วิทยาลัยอาชีวศึกษาอุบลราชธานี) โรงพยาบาล (โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์) ห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ (ศูนย์ทาวเวอร์ เซ็นทรัลพลาซ่าอุบลราชธานี) หรือแม้แต่สนามบิน (ท่าอากาศยานนานาชาติอุบลราชธานี) เป็นต้น

ภาพที่ 6 เทียนพรรษา สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานี ตั้งอยู่ ณ บริเวณทุ่งศรีเมือง

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพียรธรรม เมื่อ 28/6/2562

อำเภอวารินชำราบ

ระลึก ธาณี (2554 : 188 - 190) ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของอำเภอวารินชำราบว่า เดิมชื่อ “อำเภอทักษิณูปนิคม” หรือ “อำเภอทักษิณอุบล” หมายถึง อำเภอที่ตั้งอยู่ทางด้านทิศใต้ของอำเภอเมืองอุบลราชธานี ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2445 ต่อมาในปี พ.ศ. 2456 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เปลี่ยนชื่ออำเภอนี้ใหม่เป็น “อำเภอวารินทรชำราบ” ต่อมาได้เปลี่ยนมาเป็น “อำเภอวารินชำราบ” และได้ใช้ชื่อนี้มาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

ด้วยเหตุที่อำเภอวารินชำราบมีพื้นที่กว้างใหญ่ จึงทำให้ทางราชการได้แบ่งพื้นที่ของอำเภอนี้ออกเป็น “กิ่งอำเภอสำโรง” ในปี พ.ศ. 2528 (ยกฐานะขึ้นเป็น อำเภอสำโรงในปี พ.ศ. 2535) และ “กิ่งอำเภอสว่างวีระวงศ์” ในปี พ.ศ. 2338 (ยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอสว่างวีระวงศ์ ในปี พ.ศ. 2550) ปัจจุบันอำเภอวารินชำราบแบ่งออกเป็น 16 ตำบล 190 หมู่บ้าน ตำบล 16 ตำบลมีดังนี้ 1) ตำบลวารินชำราบ ซึ่งอยู่ในเขตเทศบาล 2) ตำบลธาตุ 3) ตำบลท่าลาด 4) ตำบลคูเมือง 5) ตำบลโนนโพน 6) ตำบลสระสมิง 7) ตำบลคำน้ำแซบ 8) ตำบลบึงหวาย 9) ตำบลคำขวาง 10) ตำบลโพธิ์ใหญ่ 11) ตำบลแสนสุข 12) ตำบลหนองกินเพล 13) ตำบลโนนผึ้ง 14) ตำบลเมืองศรีไค 15) ตำบลห้วยขะยุง และ 16) ตำบลบึงหวาย

ภาพที่ 7 บริเวณด้านหน้าว่าการอำเภอวารินชำราบ ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม

เมื่อ 28/6/2562

อำเภอวารินชำราบ เป็นที่ตั้งของหน่วยงานราชการที่สำคัญหลายแห่ง เช่น กรมทหารราบที่ 6 มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โรงพยาบาลค่ายสรรพสิทธิประสงค์ สถานีรถไฟอุบลราชธานี เป็นต้น (ชื่อสถานที่ตั้งไม่ตรงกัน) อำเภอวารินชำราบถือเป็นอำเภอที่มีความเจริญมาก เพราะตั้งอยู่ไม่ไกลจากอำเภอเมืองอุบลราชธานีนัก เพียงแค่ข้ามสะพานข้ามแม่น้ำมูลมาก็ถึงกันแล้ว

ข้อมูลของวัดในจังหวัดอุบลราชธานี ที่ใช้เป็นกรณีศึกษา

ข้อมูลวัดที่คณะทำงานได้ลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น คัดเลือกจากวัดที่มีความสำคัญ และตั้งอยู่ในอำเภอเมืองอุบลราชธานีและอำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี จำนวนทั้งสิ้น 16 แห่ง ได้แก่ 1) วัดศรีอุบลรัตนาราม 2) วัดสุปัฏนารามวรวิหาร 3) วัดหลวง 4) วัดกลาง 5) วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ 6) วัดบูรพาราม 7) วัดมหาวนาราม 8) วัดมณีวนาราม 9) วัดทุ่งศรีเมือง 10) วัดพระธาตุหนองบัว 11) วัดเลียบ 12) วัดบูรพาปะอาวเหนือ 13) วัดบูรพาพิสัย 14) วัดหนองป่าพง 15) วัดแสนสุข และ 16) วัดผาสุการาม โดยวัดที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ส่วนใหญ่ เป็นวัดสำคัญที่อยู่ในแคมเปญท่องเที่ยวต่างๆ ได้แก่

วัดที่ทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) คัดเลือกให้เป็นวัดในโครงการ “นั่งสามล้อกราบพระ 9 วัด เมืองอุบลฯ” (2552) และโครงการ “กราบพระ 9 วัดเมืองอุบลฯ เสริมสิริมงคลให้กับชีวิตในช่วงปีใหม่ไทย” (2554) ศึกษาทั้งหมด 9 วัด ได้แก่ 1) วัดศรีอุบลรัตนาราม 2) วัดสุปัฏนารามวรวิหาร 3) วัดหลวง 4) วัดกลาง 5) วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ 6) วัดบูรพาราม 7) วัดมหาวนาราม 8) วัดมณีวนาราม และ 9) วัดทุ่งศรีเมือง

วัดที่เทศบาลนครอุบลราชธานี คัดเลือกให้อยู่ในโครงการ “นำเที่ยวไหว้พระ 9 วัด” (2558) เลือกศึกษา 2 วัด จากจำนวนทั้งหมด 9 วัด คือ 1) วัดพระธาตุหนองบัว และ 2) วัดเลียบ ส่วนที่เหลืออีก 7 วัด เป็นวัดที่เข้ากับวัดในโครงการของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้แก่ 1) วัดมหาวนาราม 2) วัดมณีวนาราม 3) วัดทุ่งศรีเมือง 4) วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ 5) วัดหลวง 6) วัดสุปัฏนารามวรวิหาร และ 7) วัดศรีอุบลรัตนาราม

วัดที่กระทรวงวัฒนธรรม ยกให้เป็นวัดที่มีความสำคัญกับประวัติศาสตร์เมืองอุบลราชธานี (2561) เลือกศึกษา 2 วัด จากจำนวนทั้งสิ้น 17 วัด ได้แก่ 1) วัดบูรพาปะอาวเหนือ และ 2) วัดบูรพาพิสัย (ส่วนวัดที่เหลืออีก 15 วัด แบ่งเป็น 1) วัดที่เข้ากับวัดในโครงการที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จำนวน 7 วัด ได้แก่ 1) วัดศรีอุบลรัตนาราม 2) วัดสุปัฏนารามวรวิหาร 3) วัดทุ่งศรีเมือง 4) วัดมณีวนาราม 5) วัดหลวง 6) วัดมหาวนาราม และ 7) วัดพระธาตุหนองบัว และ 2) วัดที่ตั้งอยู่นอกเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานี และอำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานีอีก 8 วัด ได้แก่ 1) วัดพระโต บ้านปากแซง อำเภอเขมราฐ 2) วัดสิรินธรวรารามภูพร้าว อำเภอสิรินธร 3) วัดเกษมสำราญ อำเภอตระการพืชผล 4) วัดศรีสุพนาราม อำเภอม่วงสามสิบ 5) วัดทุ่งศรีวิไล อำเภอเขื่องใน 6) วัดท่าสวนตาล อำเภอเขื่องใน 7) วัดเหนือยางซึก อำเภอเขื่องใน และ 8) วัดไต้ยางซึก อำเภอเขื่องใน

คณะทำงานได้แบ่งวัดที่ใช้เป็นกรณีศึกษาทั้งหมด 16 วัด ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) วัดฝ่ายมหานิกาย และ 2) วัดฝ่ายธรรมยุติกนิกาย ซึ่งแต่ละวัดมีประวัติความเป็นมาดังนี้

วัดฝ่ายมหานิกาย

คำว่า “มหานิกาย” เป็นชื่อของนิกายคณะสงฆ์ไทย ที่สืบสายมาจากศาสนาพุทธนิกายเถรวาท ลัทธิลังกาวงศ์ พระสงฆ์ส่วนใหญ่ในประเทศไทยสังกัด ในงานรวบรวมนี้ วัดฝ่ายมหานิกายที่ใช้เป็นกรณีศึกษา

มีจำนวน 9 วัด คือ 1) วัดกลาง 2) วัดทุ่งศรีเมือง 3) วัดบูรพาปะอาวเหนือ 4) วัดบูรพาพิสัย 5) วัดผาสุการาม 6) วัดมณีวนาราม 7) วัดมหาวนาราม 8) วัดหนองป่าพง และ 9) วัดหลวง

1. วัดกลาง

วัดกลาง ตั้งอยู่ที่ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี มีเนื้อที่ 7 ไร่ 1 งาน มีอาณาเขตด้านทิศเหนือติดกับถนนพรหมราช ทิศใต้ติดกับแม่น้ำมูล ทิศตะวันออกติดกับซอยพรหมราช และทิศตะวันตกติดกับถนนราชวงศ์ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2515

วัดกลาง สร้างขึ้นโดย “ท้าวคำ” บุตรของพระวรวงศ์วา วัดอุปประสงค์ของการสร้างวัดกลาง เพื่อที่จะทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เป็นการสร้างถาวรวัตถุไว้เป็นอนุสรณ์เช่นเดียวกับ “วัดหลวง” ซึ่งเป็นวัดคู่บ้านคู่เมือง ที่สร้างขึ้นโดยพระปฐมราชวงศ์ (ท้าวคำผิง) เจ้าเมืองอุบลราชธานีคนแรก วัดกลางสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2336 หลังจากที่วัดหลวงสร้างได้ 2 ปี

ภาพที่ 8 พระอุโบสถวัดกลาง ที่เรียบง่าย แต่งงดงาม ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม

เมื่อ 29/3/2562

2. วัดทุ่งศรีเมือง

“วัดทุ่งศรีเมือง” ตั้งอยู่ที่เลขที่ 95 ถนนหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี สันนิษฐานว่าวัดนี้สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2356 ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ล้นเกล้ารัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยพระอริยวงศาคตญาณวิมลอุบลสังฆปาโมกข์ (สือหลักคำ) ซึ่งเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์เมืองอุบลราชธานี (เทียบเท่ากับตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบัน) เป็นผู้สร้างวัดนี้ขึ้น เหตุที่ท่านเลือกชายดงอู่ผึ้งเป็นสถานที่บำเพ็ญสมณธรรม เนื่องจากเป็นสถานที่เงียบสงบ มีป่าหว่า เหมาะกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนั่นเอง

ภาพที่ 9 หอไตร วัดทุ่งศรีเมือง ปัจจุบันได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติเรียบร้อยแล้ว
 ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 30/4/2562

3. วัดบูรพาปะอาวเหนือ

พระอัครเถระ ได้นำชาวบ้านสร้างวัดบูรพาปะอาวเหนือ ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2395 และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาในปี พ.ศ. 2404

วัดบูรพาปะอาวเหนือ ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 13 ตำบลปะอาว อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี มีเนื้อที่ 6 ไร่ 66 ตารางวา มีอาณาเขตทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันตกติดกับหมู่บ้าน ทิศใต้ติดกับหนองน้ำสาธารณะ และทิศตะวันออกติดกับที่ดินสาธารณะ

ภาพที่ 10 ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านปะอาว ตั้งอยู่ในวัดบูรพาปะอาวเหนือ

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 28/6/2562

4. วัดบูรพาพิสัย

วัดบูรพาพิสัย ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 1 ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2440 และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อปี พ.ศ. 2450

วัดนี้มีสถานที่สำคัญคือ สิม (พระอุโบสถ) โบราณ อายุ 200 ปี ให้นักท่องเที่ยวได้กราบไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อเสริมความเป็นสิริมงคลให้ชีวิตและครอบครัว

ภาพที่ 11 สิมโบราณ อายุ 200 ปี ของวัดบูรพาพิสัย ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม

เมื่อ 28/6/2562

5. วัดผาสุกราม

วัดผาสุกราม เป็นวัดในสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ตั้งอยู่ที่ตำบลวารินชำราบ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี วัดนี้ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2510 เดิมชื่อว่า

“วัดบ้านดง” ตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ปรากฏ ต่อมาในปี พ.ศ. 2507 พระมหาวิรวงศ์ (ดิสโส อ้วน) ได้เปลี่ยนชื่อพระอารามมาเป็น “วัดผาสุกราม”

ตามประวัติวัดเล่าว่า วัดนี้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2490 โดยนายวิบูลย์เดช สุวรรณมูล, นายเปี้ย บุญศรีดา และนายเล็ก วิเศษรอด ได้นำศรัทธาญาติโยมให้มาร่วมสร้างวัดขึ้นบนพื้นที่ 24 ไร่ โดยตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอวารินชำราบไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ราว 2 กิโลเมตร และได้มีมนต์หลวงปู่พิมพ์ หาดิ ให้มาจำพรรษา ณ วัดแห่งนี้เป็นการชั่วคราว

ปัจจุบัน วัดผาสุกราม มีชื่อเสียงในด้านของกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพ เนื่องจากภายในบริเวณวัดเป็นที่ตั้งของเตาอบสมุนไพร ลานออกกำลังกาย และมีบริการนวดแผนไทยในราคาย่อมเยา เปิดให้บริการแก่ประชาชนทั่วไปทุกวันตั้งแต่เวลา 6.00 - 19.00 น.

ภาพที่ 12 เตาอบสมุนไพรวัดผาสุกราม แหล่งรวมพลคนรักสุขภาพ

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 28/6/2562

6. วัดมณีวนาราม

“วัดมณีวนาราม” หรือที่ชาวบ้านเรียกกันจนติดปากว่า “วัดป่าน้อย” ตั้งอยู่ที่ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี วัดนี้ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. 2495

ตามประวัติกล่าวว่า วัดมณีวนารามเป็นที่จำพรรษาของพระสงฆ์ เดิมเรียกว่า “วัดป่าแก้วมณีวัน” จนกระทั่งปลายสมัยรัชกาลที่ 3 พระอริยวงศาจารย์ ญาณวิมล อุบลสังฆปาโมกข์ (ส้อย) หลักล้าเมืองอุบลราชธานี (เทียบเท่ากับเจ้าคณะจังหวัด) ได้ย้ายจากวัดสระเกษราชวรวิหาร กรุงเทพฯ มาจำพรรษาอยู่ที่วัดมณีวนาราม และได้จัดการเรียนการสอนพระธรรมวินัย จนกลายเป็นสำนักเรียนที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งคู่กับวัดสุปฏิหารามวรวิหาร (วิณา วิสเพัญ, ม.ป.ป. : 8 - 10)

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำวัด คือ “พระแก้วโกเมน” พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่สร้างขึ้นจากโกเมน หนึ่งในพระแก้วศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่มืองอุบลราชธานี

ภาพที่ 13 กุฏิแดง หรือกุฏิพระอริยวงศาจารย์ เป็นกุฏิไม้โบราณที่ตั้งอยู่ภายในวัดมณีวนาราม

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 30/4/2562

7. วัดมหานาราม

“วัดมหานาราม” ตั้งขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2322 ในสมัยของพระพรหมวรราชสุริยวงศ์ (ท้าวทิศพรหม) เจ้าเมืองอุบลราชธานีคนที่ 2 เดิมชื่อว่า “วัดป่าหลวงมณีโชติศรีสวัสดิ์” เป็นวัดป่า หรือวัดอรัญวาสี เพราะตั้งอยู่กลาง “ดงอู่ผึ้ง” ซึ่งเป็นป่าใหญ่ในสมัยนั้น ต่อมา สมเด็จพระมหาวิรวงศ์ ซึ่งท่านเป็นพระมหาเถระชั้นผู้ใหญ่ และเป็นชาวจังหวัดอุบลราชธานีได้เปลี่ยนชื่อวัดมาเป็น “วัดมหาวน” แต่ชาวบ้านนิยมเรียกกันว่า “วัดป่าใหญ่” เช่นเดิม ในปี พ.ศ. 2488 ท่านเจ้าพระคุณ สมเด็จพระมหาวิรวงศ์ได้เมตตาเปลี่ยนชื่อวัดให้ใหม่อีกครั้งหนึ่งเป็น “วัดมหานาราม” ซึ่งกลายเป็นชื่อที่ใช้กันมาจนถึงทุกวันนี้

วัดมหานารามได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2514 และได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ยกฐานะขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2521 นับเป็นพระอารามหลวงคณะมหานิกายแห่งแรกของจังหวัดอุบลราชธานี

วัดนี้นอกจากจะเป็นสถานที่ประดิษฐาน “พระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง” พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่มืองแล้ว ยังเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยสงฆ์ “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี” อีกด้วย

ภาพที่ 14 พระวิหารพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง วัดมหาวนาราม

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 29/3/2562

8. วัดหนองป่าพง

วัดหนองป่าพง ตั้งอยู่เลขที่ 46 หมู่ที่ 10 ตำบลโนนผึ้ง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี หลวงพ่อชา สุภัทโท (พระโพธิญาณเถร) ตั้งวัดนี้ขึ้นในปี พ.ศ. 2514 และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2517

วัดหนองป่าพงมีพื้นที่ประมาณ 300 ไร่ แบ่งออกเป็นเขตพุทธาวาสและสังฆาวาส มีส่วนที่เป็น “พิพิธภัณฑสถานพระโพธิญาณ” ซึ่งประดิษฐานหุ่นขี้ผึ้งของหลวงพ่อชา เครื่องอัฐบริขาร รวมทั้งข้าวของเครื่องใช้ สิ่งของมีค่าต่างๆ ที่ญาติโยมนำมาถวาย มี “เจดีย์พระโพธิญาณ” ซึ่งเป็นสถานที่บรรจุอัฐิธาตุของหลวงพ่อชา สุภัทโท ซึ่งบัดนี้ได้กลายเป็นพระธาตุไปเรียบร้อยแล้ว

หลวงพ่อชาถือเป็นแบบอย่างของพระสงฆ์ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ท่านถือสันโดษ เน้นการปฏิบัติ เพื่อขัดเกลากิเลส ทำให้ท่านเป็นที่เคารพนับถือจากทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ นอกจากนี้วัดหนองป่าพง ยังได้กลายเป็น “ต้นแบบ” ของวัดป่า ที่เกิดขึ้นตามมาอีกกว่า 100 แห่งทั่วประเทศ รวมทั้งวัดไทยในต่างแดน ไม่ว่าจะเป็นในยุโรป ออสเตรเลีย และแคนาดา ทำให้พระพุทธศาสนาเผยแผ่ออกไปทั่วทิศานุทิศ ด้วยเหตุนี้ เพื่อเป็นการระลึกถึงพระคุณของหลวงพ่อชา สุภัทโท ทางวัดหนองป่าพงจึงกำหนดจัดงาน “อาจารย์บูชา หลวงพ่อชา” ขึ้นในช่วงวันที่ 12 - 17 มกราคม ของทุกปี (หลวงพ่ชามรณภาพ เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2535 ด้วยอาการเนื้องามองเสื่อมและตายเป็นหย่อมๆ รวมทั้งโรคเบาหวาน สิริอายุได้ 60 ปี)

ภาพที่ 15 เจดีย์พระโพธิญาณ วัดหนองป่าพง ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพียรธรรม

เมื่อ 28/6/2562

9. วัดหลวง

“วัดหลวง” เป็นวัดแรกของจังหวัดอุบลราชธานี ตั้งอยู่ที่เลขที่ 95 ถนนพรหมเทพ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี วัดนี้สร้างขึ้นโดย พระปฐมวราชสุริยวงศ์ (เจ้าคำผง) ซึ่งเป็นเจ้าเมืองอุบลราชธานีคนแรก เนื่องจากท่านประสงค์ที่จะสร้างวัดขึ้นตามโบราณราชประเพณี เพื่อเป็นการสืบอายุพระพุทธศาสนา และมุ่งหมายที่จะให้เป็นที่พักพิงของบรรดาพระภิกษุสงฆ์ที่ติดตามพระตาผู้เป็นพระบิดาของท่านเมื่อครั้งที่อพยพมาจากเมืองเวียงจันทน์

พระปฐมวราชสุริยวงศ์ ได้เลือกพื้นที่บริเวณใกล้วังของท่านสร้างเป็นวัดขึ้นใหญ่โต แล้วให้นามว่า “วัดหลวง” เนื่องจากท่านประสงค์จะให้ตรงกับนามของท่าน ซึ่งเป็นผู้สร้างวัด คือ “เจ้าองค์หลวง” หรือ “อาญาหลวงเฒ่า” นอกจากนี้ วัดยังตั้งอยู่ติดกันกับที่อยู่ของท่าน คือ “คุ้มเจ้าหลวง” จึงเป็นเหตุอันสมควรที่จะขนานนามวัดแห่งนี้ว่า “วัดหลวง”

แต่เดิมวัดหลวงเคยเป็นสถานที่พำนักของประมุขสงฆ์ของเมืองอุบลราชธานีมาก่อน ตามแบบฉบับการปกครองคณะสงฆ์ของเวียงจันทน์ เริ่มตั้งแต่พระมหाराชครูหอแก้ว (นามเดิมคือ “แก้ว” ท่านเป็นหลานชายของพระปฐมวราชสุริยวงศ์) ต่อมาเมื่อพระมหाराชครูหอแก้วมรณภาพลง พระมหाराชครูท่านหอเทนได้ปกครองคณะสงฆ์สืบมา และได้พัฒนากิจการของพระศาสนาให้ก้าวหน้าตามลำดับ จนกระทั่งท่านได้มรณภาพลง ทางราชการ (กรุงเทพฯ) จึงได้ประกาศให้ใช้ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์แบบใหม่ตามแบบสยามแทน

ปูชนียวัตถุที่สำคัญภายในวัดคือ “พระเจ้าใหญ่องค์หลวง” สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2324 ถือเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองที่สำคัญอีกองค์หนึ่ง นอกจากนี้ยังมี “พระแก้วไพฑูรย์” พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์

ซึ่งทำจากแก้วไพฑูรย์ โดยทางวัดจะอัญเชิญออกมาให้ประชาชนได้มีโอกาสราบไหว้บูชา สรงน้ำขอพร ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ของทุกปี

ภาพที่ 16 วัดหลวง วัดแห่งแรกของเมืองอุบลราชธานี

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 29/3/2562

วัดฝ่ายธรรมยุติกนิกาย

นิกายธรรมยุต ก่อตั้งโดยพระวชิรญาณเถระ (รัชกาลที่ 4 เมื่อครั้งยังทรงดำรงเพศบรรพชิต) พระองค์ทรงเลื่อมใสในจริยาวัตรของพระมอญ จึงทรงอุปสมบทใหม่ในปี พ.ศ. 2372 ต่อมาในปี พ.ศ. 2376 จึงได้ทรงตั้งคณะสงฆ์ธรรมยุตขึ้น โดยมีวัดบวรนิเวศวิหาร เป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่นิกายนี้

นิกายธรรมยุตเป็นนิกายที่มีการปฏิวัติหลักการปฏิบัติของพระสงฆ์ใหม่ อาทิ ธรรมเนียมการทำวัตรเช้า - เย็น ในวันธรรมดาและวันธรรมสวนะ (วันพระ) ปฏิรูปการเทศน์จนได้รับความนิยมจากพุทธศาสนิกชน การกำหนดให้วันมาฆบูชาเป็นวันสำคัญทางศาสนา เช่นเดียวกับวันวิสาขบูชา การแก้ไขการรับผ้ากฐิน การขอพรรพชา การออกเสียงภาษาบาลี การจัดระเบียบเรื่องการครองผ้าให้น่าเลื่อมใส การสนับสนุนให้พระสงฆ์มีการศึกษาทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติวิปัสสนา รวมทั้งความรู้ทางโลกอื่นๆ เช่น ภาษาอังกฤษ

วัดนิกายธรรมยุตในจังหวัดอุบลราชธานีที่ใช้เป็นกรณีศึกษามีทั้งสิ้น 7 วัด คือ 1) วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ที่ 2) วัดบูรพาราม 3) วัดพระธาตุหนองบัว 4) วัดเลียบ 5) วัดศรีอุบลรัตนาราม 6) วัดสุปัฏนารามวรวิหาร และ 7) วัดแสนสุข

1. วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ

“วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ” หรือ “วัดใต้เทิง” ตั้งอยู่ที่เลขที่ 2 ถนนพรหมราช ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี วัดนี้สร้างขึ้นเมื่อใดไม่ปรากฏ หากแต่ได้รับการจดทะเบียนวัดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2322 และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2441 โดยมีท้าวสิทธิสาร เพี้ยเมืองแสนและราษฎร พร้อมใจกันกราบบังคมทูลขอพระราชทาน ที่วิสุงคามสีมาจากพระเจ้าแผ่นดินในสมัยนั้น

เดิมมี 2 วัดอยู่ในบริเวณนี้ คือ “วัดใต้เทิง” และ “วัดใต้ท่า” ต่อมาได้ยุบทั้ง 2 วัดรวมเป็นวัดเดียวกัน เรียกว่า “วัดใต้เทิง” (เทิง ในภาษาไทยถิ่นอีสาน แปลว่า สูงขึ้นไป ต่อมาคำว่า เทิง ได้เลือนหายไป เหลือแต่คำว่า วัดใต้) สิ่งสำคัญของวัดใต้ คือพระอุโบสถศิลปะ 3 ชาติ กล่าวคือ หลังคาเป็นทรงไทยประยุกต์ ส่วนฐานเป็นศิลปะผสมรมกับเวียดนาม ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปขนาดใหญ่หนัก 1 ตู้อ จึงทำให้วัดนี้ได้นามว่า “วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ”

ภาพที่ 17 วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ญธรรม เมื่อ 30/4/2562

ภาพที่ 18 รางวัลต่างๆ ที่วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อเคยได้รับในอดีต

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ญธรรม เมื่อ 30/4/2562

2. วัดบูรพาราม

วัดบูรพารามสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2436 เดิมเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์สายวิปัสสนาในภาคอีสาน ภายหลังกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ผู้สำเร็จราชการมณฑลอีสานได้บริจาคทรัพย์และที่ดินสร้างวัดขึ้นเพื่อถวายพระอาจารย์สีทา ชยเสโน (เจ้าอาวาสรูปแรก)

ภายในบริเวณวัดมีโบราณสถานสำคัญคือสิมและหอไตร สิมวัดบูรพารามสร้างขึ้นในราวกลางพุทธศตวรรษที่ 25 ลักษณะเป็นสิมทรงพื้นถิ่นอีสาน สร้างก่ออิฐถือปูนบนฐานปัทม์แบบอีสาน ในผังสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 3 ห้อง หันหน้าอาคารไปทางทิศใต้สู่ม้าน้ำมูล โครงสร้างใช้เสาและผนังรับน้ำหนัก หลังคาทรงจั่ว ผนังมีโครงสร้าง คือ ด้านในใช้ไม้ตีเป็นโครงก่อนและอัดดินเหนียวผสมฟาง แล้วฉาบด้วยปูนขาว เดิมผนังแต่ละด้านมีหน้าต่างด้านละ 2 ช่อง เว้นห้องสุดท้ายที่เจาะช่องแสงเป็นรูปวงกลม ภายในประดิษฐานรูปหล่อพระวิปัสสนาจารย์

ส่วนหอไตรเป็นหอไตรไม้ มีใต้ถุนสูงในผังสี่เหลี่ยมผืนผ้า มี 2 หลังตั้งเรียงกัน เดิมมีخانพักเชื่อมอาคารทั้งสองหลัง โครงสร้างหอไตรแต่ละหลังใช้เสาไม้กลม 8 ต้น รับน้ำหนักหลังคาทรงจั่ว ติ้วที่ประดับไม้ระแนงเป็นลายก้างปลา ด้านข้างมีช่องหน้าต่าง 3 ช่อง เฉพาะด้านที่เคยมีخانพักเชื่อมไม่มีหน้าต่าง ด้านหน้าและด้านหลังมีช่องหน้าต่าง 1 ช่อง บันไดทางขึ้นและประตูอยู่ใต้อาคารที่ใช้วิธีเปิดบานประตูขึ้นด้านบน

จุดเด่นของวัดบูรพาราม คือ วัดนี้ถือเป็นต้นกำเนิดของพระสงฆ์สายวิปัสสนาธุระในประเทศไทย อาทิ หลวงปู่สีทา ชยเสโน, หลวงปู่เสาร์ กันตสีโล, หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต, พระญาณวิศิษฐ์ (ทอง จันทสิริ) และพระสุทธธรรมรังสีคัมภีรเมธาจารย์ (ลี อัมมธโร)

กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนและกำหนดขอบเขตที่ดินโบราณสถานวัดบูรพาในชื่อ “วัดบูรพาราม” ในราชกิจจานุเบกษา เมื่อ วันที่ 17 ธันวาคม 2544 พื้นที่ประมาณ 2 งาน 76 ตารางวา โดยหอไตรได้รับการบูรณะครั้งล่าสุดในปี พ.ศ. 2545

ภาพที่ 19 หอไตรวัดบูรพาราม ที่ดงามด้วยศิลปะพื้นบ้านอีสาน

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 29/3/2562

3. วัดพระธาตุหนองบัว

“วัดพระธาตุหนองบัว” ตั้งอยู่ที่กิโลเมตรที่ 3 ถนนธรรมวิถี ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี มีพื้นที่ทั้งหมด 50 ไร่เศษ วัดนี้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2498 เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองวาระมงคลกึ่งพุทธกาล 25 พุทธศตวรรษ โดยนายฟอง สิทธิธรรม เป็นผู้บริจาคที่ดินแปลงดังกล่าวให้แก่ นายทองพูล ยุมิตร นายอุ่น ไวยหงษ์ พร้อมด้วยคณะศรัทธาธรรมได้ร่วมกันสร้างวัดนี้ขึ้น

ปูชนียสถานที่สำคัญของวัดนี้ คือ “พระบรมธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์” ซึ่งสร้างเลียนแบบพระมหาโพธิเจดีย์ ซึ่งตั้งอยู่ที่เมืองคยา รัฐพิหาร สาธารณรัฐอินเดีย พระบรมธาตุองค์เดิมมีขนาดกว้างด้านละ 5 เมตร สูงประมาณ 17 เมตร ต่อมาได้มีการสร้างพระบรมธาตุองค์ใหม่ครอบองค์เดิมไว้ดังที่เห็นในปัจจุบัน โดยฐานสี่เหลี่ยมกว้าง 17 เมตร สูง 56 เมตร สร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2512 รอบพระบรมธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์มีกำแพงแก้วล้อมรอบ มีทางเข้าทั้งหมด 4 ด้าน นอกจากจะเป็นสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าแล้ว ยังเป็นสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปเมตตาจำลอง ไว้ให้บรรดาพุทธศาสนิกชนได้กราบไหว้บูชาอีกด้วย

ด้านหลังพระบรมธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์ เป็นศาลาการเปรียญซึ่งมีลักษณะคล้ายกับสถานที่ปรินิพพานที่เมืองกุสินารา สาธารณรัฐอินเดีย ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปางปรินิพพาน ใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

ภาพที่ 20 พระธาตุหนองบัว ซึ่งจำลองแบบมาจากพระเจดีย์พุทธคยา สาธารณรัฐอินเดีย

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 29/3/2562

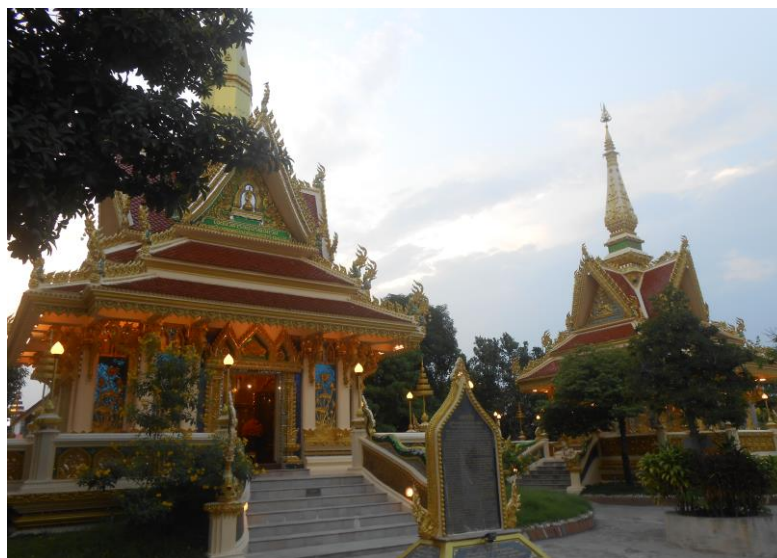
4. วัดเลียบ

วัดเลียบ ตั้งอยู่ที่เลขที่ 116 ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี สันนิษฐานว่า ชื่อของวัดมาจากพื้นที่ตั้งวัดที่สร้างขึ้นเลียบคันคูเมือง (สอดคล้องกับชื่อถนนซึ่งตัดผ่านวัด คือ ถนนเขื่อนธานี) วัดนี้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2391 ตรงกับปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 เดิมเป็นสำนักสงฆ์ฝ่ายวิปัสสนา มีเจ้าอาวาสปกครองได้ 10 รูป เมื่อพระอาจารย์ทิพย์เสนา ทิพพะโสโน ได้มรณภาพลง วัดเลียบจึงได้กลายเป็นวัดร้าง

ต่อมาพระอาจารย์เสาร์ กันตสีโล ได้บูรณปฏิสังขรณ์วัดเลียบใหม่ และดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัด เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2435 ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อปี พ.ศ. 2439

ภายในพระอุโบสถวัดเลียบเป็นสถานที่ประดิษฐาน “พระพุทธรูปเมือง” ซึ่งหลวงปู่เสาร์ กันตสีโล ท่านได้ปั้นไว้ นอกจากนี้ยังมีเจดีย์วิหารอนุสรณ์สถานหลวงปู่เสาร์ กันตสีโล หลังหนึ่ง และเจดีย์วิหารอนุสรณ์สถานหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต อีกหลังหนึ่ง ซึ่งเป็นสถานที่ประดิษฐานรูปเคารพของพระอาจารย์ใหญ่แห่งกองทัพธรรมทั้ง 2 รูป รวมทั้งพระธาตุและเครื่องอัฐบริขารของหลวงปู่เสาร์และหลวงปู่มั่นสมัยที่ท่านได้มาจำพรรษา ณ พระอารามแห่งนี้

เกียรติคุณของวัดที่สมควรกล่าวถึง คือในปี พ.ศ. 2561 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้คัดเลือกให้วัดเลียบเป็น “วัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น”

ภาพที่ 21 เจดีย์วิหารอนุสรณ์สถานหลวงปู่เสาร์ กันตสีโล (ซ้ายมือ) และเจดีย์วิหารอนุสรณ์สถานหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต (ขวามือ) ณ วัดเลียบ ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 30/4/2562

5. วัดศรีอุบลรัตนาราม

“วัดศรีอุบลรัตนาราม” ตั้งอยู่ที่เลขที่ 129 ถนนอุปราชา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2398 โดยพระอุบาลโท (ตันตระกุล ณ อุบล) ได้ถวายที่ดินจำนวน 25 ไร่ ไว้ให้เป็นสมบัติแด่พระพุทธศาสนา และระดมสรรพกำลังทั้งผู้คนและทรัพย์เงินทองสร้างวัดนี้ขึ้น

วัดนี้เดิมมีชื่อว่า “วัดศรีทอง” มีเรื่องเล่าว่า หลังจากที่พระอุบาลโทได้ถวายที่ดินให้แก่หมู่สงฆ์ โดยมีพระเถระสำคัญ 2 รูป มาเป็นประธาน ได้แก่ ท่านพันธุโล (ดี) และท่านเทวธัมมิ (ม้าว) ค่าคั้นนั้นได้ปรากฏนิมิตประหลาดขึ้น คือ มีแสงสว่างพวยพุ่งขึ้นมาเป็นลำแสงสีเหลืองทองภายในบริเวณวัด จึงทำให้วัดนี้ได้นามว่า “วัดศรีทอง” ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น

ต่อมาในปี พ.ศ. 2511 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินมาประกอบพิธียกช่อฟ้าพระอุโบสถวัดศรีทองแทนพระอุโบสถหลังเดิมที่ชำรุดไปตามกาลเวลา คุณหญิงต่วน โกศลวัฒน์ ผู้เป็นประธานดำเนินการก่อสร้างพระอุโบสถจึงได้น้อมเกล้าฯ ถวายพระอุโบสถหลังนี้ให้อยู่ในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี และขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเปลี่ยนชื่อวัดจากเดิมคือ “วัดศรีทอง” มาเป็น “วัดศรีอุบลรัตนาราม” ตามองค์อุปถัมภ์อีกด้วย ต่อมาในปี พ.ศ. 2522 วัดศรีอุบลรัตนารามได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ

ปูชนียวัตถุที่สำคัญของวัดศรีอุบลรัตนาราม คือ “พระแก้วบุษราคัม” พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวอุบลราชธานีให้ความเคารพบูชาอย่างยิ่ง ประดิษฐานอยู่ภายในพระอุโบสถ ซึ่งจำลองแบบมาจากพระอุโบสถวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม กรุงเทพฯ

ภาพที่ 22 พระอุโบสถวัดศรีอุบลรัตนาราม

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพียรธรรม เมื่อ 28/6/2562

ภาพที่ 23 ภายในพระอุโบสถวัดศรีอุบลรัตนาราม

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 19/7/2562

6. วัดสุปัฏนารามวรวิหาร

“วัดสุปัฏนารามวรวิหาร” ตั้งอยู่ที่เลขที่ 1 ถนนสุปัฏ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี วัดนี้เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ถือเป็นวัดในฝ่ายธรรมยุติกนิกายวัดแรกของจังหวัดอุบลราชธานี และภาคอีสาน ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2396 และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2476 ปัจจุบันมีพื้นที่ 21 ไร่ 3 งาน 10 ตารางวา

มูลเหตุของการสร้างวัดมาจากในปี พ.ศ. 2393 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ พระพรหมราชวงศ์ (กุดทอง สุวรรณภู) เจ้าเมืองอุบลราชธานีในสมัยนั้น หาพื้นที่สร้างวัด พระพรหมราชวงศ์จึงได้เลือกพื้นที่บริเวณท่าเหนือ ซึ่งอยู่ระหว่างเมืองอุบลราชธานีกับบ้านบุงกาแซวเป็นสถานที่สร้างวัด ต่อมาในปี พ.ศ. 2396 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ล้นเกล้ารัชกาลที่ 4 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามพระอารามแห่งนี้ว่า “วัดสุปัฏนาราม” หมายถึง วัดที่มีสถานที่ตั้งที่เหมาะสม เป็นท่าเรือที่ดี และทรงมีรับสั่งให้พระพรหมราชวงศ์ไปอาราธนาท่านพันธุโล (ดี) และท่านเทวธัมมิ (ม้าว) มาปกครองดูแลวัด นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังทรงพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ต่างๆ ให้แก่วัด ได้แก่ พระราชทานพระราชทรัพย์ในการสร้างวัด 10 ชั่ง โปรดให้มีผู้ปฏิบัติวัดหรือเลขานุการวัด จำนวน 60 คน รวมทั้งพระราชทานนิตยภัต (เงินเดือน) ให้แก่เจ้าอาวาสเดือนละ 8 บาทอีกด้วย

ต่อมา พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว สันเกล้ารัชกาลที่ 7 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ยกฐานะวัดขึ้นเป็น พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิด “วรวิหาร” เมื่อปี พ.ศ. 2478 ทำให้วัดนี้มีนามเต็มว่า “วัดสุปฏิณารามวรวิหาร”

ภายในวัดมีโบราณสถานที่สำคัญคือ สิม สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2460 - 2479 สมัยสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (อ้วน ตีสโส) เจ้าคณะมณฑลอุบลราชธานี เจ้าอาวาสลำดับที่ 7 ออกแบบโดยหลวงสถิตยนิมานการ (ชวน สุปิยพันธ์) เพื่อทดแทนสิมหลังเก่า ลักษณะทางสถาปัตยกรรมเป็นแบบพระราชนิยมในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 (รับอิทธิพลจากศิลปะจีน) สร้างแบบก่ออิฐถือปูนโดยหันหน้าไปทางทิศใต้ ตัวอาคารตั้งอยู่ภายในกำแพงแก้ว มีขนาด 9 ห้อง โดย 2 ห้องด้านหน้า และ 2 ห้องด้านหลังเป็นโถง โครงสร้างอาคารใช้เสาก่ออิฐสี่เหลี่ยมและผนังรองรับน้ำหนักหลังคาจั่วที่ต่อหลังคา ปีกนก ด้านข้างรับด้วยเสาก่ออิฐ ประดับหัวเสาด้วยบัววง ระหว่างเสาก่ออิฐเป็นวงโค้งหยักปลายแบบกรอบหน้านาง ประดับดาวเพดานทั้งภายในและภายนอก มีประตูปรับตัวอาคาร เหนือประตูเป็นช่องลมที่แต่งปูนปั้นเป็นรูปธรรมจักรและอุณาโลม มีบันไดทางขึ้นบริเวณระเบียงด้านหน้าและด้านหลังรวม 4 ทาง เชิงบันไดประดับด้วยรูปสิงโตปูนปั้นหมอบอยู่ หน้าบันเรียบเต็มเสมอเสาด้านหน้า ตกแต่งหน้าบันทั้งด้านหน้าและด้านหลังด้วยลายปูนปั้นรูปเจดีย์ทรงระฆัง ล้อมรอบด้วยลายพรรณพฤกษาแบบลายไทย ประดับโหงแบบหัวนาค ใบระกาแบบลำตัวนาค หางหงส์เป็นหัวนาคเช่นกัน ภายในสิมประดิษฐานพระประธานนาม “พระสัพพัญญูเจ้า” ซึ่งจำลองแบบมาจากพระพุทธรชินราช จังหวัดพิษณุโลก

กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานวัดสุปฏิณารามวรวิหาร ในราชกิจจานุเบกษา วันที่ 27 กันยายน 2479 นอกจากนี้ทางวัดยังได้รับรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น ในปี พ.ศ. 2540 จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี รับรองโดยสมาคมสถาปนิกสยามในพระราชมณเฑียร

ภาพที่ 24 บริเวณด้านหน้าพระอุโบสถ วัดสุปฏิณารามวรวิหาร ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม
เมื่อ 19/7/2562

ภาพที่ 25 บริเวณท่าน้ำวัดสุปฏิญนารามวรวิหาร ปัจจุบันได้กลายเป็น “วังมัจฉา” ที่บรรดานักท่องเที่ยว นิยมมาให้อาหารปลา ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 19/7/2562

7. วัดแสนสุข

นายคำมี ทะวงษา ได้บริจาคที่ดินเพื่อสร้างวัดแสนสุขเมื่อปี พ.ศ. 2514 โดยมีพระครูพุทธิสารสุนทร (หลวงพ่อพุทธ ฐานิโย ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดแสนสำราญในสมัยนั้น) เป็นผู้รับมอบ และดำเนินการสร้างวัด

วัดแสนสุข ตั้งอยู่ที่บ้านแสนสุข หมู่ที่ 12 ตำบลแสนสุข อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี มีพื้นที่ 13 ไร่ 1 งาน อาณาเขตด้านทิศเหนือและทิศตะวันออกติดกับถนนสาธารณะ ทิศใต้เป็นซอยตัน และ ทิศตะวันตกติดกับถนนมงคลเจริญสุข ความสำคัญของวัดนี้ คือ เป็นสถานที่ตั้งของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย ศูนย์การศึกษาอุบลราชธานี

ภาพที่ 26 วัดแสนสุข ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 13/4/2562

ปฏิมากรรมรูปเคารพที่ประดิษฐานอยู่ภายในวัด

ปฏิมากรรมรูปเคารพที่พบในวัดทางพระพุทธศาสนา แบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม คือ ปฏิมากรรมรูปเคารพในคติความเชื่อดั้งเดิม ปฏิมากรรมรูปเคารพในคติพราหมณ์ ปฏิมากรรมรูปเคารพในคติพุทธ (เถรวาท+ มหายาน) และปฏิมากรรมรูปเคารพในคติความเชื่ออื่นๆ มีรายละเอียดดังนี้

ปฏิมากรรมรูปเคารพในคติความเชื่อดั้งเดิม

จากการลงพื้นที่ภาคสนามพบว่า มีพญานาคปรากฏอยู่เป็นจำนวนมาก จำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ประเภทที่มีอยู่เดิม กล่าวคือ เป็นองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมภายในวัด เช่น ซ่อฟ้า บันไดนาค เป็นต้น และในอดีตไม่ได้เป็นรูปเคารพ หากแต่ในปัจจุบันได้เปลี่ยนหน้าที่กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้คนต่างกราบไหว้บูชา และ 2) เป็นปฏิมากรรมที่สร้างขึ้นใหม่ เจตนาเพื่อให้คนกราบไหว้บูชาโดยตรง

พญานาค

คนไทยมีพื้นฐานความเชื่อเรื่องพญานาคเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว **ในคติดั้งเดิม** พญานาค คือ งูใหญ่ มีหงอน ชาวอีสานเรียกพญานาคว่า “งูซวง” เป็นสัญลักษณ์แทนผู้เป็นเจ้าของผืนดิน (พญานาคอาศัยอยู่ใต้พื้นแผ่นดินในครบาดาล) และผืนน้ำ (แม่น้ำสายสำคัญล้วนเกิดขึ้นจากอิทธิฤทธิ์ของพญานาคเป็นผู้ขุดขึ้นทั้งสิ้น เช่น แม่น้ำโขง แม่น้ำมูล แม่น้ำชี เป็นต้น) พญานาคเป็นเจ้าแห่งฟ้าฝน คนโบราณเชื่อว่า การที่ฝนตกเกิดจากการที่พญานาคเล่นน้ำ และพญานาคยังเป็นบรรพบุรุษสายมาตุพงศ์ (ฝ่ายแม่) อีกด้วย เห็นได้จากตำนานการก่อเกิดชนชาติที่พูดถึงการแต่งงานระหว่างคนกับพญานาค เช่น เรื่องพระทอง นางนาค (กลุ่มชาติพันธุ์เขมร) เป็นต้น

คติทางศาสนาพราหมณ์ พญานาคมีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับมหาเทพและเทพชั้นรองต่างๆ เช่น “พระนารายณ์” มหาเทพผู้พิทักษ์รักษาโลกมนุษย์ พระองค์ทรงประทับอยู่เหนือพญานาคนันทนาคราช ณ เกษียรสมุทร “พระศิวะ” มหาเทพแห่งการทำลายล้าง พระองค์ทรงใช้พญานาควสุกรีมาคล้องพระศอต่างสร้อยสังวาล และ “พระวรุณ” เทพเจ้าแห่งฟ้าฝน พระองค์ทรงใช้พญานาคเป็นเทพพาหนะ เป็นต้น การที่พญานาคอยู่รับใช้ใกล้ชิดพระผู้เป็นเจ้า และสามารถให้ผู้คนให้โทษแก่มนุษย์ได้ ทำให้พญานาคได้รับการเคารพบูชาด้วยเช่นกันในฐานะสัตว์ศักดิ์สิทธิ์

ส่วนคติทางศาสนาพุทธ พญานาคถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา เห็นได้จากตามวัดวาอารามต่างๆ ที่ปรากฏลวดลายพญานาคตามศาสนาคาร เช่น ซ่อฟ้า (ส่วนหัวของพญานาค) ใบระกา (ส่วนที่เป็นเกล็ดของพญานาค) หรือบริเวณบันได เป็นต้น คนไทยที่นับถือศาสนาพุทธจึงไม่มีใครที่ไม่รู้จักพญานาค เพราะทุกครั้งที่ไปวัด ก็คงเคยพบเห็นรูปปั้นหรือภาพเขียนตามฝาผนังเป็นรูปพญานาค จนถือเป็นเรื่องปรกติ

ในทางพระพุทธศาสนา ปรากฏเรื่องราวของพญานาคอยู่เป็นจำนวนมาก อาทิ ในนิบาตชาดก (อยู่ในพระสุตตันตปิฎก) กล่าวถึง อดีตชาติของพระพุทธเจ้าที่เคยเสวยพระชาติเป็นพญานาค เช่น พญานาคฐิตัตถ์ (พระชาติที่ 6 ในทศชาติชาดก) ผู้เลิศด้วยศิลปารมย์ เป็นต้น หรือแม้แต่ในพุทธประวัติเองก็ปรากฏเรื่องราวของพญานาคอยู่หลายตอน เช่น ภายหลังจากที่พระโพธิสัตว์สิทธัตถะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว

ในสัปดาห์ที่ 6 ได้เกิดลมพายุฝน (พายุฤดูร้อน) โหมกระหน่ำตลอด 7 วัน 7 คืน พญานาคมูจลินท์ ซึ่งอาศัยอยู่ในบริเวณนั้นได้ขึ้นมาแผ่พังพานบังลมฝนถวายพระพุทธรูปเจ้า จนกลายเป็นที่มาของ “พระพุทธรูปปางนาครัก” ซึ่งเป็นพระพุทธรูปประจำวันของผู้ที่เกิดวันเสาร์ หรือเรื่องราวของพญานาคโพนันทนาคราช ผู้มากด้วยมิจาติฐิ มุ่งหมายจะทำร้ายพระผู้มีพระภาคเจ้าและบรรดาพระอรหันตสาวก เพราะโกรธว่า พระพุทธรูปเจ้าและบรรดาพระสาวกเหาะข้ามศีรษะของตน ในที่สุดพระมหาโมคคัลลานเถระได้ทูลอาสาพระพุทธรูปเจ้าและปราบพญานาคจนสิ้นฤทธิ์ ทำให้พญานาคโพนันทนาคราชหันมายอมรับนับถือพระพุทธศาสนาในที่สุด

ภาพที่ 27 พญานาคตระกูลฉัพพยาปุตตะ และพญานาคศิลปะขอม ณ วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 30/4/2562

ความเชื่อเรื่องพญานาคในสังคมอีสาน เกิดจากการผสมผสานระหว่างคติดั้งเดิม ศาสนาพราหมณ์ และศาสนาพุทธได้อย่างลงตัว ความเชื่อเรื่องนี้ถือเป็นความเชื่อที่สำคัญ และยังรากลึกจนยากที่จะสั่นคลอน และยังทวีความรุนแรงขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2560 - 2561 ที่เกิดปรากฏการณ์ “พญานาคฟีเวอร์”¹ ทั่วทั้งประเทศ

ตัวอย่างที่แสดงถึงปรากฏการณ์ดังกล่าว เช่น เมื่อไม่นานมานี้ที่วัดทุ่งศรีเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ชาวบ้านได้นำพวงมาลัยดอกไม้ และหมากพลูไปกราบไหว้บูชาบันไดนาครที่บริเวณหอพระพุทธรูป (สังเกตที่ปากของพญานาคจะมีหมากพลูบรรจุอยู่ในถาดโพม) เพื่อขอพร ทำให้บทบาทหน้าที่ของพญานาคเปลี่ยนไปจากเดิมที่เป็นเพียงองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม กลายมาเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้กราบไหว้บูชา ดอกย้า ความหมายในเชิงสัญลักษณ์ว่า พญานาคเป็นเทพผู้คอยพิทักษ์พระพุทธศาสนาให้แจ่มชัดขึ้น

¹ ปรากฏการณ์พญานาคฟีเวอร์ในสังคมไทย (พ.ศ. 2560 - 2561) เกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการ เช่น พื้นฐานความเชื่อเรื่องพญานาคที่มีอยู่แต่เดิมของคนไทย, สภาพสังคมที่ผู้คนขาดที่พึ่งทางใจ, กระแสละครเรื่องนาคี, ผู้นำทางความคิด บอกเล่าถึงประสบการณ์ดีๆ ที่เกิดจากการบูชาพญานาค, การนำเสนอเรื่องราวของพญานาคผ่านสื่อต่างๆ อย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

ภาพที่ 28 บ้านไดนาคที่หอพระพุทธรบาท วัดทุ่งศรีเมือง

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 19/7/2562

ขณะที่วัดพระธาตุหนองบัว ได้มีการสร้างพญานาคขึ้นใหม่ 2 ตน ตนหนึ่งสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว (ท่านยากสิมณีนีเกตุนาคิณี) ส่วนอีกตนหนึ่งกำลังดำเนินการก่อสร้าง เพื่อให้ประชาชนได้กราบไหว้บูชา ปฏิมากรรมรูปพญานาคประดิษฐานอยู่บริเวณด้านหน้าองค์พระธาตุหนองบัว ซึ่งจำลองแบบมาจากพระมหาโพธิเจดีย์ที่พุทธคยา พญานาคทั้งสองตนนี้คือตัวอย่างของพญานาคในคติความเชื่อดั้งเดิม ที่เปลี่ยนมาทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา (ผสมกับความเชื่อที่รับมาใหม่จากอินเดีย)

บทสวดบูชาพญานาคของวัดพระธาตุหนองบัว เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานความเชื่อในเรื่องพญานาคระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือ มีการกล่าวถึงพญานาค 4 ตระกูล ตามคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ “วิรูปักษ์” (กายสีทอง) “เอราบถ” (กายสีเขียว) “ฉัพพาปุตตะ” (กายสีรุ้ง) และ “กัณหาโคตมกะ” (กายสีดำ) รวมทั้งกล่าวถึงพุทธมนต์ ชื่อ “ขันธปริตร” ซึ่งเป็นบทแผ่เมตตาให้แก่บรรดาพญานาค ภู และสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย หากแต่ในตอนท้ายกลับเป็นบทสวดขอโชคขอลาจากพญานาค ซึ่งถึงแม้จะไม่ใช่สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงสอน ทว่าก็ผสมกันได้อย่างลงตัว

บทสวดบูชาพญานาค ณ วัดพระธาตุหนองบัว

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (3 จบ)

กายะ วาจา จิตตัง อะหังวันทา นาคาวิรูปักขะ วิสุทธิเทวา ภูเชมิ

กายะ วาจา จิตตัง อะหังวันทา นาคาเอราปถะ วิสุทธิเทวา ภูเชมิ

กายะ วาจา จิตตัง อะหังวันทา นาคฉัพพาปุตตะ วิสุทธิเทวา ภูเชมิ

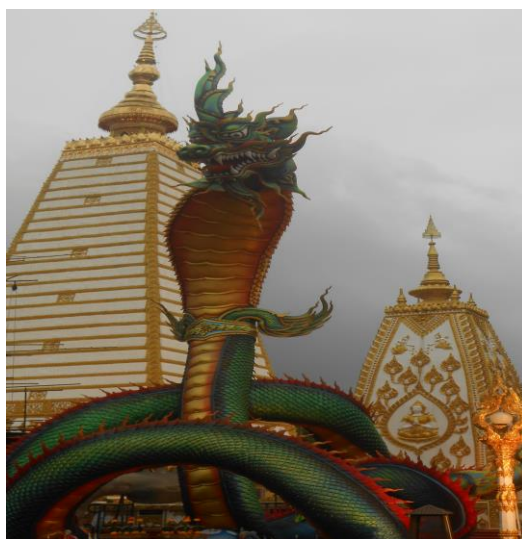
กายะ วาจา จิตตัง อะหังวันทา นาคากัณหาโคตะมะ วิสุทธิเทวา ปูเชมิ

เมตตัญจะ มหาลาโภ ปิโยนาคะขันธะปริตตัง (สวดจบแล้วอธิษฐาน)

คำบูชาเพื่อขอโชคลาภจากพญานาค

อะระหังพุทโธ นะโมพุทธายะ นาคี นาคะ ลาโภ ลาภะ โภคา โภคะ นะมะพะธะ

ประสิทธิมัง นะโมพุทธายะ มะอะอุ

ภาพที่ 29 รูปปั้นพญานาค (ท่านย่ากสิบมณีเกตุนาคินี) ผู้ทำหน้าที่ปกปักรักษาองค์พระธาตุหนองบัว

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพียรธรรม 19/7/2562

นอกจากนี้ วัดหลวง ซึ่งเป็นวัดสำคัญวัดหนึ่งของจังหวัดอุบลราชธานี ได้สร้างรูปหล่อพญานาคขึ้น 2 ตนหันหน้าลงสู่แม่น้ำมูล นอกจากจะทำให้เกิดภูมิทัศน์ที่งดงามแล้ว (ทำหน้าที่เป็นบันไดนาค) ยังสอดคล้องไปกับความเชื่อดั้งเดิมของผู้คนที่นั่นที่เชื่อกันว่า บริเวณแม่น้ำมูลตรงหน้าวัดหลวงนี้เป็นที่อยู่ของพญานันทนาคราช ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้คนจำนวนไม่น้อยนำดอกไม้ ธูปเทียน รวมทั้งอาหารคาวหวาน ไปเซ่นสังเวยบูชาพญานาคอยู่เป็นประจำ

การบูชาพญานาคของชาวอีสานเป็นสิ่งที่ยังรากลึกจนยากที่จะสั่นคลอน ซึ่งนักวิชาการบางท่านถึงกับเรียกลักษณะดังกล่าวนี้ว่า “ลัทธิบูชาพญานาค” จึงไม่น่าแปลกใจ ที่ปฏิมากรรมรูปพญานาคที่สร้างขึ้นใหม่ (ไม่ใช่องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม) จะสามารถพบเห็นได้ทั่วไปตามวัดในภาคอีสาน ทั้งนี้เป็นเพราะพญานาคเป็นเสมือนแม่เหล็กที่ช่วยดึงดูดศรัทธาของประชาชนจากทั่วทุกสารทิศให้หันหน้าเข้าหาวัด (แม้ว่าจะไม่ได้มาเพื่อรับธรรมะของพระพุทธเจ้าก็ตาม) ซึ่งนั่นก็หมายถึงรายได้ของวัดที่จะเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย

ภาพที่ 30 พญานาคสองตนหน้าวัดหลวงหันหน้าลงสู่แม่น้ำมูล ซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 29/3/2562

ปฏิมากรรมรูปเคารพในคติพราหมณ์

ศาสนาพราหมณ์ หรือศาสนาฮินดู เป็นศาสนาที่ถือกำเนิดขึ้นก่อนศาสนาพุทธ เป็นศาสนาที่เชื่อเรื่องการมีอยู่ของพระผู้เป็นเจ้า คือเป็นศาสนาประเภท “เทวนิยม” เทพเจ้าสูงสุดในศาสนาพราหมณ์มี 3 พระองค์ (ตรีมูรติ) คือ 1) พระพรหม เป็นเทพเจ้าผู้สร้างโลกและสรรพสิ่งทั้งมวลขึ้น 2) พระวิษณุ หรือพระนารายณ์ เป็นเทพเจ้าผู้ปกป้องรักษาโลกให้ดำรงอยู่ และ 3) พระศิวะหรือพระอิศวร เป็นเทพเจ้าผู้ทำลายล้างโลกให้พินาศไป ผู้ที่นับถือศาสนาพราหมณ์จะต้องสวดอ้อนวอนเพื่อให้เทพเจ้าโปรดปราน และจะได้ช่วยขจัดปัดเป่าความทุกข์ อำนาจแต่ความสุขสวัสดิ์ให้แก่ผู้บูชา เทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ที่ปรากฏอยู่ตามวัดทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่

พระคเณศ

พระคเณศ หรือพระพิฆเนศ (“คเณศ” หมายถึง เทพผู้เป็นใหญ่ในหมู่เทพคณะ ซึ่งเป็นบริวารขององค์พระศิวะ ส่วน “พิฆเนศ” หมายถึง เทพผู้สร้างอุปสรรคและทำลายอุปสรรค) ถือเป็นเทพเจ้าที่ปรากฏในวัดทางพระพุทธศาสนามากที่สุด ชาวพุทธจำนวนไม่น้อย นับถือบูชาพระคเณศในฐานะที่พระองค์เป็นเทพที่คอยปกป้องดูแลพระพุทธศาสนาด้วยอีกพระองค์หนึ่ง เช่น ที่บริเวณซุ้มประตูทางเข้าทางด้านทิศตะวันตกของวัดหลวง จังหวัดอุบลราชธานี ได้ทำเป็นรูปพระคเณศ พร้อมเทพบริวาร ทำหน้าที่เป็นเสมือนทวารบาล เป็นต้น

ภาพที่ 31 พระคเณศในฐานะทวารบาล ประดิษฐาน ณ ซุ้มประตูวัดหลวงด้านทิศตะวันตก
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 28/6/2562

พระคเณศ หรือพระพิฆเนศ ถือเป็นเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ที่มีเทวลักษณะพิเศษ เนื่องจากทรงมีพระพักตร์เป็นช้าง ชาวฮินดูเชื่อว่า พระองค์ทรงเป็นเทพเจ้าผู้จัดเสวยซึ่งอุปสรรคและทรงประทานความสำเร็จให้แก่สาวกผู้บูชา ในการประกอบพิธีใดๆ ก็ตามจะต้องบูชาพระคเณศก่อนเป็นเบื้องต้น ไม่เช่นนั้นการประกอบพิธีนั้นย่อมไม่ประสบผลสำเร็จตามที่ประสงค์ พระองค์จึงถือเป็น “ปฐมปุษนียเทพ” ในศาสนาพราหมณ์

สาเหตุที่พระองค์มีเศียรเป็นช้างนั้นมิกกล่าวไว้ในหลายคัมภีร์ เรื่องราวที่แพร่หลายเป็นที่รู้จัก เช่น มีเรื่องเล่าว่า พระนางอุมาเทวี ผู้เป็นชายาของพระศิวมหาเทพ ได้ทรงปั้นพระคเณศขึ้นจากคราบโคลนของพระนาง แล้วทรงมีรับสั่งให้พระกุมารน้อยนั้นเฝ้าประตูไว้ ห้ามไม่ให้ผู้ใดล่วงเข้ามาทั้งสิ้น ขณะนั้นพระศิวะได้เสด็จกลับมายังวิมาน แต่ไม่อาจเข้าไปภายในได้เพราะถูกพระกุมารขัดขวาง พระศิวะทรงพิโรธจึงใช้ตรีศูลตัดเศียรของพระกุมารทำให้พระกุมารสิ้นพระชนม์ หลังจากที่พระนางอุมาเทวีทราบเรื่อง ทรงกริ้วมาก พระศิวะจึงจำต้องไปหาเศียรใหม่มาต่อให้แก่พระกุมาร ซึ่งเศียรที่หาได้มีเพียงเศียรเดียวคือ เศียรของช้าง เมื่อพระศิวะได้ต่อเศียรใหม่ให้แก่พระกุมารเรียบร้อยแล้ว จึงทำให้พระกุมารได้นามว่า “คชานันท์” (ผู้มีพักตร์เป็นช้าง) นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา และทรงแต่งตั้งให้พระคเณศเป็นใหญ่เหนือเหล่าคณะเทพ ซึ่งเป็นบริวารของพระองค์ ทำให้พระคเณศทรงได้นามว่า “คณปติ” หมายถึง ผู้เป็นใหญ่เหนือเทพซึ่งเป็นบริวารของพระศิวะ

อีกตำนานหนึ่งเล่าว่า พระศิวะได้จัดให้มีพิธีโสกันต์พระคเณศขึ้น จึงรับสั่งให้เหล่าทวยเทพไปทูลเชิญพระนารายณ์มาเข้าร่วมพิธี ขณะนั้นพระนารายณ์ทรงบรรทมอยู่ ครั้นเมื่อเหล่าเทวดาพากันไปปลุกพระองค์ เช่นนี้จึงทำให้ทรงไม่พอพระทัย เพลอพลั่งพระโอษฐ์ออกไปว่า “ไอ้ลูกหัวขาด จะขออนอนให้สบายก็ไม่ได้” ด้วยวาจาของมหาเทพเป็นวาจาสิทธิ์ จึงทำให้เศียรของพระกุมารกระเด็นขาดลงในทันที พระศิวะได้ทรงมีรับสั่งให้พระวิฆณุกรรมไปหาศีรษะของใครก็ได้ที่นอนหันหัวไปทางทิศตะวันตกมาต่อให้พระกุมารใหม่ พบแต่ช้างตัวหนึ่งนอนตายอยู่จึงตัดศีรษะมาสวมเข้ากับคอของพระกุมาร ทำให้พระกุมารมีพระพักตร์เป็นช้าง

ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา วันที่จัดพิธีโสกันต์นั้นเป็นวันอังคาร คนไทยจึงถือเป็นข้อห้ามว่า ห้ามโกนจุกวันอังคาร เพราะเป็นอัมงคล และห้ามนอนหันศีรษะไปทางทิศตะวันตก เพราะอาจนำเคราะห์ร้ายมาสู่ตน

ปฏิมากรรมรูปพระคเณศ ทำเป็นรูปกายมนุษย์ (แสดงถึงความเป็นมนุษย์ที่อยู่บนพื้นโลก) แต่มีเศียรเป็นช้าง (แสดงถึงสติปัญญาที่เฉลียวฉลาด) ใบหูใหญ่ (ใช้ดับเสียงธรรมะ และความรู้ต่างๆ) พระหัตถ์ทรงถือปวงศาส (ใช้ลากจูงมนุษย์ไปตามเส้นทางธรรม) ขอสับข้าง หรือคชกุศ (ใช้ทำลายอุปสรรคต่างๆ) งาที่หักครึ่ง ซึ่งใช้จารึกมภิรมหาการตามคำร้องขอของฤๅษีवास (เป็นสัญลักษณ์แทนความเสียสละ) ขนโมทกะ (รางวัลที่ทรงประทานให้แก่บรรดาสาวก) ทรงมีง้วนอยู่รอบพระอุทร (พลังที่มีอยู่โดยรอบ) และทรงประทับอยู่บนหลังหนูมุสิกะ ซึ่งเป็นเทพพาหนะ (แสดงถึงความไม่ถือพระองค์ พระคเณศทรงมีเมตตาแม้แต่กับสิ่งมีชีวิตที่มีขนาดเล็ก)

ในสังคมไทยมีการสร้างปฏิมากรรมรูปพระคเณศในฐานะเทพแห่งศิลปวิทยาการ ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวิทยาการและศิลปะ เช่น พระคเณศที่มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร พระคเณศที่กองดุริยางค์ทหารบก เป็นต้น นอกจากนี้การบูชาพระคเณศในสังคมไทยนั้นยังปรากฏในฐานะอื่นๆ อีก เช่น ทรงเป็นหัวหน้าคณะบริวารของพระศิวะ ทรงเป็นเทพผู้ประทานความสำเร็จ ความเจริญรุ่งเรือง อันหมายรวมถึงความสำเร็จในทางการค้า ธุรกิจด้วย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ปฏิมากรรมพระคเณศกระจายแพร่หลายไปตามวัดวาอารามต่างๆ ตามศาลของสถานที่ราชการ หมู่บ้าน รวมทั้งห้างร้านต่างๆ ทำให้พระคเณศกลายเป็นเทพเจ้าของศาสนาพราหมณ์ฮินดูที่เป็นที่รู้จักกันดีในสังคมไทย (ศานติ ภัคดีคำ, 2558 : 103 - 104)

ภาพที่ 32 เทวรูปพระคเณศปางประทานพร ประดิษฐาน ณ วัดมหาวนาราม
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 29/3/2562

พระพรหม

พระพรหม ถือเป็นมหาเทพในศาสนาพราหมณ์ หนึ่งในตรีมูรติ อันประกอบด้วย 1) “พระพรหม” มหาเทพผู้สร้างโลก 2) “พระนารายณ์” หรือ “พระวิष्ณู” มหาเทพผู้ปกป้องรักษาโลก และ 3) “พระศิวะ”

หรือ “พระอิศวร” มหาเทพผู้ทำลายล้างโลก พระพรหมทรงประทับอยู่ในพรหมโลก ทรงมี “พระสุรัสวดี” เป็นชายา และทรงมีหงส์เป็นพาหนะ

กำเนิดของพระพรหมมีกล่าวไว้ในหลายคัมภีร์ ขึ้นอยู่กับว่าเป็นนิยายที่บูชามหาเทพองค์ใด ในคัมภีร์ “มานวธรรมศาสตร์” กล่าวถึงกำเนิดของพระพรหมว่า พระองค์ทรงเป็น “สยัมภู” หรือเป็นผู้ที่เกิดขึ้นเองตามตำนานได้กล่าวถึง “หิรัณยครूर्” หรือไข่ทองคำ ที่ภายในมีพระพรหมสถิตอยู่ ต่อมาไข่ทองคำได้แตกออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกลอยขึ้นไปสู่เบื้องบนกลายเป็นท้องฟ้า ส่วนที่สองลอยลงสู่เบื้องล่างกลายเป็นผืนดิน แล้วพระพรหมก็ทรงปรากฏกายขึ้น ทรงเนรมิตสตรีเพศ คือ “พระนางสรุสวดี” (ศักติ ผู้เป็นเทพเจ้าแห่งศิลปะดนตรี และอักษรศาสตร์) ผู้เป็นพระชายา แล้วทั้งสองพระองค์ก็ได้ช่วยกันสร้างสรรค์สิ่งขึ้นมาบนโลก

คัมภีร์ของพวกไวษณพนิกาย (นิยายที่นับถือพระวิษณุ หรือพระนารายณ์ เป็นมหาเทพสูงสุด) กล่าวว่า พระพรหมถือกำเนิดขึ้นมาจากพระวิษณุ กล่าวคือ ขณะที่พระวิษณุกำลังบรรทมอยู่บนพญานันตนาคราช ณ เกษียรสมุทรนั้น ได้มีดอกบัวผุดขึ้นมาจากพระนาภี (สะดือ) ของพระองค์ และพระพรหมก็ได้ถือกำเนิดขึ้นบนดอกบัวนั้น แล้วพระพรหมก็ดำเนินการสร้างโลก จะเห็นได้ว่า แม้แต่พระพรหมมหาเทพก็ยังเกิดขึ้นมาจากพระนารายณ์ แสดงว่า พระนารายณ์เป็นมหาเทพสูงสุด ผู้ที่ให้กำเนิดสรรพสิ่งทั้งปวง

ส่วนคัมภีร์ของพวกไศวนิกาย (นิยายที่นับถือพระศิวะ หรือพระอิศวร เป็นมหาเทพสูงสุด) กล่าวว่า พระพรหมถือกำเนิดขึ้นมาจากพระศิวะ กล่าวคือ พระเวททั้งหลายได้มาประชุมกัน ทำให้เกิดเป็นพระศิวะขึ้น พระองค์ได้ทรงใช้พระหัตถ์ลูบพระอุระ (หน้าอก) แล้วเสกบดออกไปเบื้องหน้า พลันบังเกิด “พระอุมาเทวี” ผู้เป็นชายาของพระองค์ขึ้น ครั้งที่สอง เมื่อพระองค์ทรงใช้พระหัตถ์ซ้ายลูบพระหัตถ์ขวา พลันบังเกิดพระนารายณ์ขึ้นมา และครั้งที่สาม เมื่อพระองค์ทรงใช้พระหัตถ์ขวาลูบพระหัตถ์ซ้ายก็พลันบังเกิดพระพรหม

ในประเทศอินเดีย พระพรหมเป็นมหาเทพที่ได้รับการบูชาน้อยกว่าพระนารายณ์และพระศิวะมาก เห็นได้จากแทบจะไม่มีเทวาลัยที่สร้างขึ้นเพื่อถวายพระพรหมเลย ต่างจากในประเทศไทยที่พระพรหมได้รับการเคารพบูชาอย่างสูง เช่น ที่ศาลท้าวมหาพรหมเอราวัณ ณ บริเวณสี่แยกราชประสงค์ กรุงเทพมหานคร ที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลก

เหตุที่พระพรหมได้รับความเคารพอย่างสูงในสังคมไทย ซึ่งเป็นสังคมพุทธ เนื่องจากในทางพระพุทธศาสนาได้มีการกล่าวถึงพระพรหมไว้ด้วยเช่นกัน พระพรหมในทางพระพุทธศาสนานั้นไม่มีเพศแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ **กลุ่มที่ 1** พรหมมีรูป เรียกว่า “รูปพรหม” มีทั้งหมด 16 ชั้น บางทีก็เรียกว่า “โสฬสพรหม” (โสฬส แปลว่า 16) ซึ่งพรหม 5 ชั้นสุดท้ายมีชื่อเรียกเฉพาะว่า “สุทธาสพรหม” ประกอบด้วย อวิหา อตปปา สุทิสสา สุทิสสี และอกนิฏฐ์ **กลุ่มที่ 2** เป็นพรหมที่ไม่มีรูป หรือรูปพรหม มีทั้งหมด 4 ชั้น แม้ว่าพรหมจะอยู่ในภพภูมิที่สูงกว่าเทวดา คือ อยู่ในรูปภูมิ (พรหมมีรูป) และอรุณภูมิ (พรหมไม่มีรูป) ทว่าพรหมในทางพระพุทธศาสนาก็ยังเป็นสถานะที่ไม่เที่ยง ยังคงต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏเช่นเดียวกับสรรพสัตว์ทั้งปวง

ภาพที่ 33 พระพรหม ประดิษฐาน ณ วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 19/7/2562

ในทางประติมานวิทยา มักสร้างรูปพระพรหมให้มี 4 พักตร์ 4 กร (บางครั้งอาจพบ 8 - 16 กร) ทรงถือศาสตราวุธสำคัญ คือ 1) “ลูกประคำ” ใช้ในการสวดมนต์เจริญเมตตากาวนาไปยังสรรพชีวิต 2) “คัมภีร์พระเวท” ซึ่งเป็นความรู้สูงสุดในศาสนาพราหมณ์ เชื่อกันว่า ชีวิตทุกชีวิตล้วนถูกลิขิตชะตากรรมไว้แล้ว และบันทึกอยู่ในคัมภีร์เล่มนี้ จึงเป็นที่มาของคำว่า “พรหมลิขิต” 3) “ดอกบัว” หรือ “กมล” คือ โลกและความตึงามทั้งปวง และ 4) “หม้อน้ำ” หรือ “กมณฑล” ที่นักบวชใช้ตักน้ำในแม่น้ำคงคา เพื่อนำไปประกอบพิธีต่างๆ นอกจากนี้ยังพบว่า พระพรหมอาจทรงเทพศาสตราวุธอื่นๆ เช่น หอยสังข์ ธนู หอก ดาบ กริช กระจก ข้อนตักน้ำมัน จักร คทา เครื่องดนตรี เป็นต้น

การบูชาพระพรหมนั้นจะใช้เครื่องสังเวทต่างๆ เช่น ดอกไม้ อาติ ดาวเรือง ดอกมะลิ ดอกบัว, อาหารมังสวัฑฐิ (งดเว้นอาหารประเภทเนื้อสัตว์ทุกชนิด), ผลไม้ อาติ มะพร้าว กล้วย อ้อย และธัญพืชต่างๆ อาติ ถั่ว งา

การบูชาพระพรหมควรบูชาให้ครบทุกพระพักตร์ เชื่อว่าแต่ละพระพักตร์จะประทานพรที่แตกต่างกันให้แก่ผู้บูชา โดยผู้บูชาจะต้องเวียนขวา หรือทักษิณาวรรต (วนตามเข็มนาฬิกา) พระพักตร์แรก ขอพรเกี่ยวกับเรื่องหน้าที่การงาน การเรียน การสอบ หรือขอพรเกี่ยวกับเรื่องพ่อ พระพักตร์ที่สองขอพรเกี่ยวกับเรื่องทรัพย์สินเงินทอง อสังหาริมทรัพย์ พระพักตร์ที่สาม ขอพรเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพ คู่ครอง หรือขอพรเกี่ยวกับเรื่องแม่ และพระพักตร์ที่ 4 ขอพรเกี่ยวกับเรื่องโชคลาภ ความสำเร็จในธุรกิจ และขอบุตร

ภาพที่ 34 พระพรหม ประดิษฐาน ณ วัดมหาวนาราม
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 29/3/2562

พระแม่คงคา

ตามตำนานเล่าว่า พระแม่คงคาทรงเป็นพระธิดาของท้าวเหมวัตและพระนางเมนกกา และมีศักดิ์เป็นพี่สาวของพระแม่อุมาเทวี ชายาของพระศิวะหรือพระอิศวร

พระแม่คงคามีเทวลักษณะเป็นสตรีรูปร่างมั่งคั่ง มีสี่พระกร (บางที่พบว่ามีสองพระกร) แต่ละพระกรทรงเทพศาสตราวุธ เช่น ตรีศูล หม้อน้ำ และดอกบัว มีเทพพาหนะเป็นจระเข้ พระนางทรงประทับอยู่บนมวยผมของพระศิวะก่อนที่จะไหลลงมาสู่โลกมนุษย์

บริเวณท่าน้ำวัดสุปฏิญนารามวรวิหาร มีเทวรูปพระแม่คงคาประดิษฐานอยู่ เนื่องจากวัดนี้มีบริเวณที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำมูล การบูชาพระแม่คงคา ซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งสายน้ำ จึงทำให้เกิดสิริมงคลขึ้น เสมือนเป็นการทำให้แม่น้ำมูลกลายเป็นแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ประหนึ่งแม่น้ำคงคาที่ไหลมาจากสรวงสวรรค์

ภาพที่ 35 แม่น้ำคงคายามอรุณรุ่ง ณ เมืองพาราณสี ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม

ภาพที่ 36 พระแม่คงคา ประดิษฐาน ณ บริเวณทำน้ำวัดสุปฏิณารามวรวิหาร
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพียรธรรม เมื่อ 19/7/2562

พระราหู

พระราหู เป็นเทพองค์ที่ 8 ในบรรดาเทพนพเคราะห์ทั้ง 9 พระองค์ (เทพนพเคราะห์ ประกอบด้วย พระอาทิตย์เทวา พระจันทร์เทวา พระอังคารเทวา พระพุธเทวา พระพฤหัสบดีเทวา พระศุกร์เทวา พระเสาร์เทวา พระราหูเทวา และพระเกตุเทวา) ตามตำนานเล่าว่า พระคิเวเจ้าทรงสร้างพระราหูขึ้นมาจากผีโขมดจำนวน 12 ตน (กำลังพระเคราะห์จึงเท่ากับ 12) โดยการป่นผีทั้งหมดให้ละเอียด แล้วทรงเสกด้วยพระเวท ทรงใช้ผ้าสีดำห่อสุลีเหล่านั้ น หลังจากนั้นทรงประพรมด้วยน้ำอมฤต เกิดเป็นพระราหูเทวา พระองค์ทรงเป็นมิตรกับพระเสาร์เทวาและเป็นศัตรูกับพระพุธเทวา

ในทางประติมานวิทยามักสร้างรูปพระราหูเป็นยักษ์มีครึ่งตัว กำลังจับพระอาทิตย์หรือพระจันทร์ อมไว้ในปาก มูลเหตุที่พระราหูมีกายเพียงครึ่งท่อนนั้นมีตำนานเล่าว่า หลังจากกวนเกษียรสมุทรจนได้น้ำอมฤตแล้ว พระนารายณ์ได้จำแลงกายเป็นนางอัปสรนาม “โมहिณี” เข้ายั่วชวนเหล่าสุรให้เบนความสนใจ ออกจากน้ำอมฤต มีเพียงอสุรราหูคนเดียวเท่านั้นที่ไม่หลงกล โดยอสุรตนนี้ได้แปลงกายเป็นเทวดาเข้าไปร่วม ตั้มน้ำอมฤตกับเหล่าเทวดาด้วย พระอาทิตย์และพระจันทร์เห็นผิดปกติจึงทูลฟ้องพระนารายณ์ พระนารายณ์จึงทรงใช้จักรขว้างไปตัดร่างอสุรราหูขาดออกเป็น 2 ท่อน ท่อนบนกลายเป็นพระราหู ส่วนท่อนล่างกลายเป็นพระเกตุ ส่วนสาเหตุที่อสุรตนนี้ไม่ตาย เนื่องจากได้ตั้มน้ำอมฤตแล้ว ตั้งแต่นั้น เป็นต้นมา พระราหูจึงคอยจับพระอาทิตย์ และพระจันทร์อมไว้ทุกครั้งที่สบโอกาส เพราะยังผูกอาฆาตเทพ ทั้ง 2 ตนอยู่นั่นเอง

ในทางพระพุทธศาสนานั้นก็มีเรื่องราวเกี่ยวพระราหูเล่าไว้เช่นกัน เรื่องมีอยู่ว่า ในอดีตมีพี่น้อง 3 คน ชอบทำบุญให้ทานอยู่เสมอ เวลาที่ทำบุญตักบาตร พี่ชายคนโตมักใช้ขันทองคำใส่ข้าว พี่ชายคนรองมักใช้ขันเงินใส่ข้าว ส่วนน้องชายคนเล็กกลับใช้กะลาใส่ข้าว ครั้นเมื่ออธิษฐานทำบุญ พี่ชายคนโตได้อธิษฐานว่า ขอให้ตนได้ไปเกิดเป็นพระอาทิตย์ พี่ชายคนรองได้อธิษฐานว่า ขอให้ตนได้ไปเกิดเป็นพระจันทร์ ส่วนน้องชายคนสุดท้ายเมื่อได้ยินดังนั้น ด้วยความริษยาจึงอธิษฐานว่า ขอให้ตนได้ไปเกิดเป็นอสุรราหู และคอยกลืนกินพระอาทิตย์ พระจันทร์ทุกครั้งที่มีโอกาส

ตามหลักโหราศาสตร์ ถือว่าพระราหูเป็นเทพเจ้าแห่งความเปลี่ยนแปลงและภัยพิบัติ เชื่อว่า ถ้าหากพระราหูเข้าเสวยอายุของใครแล้ว จะทำให้ผู้นั้นเจ็บไข้ได้ป่วย ชีวิตประสบแต่ปัญหาเดือดร้อนวุ่นวาย จะทำการใดๆ ล้วนแต่มีอุปสรรค ด้วยเหตุนี้จึงเกิดคติการบูชาพระราหูตามมา

ภาพที่ 37 เทวรูปพระราหู ประดิษฐาน ณ วัดมหาวนาราม
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 29/3/2562

สิ่งของที่นิยมนำไปกราบไหว้พระราหู คือ ของดำจำนวน 8 อย่าง ของขาว เช่น ไก่ดำ ไข่เยี่ยวม้า หรือซूपไก่สกัด ของหวาน เช่น เฉาก๊วย ขนมเปียกปูน ผลไม้ เช่น องุ่นดำ และเครื่องดื่ม เช่น กาแฟดำ เหล้าดำ เป็นต้น ความหมายของเครื่องไหว้ที่ทราบมีดังนี้

ไก่ดำ	หมายถึง การทำมาหากินคล่องตัว ไม่อดไม่ยาก
เหล้าดำ	หมายถึง การลงทุนที่ได้กำไรงาม
กาแฟดำ	หมายถึง การสมปรารถนาในสิ่งที่คิดหวัง
เฉาก๊วย	หมายถึง ความมีสติ รอบคอบ ไม่ใจเร็วด่วนได้
ถั่วดำ	หมายถึง ความเจริญรุ่งเรือง
ข้าวเหนียวดำ	หมายถึง ความมั่นคงทางการเงิน การเงินไม่รั่วไหล
ขนมเปียกปูน	หมายถึง การปูนบำเหน็จรางวัล
ไข่เยี่ยวม้า	หมายถึง การประสบความสำเร็จเมื่อต้องติดต่อดูธุรกิจ

ภาพที่ 38 พระราหู ประดิษฐาน ณ วัดหลวง ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม
เมื่อ 29/3/2562

คาถาบูชาพระราหู (วัดมหาวนาราม)

นะโมเม พระราหูเทวานัง ธูปะทีปะ จะบุปผัง

สักการะวันทะนัง สุปะพะยัญชนะนะสัมปันนัง

โกชนานัง สาสินัง สะปะริวารัง อุทะกังวะรัง

อาคัจฉันตุ ปฏิญฺญันตุ สัพพะทา หิตายะ สุขายะ

พระราหูเทวา มะหิทธิกา เตปิอัมเห อะนุรักขันตุ อาโรคะเยนะ สุขะนะจะฯ

ข้าแต่พระราหู เทพเจ้าแห่งโศคลาภอันศักดิ์สิทธิ์ ข้าขอบูชาท่านด้วยของดำ 8 อย่าง

ขอให้ท่านประทานพร โศคลาภ ความร่ำรวยทั้งหลายทั้งปวง ให้แก่ข้าด้วยเทอญ

คาถาบูชาพระราหู (วัดหลวง)

นะโม ตัสสะ ภาคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (3 จบ)

พระคาถาสूरียะบัพพา

กุสเสโตมะมะ กุสเสโตโต ลาลามะมะ โตลา โทลาโมนะมะ โตลาโถมะมะ โทลาโมตัง เहुติมะมะ เहुติ

พระคาถาจันทบัณฑา

ยัตถตังมะมะ ตังถะยะ ตะวะตัง นะมะตัง ะติตัง เสกามะมะ กาเลตัง กาดิยังมะมะ ยะติกา

คำถวายเครื่องสังเวทพระราหู

นะโมเม พระราหูเทวานัง ฐปะทีปะ จะบุปผัง สักการะวันทะนัง สุปพยัญชนะ สัมปันนัง โภชนานัง
สาลินัง สะปะริวานัง อุทะกังวะรัง อาคัจฉันตุ ปริภุญชันตุ สัพพะทา หิตายะ สุขายะ

พระราหูเทวา มหิทธิกา เตปิอัมเห อะนุรักขันตุ อาโรคเณนะ สุขะมะจะ

ข้าแต่พระราหู เทพเจ้าแห่งโซคลาภอันศักดิ์สิทธิ์ ผู้ทรงฤทธิ์ ผู้ทรงเดช ข้าพเจ้าขอบูชาพระราหูด้วยของด่า
แปดอย่างนี้ ขอให้ข้าพเจ้า จงปราศจากภัยอันตรายและอุปสรรคใดๆ ในชีวิต

ขอจงประทานพรให้ข้าพเจ้าประสบโชคลาภ ความร่ำรวย ความมั่งมีศรีสุข ความอยู่เย็นเป็นสุข

ทั้งหลายทั้งปวงตลอดไปด้วยเทอญ สาธุ สาธุ สาธุ

มนสาเทวี

“มนสาเทวี” เป็นบุตรธิดาของพระศิวะกับสาวงามนางหนึ่ง ขณะที่บางตำรากล่าวว่า พระนางเป็นธิดา
ของพระฤๅษীগัสยปะ และเป็นน้องสาวของพญาเศษนาท ผู้เป็นแทนที่ประทับของพระนารายณ์ มนสาเทวี
เป็นเจ้าแม่แห่งงู ตามตำนานเล่าว่า พระนางพยายามที่จะทำให้เจ้าชายแห่งนครจัมปาศัย นามว่า “จันท”
ให้หันมาศรัทธาในพระนาง ทว่าไม่เป็นผล เนื่องจากเขาศรัทธาและบูชาแต่พระศิวะเพียงองค์เดียวเท่านั้น
ครั้งแรก มนสาเทวีจึงส่งบริวารงูให้ไปทำลายสวนของจันท ครึ่งที่สอง ทำให้ทรัพย์สมบัติของจันทต้องพินาศ
ไป จนกระทั่งครั้งสุดท้ายได้ทำให้บุตรชายของจันทเสียชีวิตลงในคืนวันแต่งงาน ในที่สุดลูกสะใภ้ของจันท
ทนไม่ไหวได้ขอร้องให้จันทละทิ้งแล้วหันมาบูชามนสาเทวี หลังจากที่จันทได้ทำตามคำแนะนำของลูกสะใภ้
แล้ว มนสาเทวีจึงได้เนรมิตสวนอันน่ารื่นรมย์ ทรัพย์สมบัติ และสุขชีวิตของลักษมีนทร บุตรชายของจันท
ให้ฟื้นกลับคืนมา ในแคว้นเบงกอลมีการบูชามนสาเทวีกันมาก โดยพิธีบูชาจะจัดขึ้นในเดือนกรกฎาคม
เรียกว่า “นาคปัญจมี” ในพิธีนี้ชาวบ้านจะพากันนำอาหาร เช่น นมสด ไปเลี้ยงงู เชื่อกันว่าจะทำให้มนสาเทวี
โปรดปราน (ส.พลายน้อย, 2555 : 177 - 183)

ภาพที่ 39 มนสาเทวี ประดิษฐาน ณ วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 30/4/2562

ฤาษี

ฤาษี (Rishi) หรือที่คนไทยเรียกว่า “พ่อแก่” ตรงกับ Hermit ในโลกตะวันตก คือ ผู้บำเพ็ญพรต บำเพ็ญตบะ จนมีอิทธิฤทธิ์ สถานที่พำนักของฤาษีนั้นมีทั้งที่อยู่บนสวรรค์ ป่าหิมพานต์ ป่าเขาลำเนาไพร ภูเขา หรือในถ้ำ เป็นต้น ฤาษีตนแรกของโลกนั้นคือ “พระพรหม” ส่วนเจ้าแห่งฤาษี คือ “พระศิวะ”

ในยุคแรกเชื่อว่ามีฤาษีอยู่ทั้งหมด 7 ตน ซึ่งเกิดจากดวงจิตของพระพรหม เรียกว่า “สัปตฤาษี” (สัปตะ แปลว่า เจ็ด) หรือ “มนัสบุตร” (มนัสบุตร แปลว่า บุตรที่เกิดจากใจของพระพรหม) คือ 1) ฤาษีโคตมะ 2) ฤาษีภรทวาช 3) ฤาษีวิศวามิตร 4) ฤาษีชมัทคนิ 5) ฤาษีวสิษฐ์ 6) ฤาษีกัศยปะ (บางตำราว่านาม ฤาษีคัสตยะ) และ 7) ฤาษีอัตรี

ฤาษีแบ่งออกเป็น 6 ลำดับชั้น กล่าวคือ 1) มหาฤาษี เป็นฤาษีที่ทรงอิทธิฤทธิ์และทรงภูมิปัญญาสูงสุด เช่น ฤาษีอิศวร ฤาษีนารายณ์ เป็นต้น 2) พรหมฤาษี คือ ผู้ที่บำเพ็ญตบะแล้วได้ไปเกิดชั้นพรหม หรือผู้ที่สืบเชื้อสายมาจากพระพรหมแล้วออกบวชเป็นฤาษี เช่น ฤาษีพรหมบุตร เป็นต้น 3) เทพฤาษี คือ ผู้ที่เป็นเทพมาแต่กำเนิด แต่ได้มาบำเพ็ญพรตเป็นฤาษีในภายหลัง เช่น ฤาษีดาวว ฤาษีตาไฟ ฤาษีกไลโยโกฏิ เป็นต้น 4) ราชฤาษี คือ ผู้ที่เคยอยู่ในวรรณะกษัตริย์มาก่อน แล้วจึงไปบำเพ็ญพรตเป็นฤาษี เช่น ฤาษีชนก ฤาษีสัตยพรต เป็นต้น 5) นรฤาษี คือ มนุษย์ที่บำเพ็ญบารมีตั้งแต่ขั้นพื้นฐานไปจนถึงระดับสูง เช่น ฤาษีโคบุตร ฤาษีโคตมะ เป็นต้น และ 6) อสุรฤาษี เช่น ฤาษีพิราพ ฤาษีท้าวหิรัญพนาสูร เป็นต้น

จากการลงพื้นที่ภาคสนาม คณะทำงานพบว่า ปฏิมากรรมรูปพระฤาษีพบได้เป็นจำนวนมากที่วัดใต้ พระเจ้าใหญ่องค์ต่อเท่านั้น

ภาพที่ 40 ฤาษี ประดิษฐาน ณ วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ต่อ

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 30/4/2562

ปฏิมากรรมรูปเคารพในคติพุทธ

ศาสนาพุทธ ถือกำเนิดขึ้นในดินแดนชมพูทวีป เมื่อ 2,500 กว่าปีมาแล้ว โดยศาสดาของศาสนาพุทธ คือ “พระพุทธเจ้า” พระองค์ทรงสั่งสอนหลักธรรม ซึ่งต่อมาได้มีการรวบรวมและจัดกลุ่มได้เป็น 3 กลุ่ม เรียกว่า “พระไตรปิฎก” และมี “พระสงฆ์” เป็นสาวก ทำหน้าที่ศึกษาและเผยแผ่พระธรรมนั้น ทั้งพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ รวมเรียกว่า “พระรัตนตรัย” ซึ่งถือเป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ให้ความเคารพสูงสุด

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่ปฏิเสธพระเป็นเจ้า คือเป็นศาสนาประเภท “อเทวนิยม” ศาสนาพุทธ เป็นศาสนาที่เน้นในเรื่องกรรม จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “กรรมวาที” พระพุทธเจ้าทรงสอนให้มนุษย์รู้จัก หันมาพึ่งพาตนเองแทนที่จะไปพึ่งพาอำนาจเหนือธรรมชาติที่อยู่ภายนอก ทรงชี้ให้เห็นว่า ถ้ามนุษย์ทำกรรมดี ย่อมได้รับผลดี และถ้าทำกรรมชั่วก็ย่อมได้รับผลชั่ว เหมือนบุคคลที่หว่านพืชชนิดใด แล้วย่อมได้รับผลเป็นพืช ชนิดนั้นอย่างแน่นอน

หลังจากที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ได้มีการสังคายนาหลักธรรมคำสอนขึ้น ซึ่งการสังคายนาครั้งที่ 1 นี้ได้ทำให้เกิดศาสนาพุทธนิกายเถรวาท (วาทะของพระเถระ ผู้ทำสังคายนา) หรือ หินยาน (ยานเล็ก) ขึ้น ซึ่งเป็นนิกายที่ยังคงรักษาพระธรรมวินัยไว้เหมือนเมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้ายังทรงมีพระชนม์อยู่ ไม่มีการเปลี่ยนแปลง นิกายนี้นับถือมากในประเทศศรีลังกา พม่า ไทย ลาว และกัมพูชา ต่อมาเมื่อมีการทำสังคายนาครั้งที่ 2 จึงได้เกิดนิกายอาจารย์วาท (วาทะของอาจารย์ ซึ่งก็คือ คณะสงฆ์มหาสังฆิกะ)

หรือ “มหายาน” ซึ่งเป็นนิยายที่มีการเปลี่ยนแปลงหลักธรรมคำสอนไปตามความเหมาะสม เน้นความคิดเรื่อง “พระโพธิสัตว์” ที่บำเพ็ญบารมีเพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์

จากการลงพื้นที่ภาคสนามในจังหวัดอุบลราชธานี คณะทำงานพบปฏิมากรรมรูปเคารพในศาสนา พุทธ ทั้งนิกายเถรวาทและนิกายมหายาน ดังนี้

พระพุทธรูป

พระพุทธรูป คือ ตัวแทนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สร้างขึ้นจากวัสดุต่างๆ เช่น ไม้ หิน สัมฤทธิ์ เงิน ทองคำ เป็นต้น พระพุทธรูปเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อราว พ.ศ. 500 เมื่อพระเจ้าเมณัณเดอร (พระยามิลินท์) ได้สนทนารธรรมกับพระนาคเสน แล้วทรงมีพระทัยเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา พระองค์ทรงโปรดให้นายช่างสร้างพระพุทธรูปขึ้น โดยพระพุทธรูปในยุคแรกนั้นได้รับอิทธิพลจากกรีก กล่าวคือ พระพักตร์ มีลักษณะคล้ายฝรั่ง นุ่มนวลจีวรเป็นริ้วๆ คล้ายเทพเจ้ากรีก เรียกพุทธศิลป์แบบนี้ว่า “ศิลปะแบบคันธารราฐ” กลายเป็นที่มาของการสร้างพระพุทธรูปในสมัยต่อมา

จากการลงพื้นที่ภาคสนามของคณะทำงานพบว่า พระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี มีดังต่อไปนี้

พระแก้วโกเมน

พระแก้วโกเมน วัดมณีวนาราม (วัดป่าน้อย) เป็นพระพุทธรูปที่เกิดขึ้นพร้อมกับพระแก้วบุษราคัม ซึ่งประดิษฐานอยู่ ณ วัดศรีอุบลรัตนาราม เป็นพระพุทธรูปอัญมณีในตระกูลแก้วเก่าประการ (แก้วเก่าประการ ได้แก่ เพชร มรกต บุษราคัม โกเมน นิลกาฬ ทับทิม มุกดา เพทาย และไพฑูรย์)

ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ไทยได้ทำสงครามกับเวียงจันทน์ ชาวบ้านเกรงว่าข้าศึกจะมานำพระแก้วโกเมนไป จึงได้นำท่อนไม้จันทน์มาทำเป็นผอบใหญ่ครอบองค์พระพุทธรูปไว้ (ภาษาอีสานเรียกการครอบในลักษณะนี้ว่า “งุม”) ประดิษฐานอยู่ภายในวัดแห่งหนึ่งในอำเภวารินชำราบ ต่อมาจึงได้กลายมาเป็นนามของวัดนั้นว่า “วัดกุดละงุม”

เมื่อสงครามสงบลง ชาวบ้านได้นำพระแก้วโกเมนย้ายไปประดิษฐานที่วัดมณีวนารามจวบจนกระทั่งปัจจุบัน เจ้าอาวาสทุกรูปต่างเก็บรักษาพระแก้วโกเมนไว้ในที่ปลอดภัยและเป็นความลับ จนกระทั่งเมื่อสิ้นสมัยพระธรรมเสนานี (กิ่ง มหัทธโน) คณะกรรมการวัดจึงขออนุญาตให้นำพระแก้วโกเมนมาให้บรรดาพุทธศาสนิกชนได้กราบไหว้บูชา (สมศรี ชัยวณิชยา, 2553 : 14)

ภาพที่ 41 พระแก้วโกเมน วัดมณีวนาราม ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม

เมื่อ 13 /4/2562

คำบูชาพระแก้วโกเมน วัดมณีวนาราม

อะระหัง ปะนะ สัมมาสัมพุทโธ	ภะคะวา โย ตะถาคะโต
โลกะวิทู อธิปปัญโน	กิตติสัทโท อะนุตตะโร
พุทธะรูปो हि नामะ	โส โกเมนาติ วุจจะติ
ฐิตो มะณีวันารามะ	ชนานัง ปุชะโก ะโร
พุทธะรูปัง สุสัณฐานัง	วันทามิ สิริสา อะหัง
ตันเตชะสาณูภาเวนะ	โหตุ เม ชะยะมังคะลันติฯ

พระแก้วขาวเพชรน้ำค้าง

พระแก้วขาวเพชรน้ำค้าง เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิสูง 17 เซนติเมตร องค์พระทำจากแก้วพลีกลีขาวใส งดงามประหนึ่งเพชรน้ำค้างที่ส่องแสงแพรวพราวยามต้อกับแสงแดดในยามเช้า ฉลององค์ด้วยทองคำเป็นบางส่วน พระพุทธรูปองค์นี้สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (อ้วน ตีสโล) นำมาจากที่ใดไม่ปรากฏ

ทราบเพียงว่า ท่านได้มอบให้เป็นสมบัติของวัดสุปัญญารามวรวิหาร ในคราวที่ท่านได้มาจำพรรษาที่พระอารามนี้ในปี พ.ศ. 2485

พระรัตนมงคล อดีตเจ้าอาวาสวัดสุปัญญาราม สันนิษฐานว่า พระแก้วขาวเพชรน้ำค้างน่าจะมียุใกล้เคียงกับพระแก้วบุษราคัม โดยยึดหลักจากตำนานการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของเมืองอุบลราชธานีเมื่อ 200 ปีเศษมาแล้ว บรรพบุรุษ ผู้สร้างเมืองได้อัญเชิญพระแก้วมาด้วย เพื่อความเป็นสิริมงคลในการเดินทางอันยาวไกล และเพื่อเป็นขวัญกำลังใจในการสู้รบกับศัตรูผู้รุกราน จนสามารถสร้างบ้านเมืองได้เป็นหลักแหล่งเท่าทุกวันนี้ (สมศรี ชัยวณิชยา, 2553 : 12 - 13)

ภาพที่ 42 พระแก้วขาวเพชรน้ำค้าง ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 29/3/2562

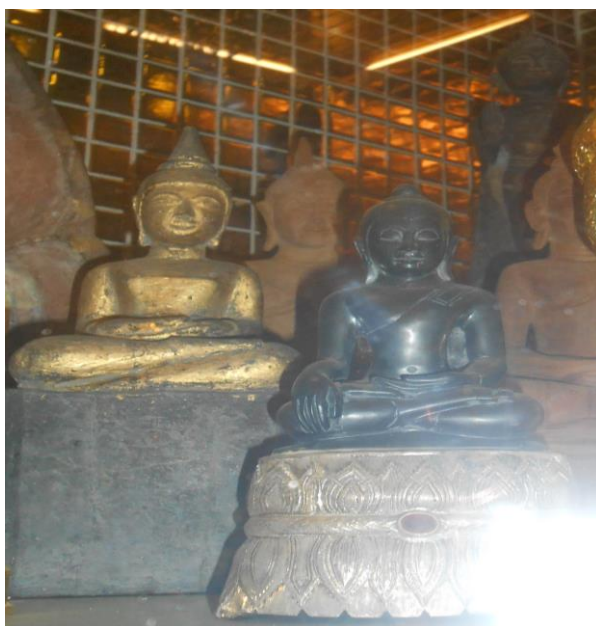
พระแก้วนิลกภาพ

เมื่อปี พ.ศ. 2545 พระครูอุบลคณาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดเลียบได้พบกล่องไม้สักโบราณ อยู่บนฝ้ายเพดานกุฏิสุขสวัสดิ์มงคล ซึ่งเป็นกุฏิหลังเก่าของวัดเลียบ เมื่อเปิดออกดูจึงพบพระแก้วนิลกภาพ และพระพุทธรูปเงินจำนวน 2 องค์ซ่อนอยู่

ต่อมาท่านได้จัดทำเครื่องทรงชฎา มงกุฎทองคำแท้นขึ้นเพื่อถวายพระแก้วนิลกภาพ และนำมาให้บรรดาพุทธศาสนิกชนสรงน้ำ เนื่องในวันสงกรานต์ เมื่อปี พ.ศ. 2549 และได้กลายเป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติเรื่อยมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 43 กล่องที่เก็บรักษาพระแก้วนิลกาฬ ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม
เมื่อ 19/7/2562

ภาพที่ 44 ฐานเงินประดับด้วยทับทิม 1 เม็ด เดิมเคยเป็นฐานของพระแก้วนิลกาฬมาก่อน
ปัจจุบันทางวัดเลียบได้เปลี่ยนฐานของพระแก้วนิลกาฬใหม่แล้ว
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 19/7/2562

ภาพที่ 45 พระแก้วนิลกาฬ วัดเลียบ ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 13/4/2562

พระแก้วบุษราคัม

พระแก้วบุษราคัม เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยสมัยเชียงแสน แกะสลักจากแก้วบุษราคัม หน้าตักกว้าง 3 นิ้ว สูงประมาณ 5 นิ้ว พระเศียรหุ้มเม็ดพระศกทองคำ มีพระสังวาลประดับที่องค์พระ ฐานหุ้มด้วยทองคำ

ตามตำนานเล่าว่า พระวราชภัคดี (พระวอ) พร้อมด้วยบุตรหลานของพระตา คือ เจ้าคำผง เจ้าทิดพรหม และเจ้ากำ บรพบุรุษผู้ก่อตั้งเมืองอุบลราชธานีได้อัญเชิญพระแก้วบุษราคัมมาจากกรุงศรีสัตนาคนหุต (เวียงจันทน์) เดิมทีพระแก้วบุษราคัมประดิษฐานอยู่ที่บ้านดอนมดแดง ต่อมาได้อัญเชิญมาประดิษฐานไว้ ณ วัดศรีอุบลรัตนาราม พระพุทธรูปองค์นี้ถือเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคูเมืององค์หนึ่ง เห็นได้จากเมื่อมีการประกอบพิธีกรรมสำคัญของทางราชการ มักจะอัญเชิญพระพุทธรูปองค์นี้มาเป็นประธานในพิธีเสมอ (สมศรี ชัยวณิชยา, 2553 : 10 - 11)

ปัจจุบันสามารถเข้ากราบขอพรพระแก้วบุษราคัมได้ในพระอุโบสถเป็นประจำทุกวัน ตั้งแต่เวลา 8.00 - 16.00 น. นอกจากนี้ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ของทุกปี (13 เมษายน) ทางวัดศรีอุบลรัตนารามยังได้จัดพิธีอัญเชิญพระแก้วบุษราคัมมาให้ประชาชนได้สรงน้ำขอพร เพื่อความเป็นสิริมงคลอีกด้วย

ภาพที่ 46 พระแก้วบุษราคัม วัดศรีอุบลรัตนาราม ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม

เมื่อ 13/4/2562

พระแก้วไพฑูรย์

พระแก้วไพฑูรย์เป็นสมบัติของเจ้านายเมืองอุบล พระปทุมวรราชสุริยวงศ์ (เจ้าคำผง) เจ้าเมืองอุบลราชธานีคนแรกได้ถวายไว้ให้เป็นสมบัติของวัดหลวง คู่กับพระแก้วบุษราคัม ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 เจ้านายจากกรุงเทพฯ ได้เข้ามาปกครองเมืองอุบลราชธานี บรรดาเจ้านายเมืองอุบลฯ เกรงว่าเจ้านายทางกรุงเทพฯ จะขอไป จึงพากันนำพระพุทธรูปไปซ่อน และไม่ยอมแพร่งพรายให้คนทั่วไปได้รับรู้

ต่อมาเมื่อสร้างวัดศรีอุบลรัตนาราม (วัดศรีทอง) แล้วเสร็จ เจ้าอุปฮาทโท บิดาของพระอุบลเดชประชารักษ์ได้ถวายพระแก้วบุษราคัมให้แก่พระเดชพระคุณพระเทวธัมมีย์ (ม้าว) เจ้าอาวาสรูปแรก และเป็นลัทธิวิหาริกของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 เนื่องจากได้เล็งเห็นว่า เจ้านายทางกรุงเทพฯ คงเกรงใจไม่กล้าขอพระแก้วบุษราคัมไป ส่วนพระแก้วไพฑูรย์นั้น ทายาทเจ้านายเมืองอุบลได้เก็บรักษาไว้ ต่อมาได้นำมาถวายให้แก่พระครูวิลาสกิจจาทร เจ้าอาวาสวัดหลวงรูปปัจจุบัน และประดิษฐานอยู่ที่วัดหลวงจนถึงปัจจุบันนี้ (สมศรี ชัยวณิชยา, 2553 : 12)

ภาพที่ 47 พระแก้วไพฑูรย์ วัดหลวง ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 13/4/2562

พระแก้วมรกต วัดเลียบ

พระแก้วมรกต วัดเลียบ ไม่ทราบว่ามีสร้างขึ้นเมื่อใด ทราบแต่เพียงว่า มีหญิงชราเชื้อสายเจ้าเมืองอุบลราชธานีเป็นผู้นำมาถวายไว้ให้เป็นสมบัติของวัดเลียบ จากการส่งพระพุทธรูปให้กรมศิลปากรตรวจสอบพบว่า องค์พระสร้างขึ้นจากหินสีเขียว ไม่ใช่แก้วสังเคราะห์แต่อย่างใด ต่อมาทางวัดเลียบได้สร้างเครื่องทรงให้พระแก้วมรกตงดงาม

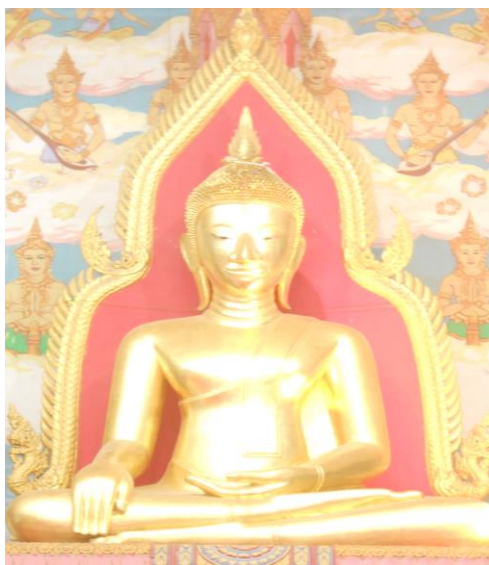
ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ของทุกปี ทางวัดเลียบได้เปิดโอกาสให้บรรดาพุทธศาสนิกชนได้เข้ากราบสรงน้ำขอพรจากพระแก้วมรกต และพระแก้วนิลกาฬเพื่อความเป็นสิริมงคล

ภาพที่ 48 พระแก้วมรกต วัดเลียบ ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 13/4/2562

พระเจ้าใหญ่ศรีเมือง วัดทุ่งศรีเมือง

พระเจ้าใหญ่ศรีเมือง เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย มีพระพุทธรูปลักษณะงดงาม สร้างขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) แต่เดิมประดิษฐานอยู่ที่บริเวณวัดเหนือท่า (บริเวณหน้าวัดสุปฏิญนารามวรวิหารในปัจจุบัน) ต่อมา พระครูวิโรจน์รัตโนบล เจ้าอาวาสวัดทุ่งศรีเมืองในสมัยนั้นได้อัญเชิญพระพุทธรูปดังกล่าวมาประดิษฐานเป็นพระประธานในพระวิหารวัดทุ่งศรีเมือง และได้นำศรัทธาญาติโยมช่วยกันบูรณะพระเศียรที่ชำรุด และปิดทององค์พระใหม่จนทำให้องค์พระยังมีพุทธลักษณะงดงามน่าเลื่อมใส พระพุทธรูปองค์นี้ถือเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองอุบลราชธานีอีกองค์หนึ่ง

ภาพที่ 49 พระเจ้าใหญ่ศรีเมือง วัดทุ่งศรีเมือง ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม

เมื่อ 13/4/2562

พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ

พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 51 นิ้ว สูง 85 นิ้ว (รวมฐาน) สันนิษฐานว่า พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชแห่งอาณาจักรล้านช้างโปรดให้หล่อขึ้นจากทองสัมฤทธิ์ ถือเป็นพระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะงดงามและศักดิ์สิทธิ์มากอีกองค์หนึ่ง

เดิมพระเจ้าใหญ่องค์ตื้อประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถหลังเก่า ของวัดใต้เทิง (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ” โดยนำนามของพระพุทธรูปมารวมเป็นนามของวัดด้วย) เมื่อพระอุโบสถพังลง จึงทำให้พระพุทธรูปต้องประดิษฐานอยู่กลางแจ้งไปโดยปริยาย ต่อมาองค์พระเกิดกระเทาะออก เผยให้เห็นองค์จริงที่ซ่อนอยู่ด้านใน จึงทำให้ทราบความจริงว่าที่แท้จริงพระเป็นทองสัมฤทธิ์ มูลเหตุที่ต้องมีการพอกนั้น เพราะคนสมัยก่อนเกรงว่าข้าศึกศัตรูจะมาแย่งชิงเอาไปในยามที่บ้านเมืองเกิดศึกสงคราม จึงต้องพอกองค์พระเอาไว้เพื่อเป็นการหลอกลวง ทำให้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้ออยู่รอดปลอดภัยมาจนถึงทุกวันนี้

ต่อมาพระราชาธรรมโกศล เจ้าอาวาสวัดรูปปัจจุบันได้สร้างพระอุโบสถหลังใหม่ขึ้น และได้ัญเชิญพระเจ้าใหญ่องค์ต่อมาประดิษฐานเป็นพระประธานในพระอุโบสถ แล้วขนานนามพระพุทธรูปองค์นี้ใหม่ ภายหลังจากที่ท่านได้เกิดนิมิตในสมาธิว่า “พระเจ้าใหญ่องค์คือเมตตรัยสัทโธบรมโพธิสัตว์” ทำให้พระพุทธรูปองค์นี้กลายเป็นองค์แทนของ “พระศรีอาริยเมตตรัย” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

“พระศรีอาริยเมตตรัย” หรือที่เรียกสั้นๆ ว่า “พระศรีอาริย์” คือ อนาคตพระพุทธเจ้าที่จะมาตรัสรู้ต่อจากพระพุทธเจ้าพระองค์นี้ (พระพุทธเจ้าโคดม) และเป็นพระพุทธเจ้าองค์ที่ 5 หรือองค์สุดท้ายของภัทรกัป พระศรีอาริยเมตตรัยถือเป็นพระโพธิสัตว์ที่พระพุทธศาสนาทั้งฝ่ายเถรวาทและมหายานให้ความเคารพนับถือมาก ชาวพุทธจำนวนไม่น้อยเชื่อว่า เมื่อยุคของพระองค์มาถึง โลกจะเข้าสู่ความสุขที่แท้จริง กลายเป็นสังคมอุดมคติเหมือนที่ฝรั่งเรียกว่า “ยูโทเปีย” (Utopia) เช่น ทุกคนต่างมีรูปร่างหน้าตาสวยงามงดงามเหมือนกันหมด ไม่มีใครขัดสนจนยาก เป็นต้น ทำให้หลายคนตั้งความปรารถนาที่จะได้ไปเกิดในยุคนั้น

คาถาบูชาพระเจ้าใหญ่องค์คือเมตตรัยสัทโธบรมโพธิสัตว์

นะโมตัสสะ ะคะวะโต ะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโม ศรีโลกุตตระ เมตตรัยสัทโธ บรมโพธิสัตว์โต

สิทธิพุทธา ชะนาจิตตัง สิทธิธัมมา ชะนาจิตตัง สิทธิสังฆา ชะนาจิตตัง

อริยะ อริยะ เมตตรัยสัทโธ นะโมพุทธายะ จงมาเป็นศรีคุ้มครองของตัวลูกนี้ เทอญ

ภาพที่ 50 พระเจ้าใหญ่องค์คือเมตตรัยสัทโธบรมโพธิสัตว์

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพียรธรรม เมื่อ 19/7/2562

พระเจ้าใหญ่องค์หลวง

พระเจ้าใหญ่องค์หลวง เป็นพระพุทธรูปก่ออิฐถือปูน ปางมารวิชัย ลงรักปิดทอง หน้าตักกว้าง 3 เมตร สูง 3.5 เมตร ถือเป็นพระพุทธรูปสำคัญคู่บ้านคู่เมืองอุบลราชธานี พระปทุมวรราชสุริยวงศ์ (เจ้าคำผง) เจ้าเมืองอุบลราชธานีคนแรก ได้นำช่างมาจากเมืองเวียงจันทน์ เพื่อมาสร้างพระพุทธรูปองค์นี้ขึ้นในปี พ.ศ. 2324

พระเจ้าใหญ่องค์หลวงได้รับการบูรณะในปี พ.ศ. 2489 มีการลงรักปิดทอง สร้างซุ้มเรือนแก้วคล้ายกับ พระพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก และบูรณะพระวิหาร ต่อมาในปี พ.ศ. 2547 ได้มีการเปลี่ยนหลังคา พระวิหาร และลงรักปิดทองพระพุทธรูปใหม่ โดยช่างจากราชสำนักเป็นผู้ดำเนินการ สิ้นงบประมาณกว่า 800,000 บาท

ภาพที่ 51 พระเจ้าใหญ่องค์หลวง ประดิษฐาน ณ วัดหลวง
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพียรธรรม เมื่อ 29/3/2562

พระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง

พระเจ้าใหญ่อินทร์แปลงเป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัย ศิลปะล้านช้าง องค์พระมีขนาดหน้าตักกว้าง 3 เมตร ความสูง 5 เมตร หลักฐานจากศิลาจารึกวัดป่าใหญ่ได้กล่าวไว้ว่า พระมหाराชครูศรีสัทธรรมวงศา พร้อมศิษยานุศิษย์ได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างพระพุทธรูปองค์นี้ขึ้นเมื่อวันอาทิตย์ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 พ.ศ. 2350 โดยมีพระพรหมวรราชสุริยวงศ์ เจ้าเมืองอุบลราชธานีคนที่ 2 เป็นผู้สร้างพระวิหารเพื่อเป็นที่ประดิษฐานองค์พระ (เริ่มสร้างตั้งแต่ปี พ.ศ. 2348) โดยทั้งพระวิหารและองค์พระสร้างแล้วเสร็จในปีเดียวกัน

ภาพที่ 52 พระเจ้าใหญ่อินทร์แปลงในพระวิหารหลังเก่า ที่มาภาพ รศ.ดร.ชาญชัย คงเพียรธรรม

ตามตำนานเล่าว่า ขณะที่กำลังสร้างองค์พระอยู่นั้นได้เกิดฝนตกฟ้าคะนองอยู่ตลอดเวลา เมื่อถึงเวลาพลบค่ำ ชาวบ้านจึงได้พากันกลับบ้าน ขณะนั้นองค์พระยังไม่ทันแล้วเสร็จ เหลือเพียงแค่ตกแต่งภายนอกให้งดงามเท่านั้น พอตีตกได้ปรากฏแสงสว่างไปทั่วทั้งบริเวณวัด แต่เมื่อชาวบ้านพากันออกมาดูกลับไม่พบสิ่งผิดปกติแต่ประการใด ครั้นรุ่งเช้าเมื่อชาวบ้านมาถึงบริเวณที่สร้างพระพุทธรูปต่างก็พากันประหลาดใจ เพราะองค์พระได้รับการตกแต่งอย่างสวยงาม ชาวบ้านเชื่อกันว่า พระอินทร์ได้แปลงกายลงมาเป็นตาผ้าขาว เพื่อช่วยสร้างองค์พระ ด้วยเหตุนี้พระพุทธรูปดังกล่าวจึงได้นามว่า “พระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง”

ปัจจุบัน พระพุทธรูปที่ได้รับการขนานนามว่า “พระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง” มีอยู่ด้วยกันทั้งสิ้น 3 องค์ คือ องค์แรกประดิษฐาน ณ นครหลวงเวียงจันทน์ องค์ที่ 2 ประดิษฐาน ณ จังหวัดนครพนม และองค์ที่ 3 ประดิษฐาน ณ วัดมหาวนาราม จังหวัดอุบลราชธานี

พระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง ถือเป็นพระพุทธรูปสำคัญคู่บ้านคู่เมืองอุบลราชธานีนับตั้งแต่อดีต トラบจนถึงปัจจุบัน ที่บรรดาข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน ต่างเคารพศรัทธาอย่างสูง

คำบูชาพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง

ตั้งนะโม 3 จบ

อิเมหิ นานาสักกาเรหิ อภิบุชิตะหิ ทิฆายุกโกโหมิ อโรโค สุขิโต สิทฺธิกิจจัง สิทฺธิกัมมัง ปิยัง มะมะ

ประสิทธิลาโภ ขโย โหตุ สัพพะทา

อินทะพุทฺธะรูปัง อภิปาเลตุ มัง นะโมพุทฺธายะ

ศรีสวัสตีเจริญสุข สารพัดทุกขให้เหือดหาย ลาภอภัยขาดสาย นิรันดะรัง ประสิทธิเม

พุทฺธัง สะระณัง คัจฉามิ อัมมัง สะระณัง คัจฉามิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ

กายะ วาจะ จิต ประสิทธิเม

ภาพที่ 53 พระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่มืองอุบลราชธานี
ประดิษฐานภายในพระวิหาร วัดมหาวนาราม ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม
เมื่อ 29/3/2562

พระบทม

พระบทมเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย มีพุทธลักษณะงดงามมาก ขนาดหน้าตักกว้าง 78 นิ้ว สูง 108 นิ้ว สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2336 ถือเป็นพระพุทธรูปสำคัญคู่บ้านคู่มืองอุบลราชธานีอีกองค์หนึ่ง จนมีคำพูดติดปากว่า “พระบทมวัดกลาง พระบางวัดใต้ หอไตรวัดทุ่ง”

คำว่า “พระบทม” มาจากคำว่า “ปทม” หรือ “ปทุม” ที่แปลว่าดอกบัว เพราะหนึ่งในส่วนประกอบสำคัญที่นำมาใช้สร้างพระก็คือ ดอกบัวหลวงสีแดง นั่นเอง

พระบทมสร้างขึ้นจากอิฐดินเหนียว ผสมเกสรดอกบัว ว่านจำปาศักดิ์ปณเอยัด อธิษฐานปั้นเป็นองค์พระ โดยปราศจากเหล็กเสริมภายใน หลังจากนั้นนำเกสรดอกบัวปณเอยัดคลุกเคล้ากับยางบง น้ำแชนงวัวเผา น้ำแชนเปลือกเม็ก น้ำข้าวเจ้าต้ม หินเผาไฟปณเอยัด น้ำอ้อยเคี้ยวให้เหนียวผสมเป็นเนื้อเดียวกัน ฉาบทาให้เป็นผิวขององค์พระ เรียกวิธีนี้ว่า “ปูนน้ำอ้อย”

คนสมัยก่อนเชื่อว่า ถ้าประสงคจะให้ลูกหลานที่เกิดมามีรูปร่างหน้าตาสวยงาม ให้ไปไหว้ขอพรจากพระบทม ก็จะสำเร็จสมความปรารถนา

คำบูชาพระบทมวัดกลาง

ปะภูมึง นัมปี ชะเนหิ	ปะทะมึง อิติ วัณณิตัง
การิตัง มัชฌิมารามะ	จุณณะหิ ปะทุมมานะตัง
ทีปัง นาถัง ปะติภูญญะ	ชะนัง อัดตะสาธะกัง
ทีปะ รูปาทิสักการะ	เนตตะวา ปุชะยามิหัง
อิจฉิตัง ปัตถิตัง มัยหัง	ชิปะมะวะ สะมิชชะตุ

พระปฎิมากรเจ้า องค์โต อันชนทั้งหลายขนานพระนามว่า “พระบรม”
 ชาวพุทธพากันสร้างขึ้นด้วยเกสรดอกบัว ผสมผงว่านจำปาศักดิ์ ไว้ประจำคุ้มวัดกลาง
 พระพุทธรูปองค์นั้นเป็นที่พึ่ง ที่พำนัก ที่พักใจ และเป็นพระองค์ศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองอุบลราชธานี
 ยังประโยชน์ที่ต้องการให้สำเร็จได้ตามประสงค์
 ข้าพเจ้านำมาแล้วซึ่งเครื่องสักการะ มีเทียนและธูป เป็นต้น บูชาอยู่
 ขอสิ่งที่ข้าพเจ้าประสงค์แล้ว และปรารถนาแล้ว จงพลันสำเร็จด้วยเทอญ

ภาพที่ 54 พระบรม ประดิษฐาน ณ วัดกลาง ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม
 เมื่อ 29/3/2562

พระประจำวันเกิด ทั้ง 8 ปาง

พระประจำวันเกิดมี 8 ปาง เนื่องจากวันพุธมีพระพุทธรูปประจำวันเกิด 2 ปาง คือ วันพุธกลางวัน และวันพุธกลางคืน มีรายละเอียดดังนี้

วันอาทิตย์ ปางถวายเนตร - หลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว ในสัปดาห์ที่ 2 พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของต้นพระศรีมหาโพธิ์ แล้วทรงยืนจ้องมองต้นไม้ต้นนั้น โดยไม่กระพริบพระเนตรเลยเป็นเวลา 7 วัน เรียกสถานที่นั้นว่า “อนิมิสเจดีย์” พระพุทธรูปปางนี้อยู่ในอิริยาบถยืน พระหัตถ์ทั้งสองข้างประสานกันอยู่เบื้องหน้า โดยที่พระหัตถ์ขวาซ้อนเหลื่อมพระหัตถ์ซ้าย ส่วนพระเนตรทอดมองไปยังเบื้องหน้าด้วยอาการสำรวม

วันจันทร์ ปางห้ามญาติ - พระพุทธเจ้าทรงเสด็จไปห้ามพระญาติฝ่ายศากยะ (ฝ่ายพระราชบิดา) และโกลิยะ (ฝ่ายพระราชมารดา) ไม่ให้ก่อสงครามกัน เพราะต้องการแย่งน้ำในแม่น้ำโรหิณีเพื่อใช้ในการเกษตร พระพุทธองค์ทรงชี้ให้เห็นว่า ชีวิตของคนนั้นมีความสำคัญยิ่งกว่าน้ำ ทำให้เหล่าพระญาติหยุดก่อสงคราม พระพุทธรูปปางนี้มีพุทธลักษณะยืน ยกพระหัตถ์ขวาขึ้นเสมอพระอุระ (อก) ตั้งฝ่าพระหัตถ์ยื่นออกไปข้างหน้าเป็นกิริยาห้าม

วันอังคาร ปางไสยาสน์ หรือปางปรินิพพาน - พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน ณ สาลวโนทยาน พระองค์ทรงประทับแบบสี่ทไสยาสน์ คือนอนตะแคงขวา หันพระเศียรไปทางทิศเหนือ จากการลงพื้นที่ภาคสนามพบว่า วัดที่มีการสร้างพระพุทธรูปปางไสยาสน์องค์ใหญ่ คือ วัดผาสุการาม

พระเจ้าใหญ่พระพุทธไสยาสน์ วัดผาสุการาม

พระใบฎีกาคำศรี ชูติปัญญา เจ้าอาวาสวัดผาสุการามในยุคนั้นดำริว่า อำเภอเมืองอุบลราชธานีนั้นมีพระพุทธรูปสำคัญหลายองค์ ขณะที่อำเภอวารินชำราบกลับไม่มีพระพุทธรูปองค์สำคัญเลย ท่านจึงนำศรัทธาประชาชนร่วมกันสร้างพระพุทธรูปปางไสยาสน์ขึ้น โดยได้ต้นแบบมาจากพระพุทธไสยาสน์ของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์) กรุงเทพฯ

พระใบฎีกาคำศรี ชูติปัญญาได้รับประทานฤกษ์ในการก่อสร้างจากสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (อยู่ ญาณทรมหาเถระ) และพระมงคลเมธี (กิ่ง มหัทธโน) เจ้าอาวาสวัดมณีวนาราม และเจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี ได้เดินทางมาเป็นประธานในพิธีวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2508 พระเจ้าใหญ่พระพุทธไสยาสน์สร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2509 โดยมีช่างคำเหมา แสงงาม เป็นผู้ดำเนินการก่อสร้าง

ความเชื่อของผู้คนแถบนี้คือ ถ้าเมื่อใดที่สร้างพระพุทธรูปเสร็จ ผู้สร้างจะต้องไม่อยู่สมโภชพระพุทธรูป พระใบฎีกาคำศรีจึงย้ายไปจำพรรษาที่วัดอื่น หลวงพ่อลี ถาวโร (พระครูถาวรรธรรมสถิต) จึงย้ายมาเป็นเจ้าอาวาสแทน ต่อมาในปี พ.ศ. 2519 พระวิโรจน์รัตโนบล (พิมพ์ นารโท) วัดทุ่งศรีเมือง ได้นำศรัทธาญาติโยมมาปิดทองพระเจ้าใหญ่พระพุทธไสยาสน์

ปี พ.ศ. 2535 พระครูถาวรรธรรมสถิตจึงได้นำศรัทธาญาติโยมมาร่วมกันสร้างวิหารครอบพระเจ้าใหญ่พระพุทธไสยาสน์ขึ้นแทนหลังคามุงสังกะสีที่มีมาแต่เดิม สร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2539 ใช้งบประมาณในการก่อสร้างกว่า 6,000,000 บาท

ความศักดิ์สิทธิ์ของพระเจ้าใหญ่พระพุทธไสยาสน์เชื่อว่า สามารถลดบันดาลให้คู่สามีภรรยาที่ไร้บุตรสืบสกุล ได้ทายาทสืบสกุลสมความปรารถนา

บทสวดบูชาพระเจ้าใหญ่พระพุทธไสยาสน์ วัดผาสุการาม

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (3 จบ)

ยัสสานุสสะระณนาปี

อันตะลิกเขปี ปาณินโน

ปะติฏฐะมะธิคัจฉันติ

ภุมิยัง วิยะสัพพะทา

สัพพะ ปัทวะชาลัมहा

ยักกะโจราทิ สัมภะวา

คะณะนนานะ จะ มุตตานัง

ปะริตตันตัมภะณามะเห

ภาพที่ 55 พระเจ้าใหญ่พระพุทธไสยาสน์ วัดผาสุการาม
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพียรธรรม เมื่อ 19/7/2562

ภาพที่ 56 พระพักตร์พระเจ้าใหญ่พระพุทธไสยาสน์ วัดผาสุการาม
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพียรธรรม เมื่อ 19/7/2562

วันพุธ (กลางวัน) ปางอุ้มบาตร - พระพุทธเจ้าเสด็จออกบิณฑบาต ซึ่งเป็นพุทธกิจสำคัญ เพื่อโปรดชาวกรุงกบิลพัสดุ์ ยังความปลื้มปิติให้เกิดขึ้นแก่มหาชนทั้งหลาย หากแต่พระเจ้าสุทโธทนะ พระราชบิดา ทรงไม่พอพระทัยที่พระราชโอรสทรงประพฤติตนเช่นเดียวกับขอทานเดินขอข้าวชาวบ้านกิน พระพุทธเจ้าจึงทรงอธิบายว่า การกระทำนี้เป็นพุทธจริยา ที่บรรดาพระพุทธเจ้าทั้งหลายในอดีตได้ทรงกระทำ พระพุทธรูปปางนี้อยู่ในอิริยาบถยืน พระหัตถ์ทั้งสองข้างประคองบาตรไว้

ภาพที่ 57 พระพุทธรูปประจำวันเกิด ประดิษฐาน ณ วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ญธรรม เมื่อ 30/4/2562

วันพุธ (กลางคืน) ปางป่าเลไลยก์ - พระภิกษุชาวโกสัมพีทะเลาะวิวาทกัน แม้พระพุทธเจ้าจะทรงห้ามปรามก็ไม่เชื่อ พระองค์จึงทรงเสด็จไปจำพรรษาอยู่ ณ ป่ารักขิตวัน พญาช้างปาลีไลยกะ ซึ่งอาศัยอยู่ในป่าแห่งนั้นได้มาถวายการอุปฐากพระพุทธเจ้าตลอดพรรษา ขณะนั้นมีลิงตัวหนึ่งเห็นพญาช้างถวายการปรนนิบัติพระพุทธเจ้าก็ประสงค์จะทำบ้าง จึงได้ไปหารวงผึ้งปามาถวาย ในครั้งแรกพระพุทธเจ้าไม่ทรงรับ พอพิจารณาเห็นตัวอ่อนของผึ้งแล้วหยิบออก พระพุทธเจ้าจึงทรงรับ ลิงดีใจมากกระโดดโลดเต้นไปตามกิ่งไม้ โชคร้ายที่มีกิ่งไม้เปราะอยู่ทำให้ลิงตกต้นไม้ลงมาตาย ด้วยผลบุญที่ได้ถวายน้ำผึ้งนี้ ส่งผลให้ลิงได้ไปบังเกิดเป็นเทวดา เสดยทิพยสมบัติอยู่บนสรวงสวรรค์

หลังจากที่ชาวบ้านทราบเรื่อง ต่างก็ไม่ใส่บาตรพระภิกษุเหล่านั้นเลย ทำให้พระภิกษุชาวโกสัมพีต้องปรับปรุงพฤติกรรมหันมาสมัคสมานสามัคคีกัน และได้ขอร้องให้พระอานนท์ช่วยไปทูลเชิญพระพุทธเจ้าให้เสด็จกลับมายังเมือง พญาช้างเห็นดังนั้นก็บังเกิดความเสียใจอย่างยิ่งจนนอกแตกตาย หลังจากนั้นพญาช้างได้ไปบังเกิดเป็นเทพบุตรอยู่บนสรวงสวรรค์ พระพุทธรูปปางนี้อยู่ในอิริยาบถนั่งบนก้อนศิลา พระหัตถ์ขวาวางหงาย มีช้างหมอบอยู่เบื้องหน้าและใช้วงจับกระบอกล้างถวายพระ ส่วนพระหัตถ์ซ้ายวางคว่ำไว้บนพระชานุ (เข่า) มีลิงนั่งยองๆ กำลังถวายรวงผึ้ง

ภาพที่ 58 พระประจำวันเกิด ประดิษฐาน ณ วัดบูรพาราม
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ญธรรม เมื่อ 30/4/2562

วันพฤหัสบดี ปางสมาธิ - พระสิทธัตถะโพธิสัตว์ ทรงรับหย้ากุสสะจากโสถเถียะพราหมณ์ 8 กำมือ แล้วเสด็จมาประทับนั่งขัดสมาธิอยู่ใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ก่อนที่จะบรรลุนตรสัมมาสัมโพธิญาณในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 หรือวันวิสาขบูชา พระพุทธรูปปางนี้อยู่ในอิริยาบถนั่ง พระหัตถ์ทั้งสองข้างวางหงายซ้อนกัน อยู่บนพระเพลา (ตัก) โดยที่พระหัตถ์ขวาทับพระหัตถ์ซ้าย พระชงฆ์ขวาทับพระชงฆ์ซ้าย

วันศุกร์ ปางรำพึง - สัปดาห์ที่ 5 ภายหลังจากการตรัสรู้ พระพุทธเจ้าทรงประทับเสวยวิมุตติสุข อยู่ ณ อชปาลนิโครธ (ต้นไทรของคนเลี้ยงแพะ) ทรงพิจารณาเห็นว่า ธรรมะที่พระองค์ตรัสรู้นั้นลึกซึ้งนัก ยากที่ผู้อื่นจะตรัสรู้ตามได้ ร้อนถึงท้าวสหัมบดีพรหมต้องมาทูลอาราธนาให้พระพุทธเจ้าโปรดสัตว์โลก เพราะ สัตว์ที่มีธุลีในจักษุน้อยนั้นมีอยู่ พระพุทธเจ้าจึงทรงรำพึงว่า การเผยแผ่ธรรมะนั้นเป็นพุทธจริยา ของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ทรงตั้งปณิธานว่าจะเผยแผ่และทำให้พระพุทธศาสนาตั้งมั่น เพื่อยังประโยชน์ให้แก่ สัตว์ทั้งหลาย พระพุทธรูปปางนี้อยู่ในอิริยาบถยืน พระหัตถ์ขวาทับพระหัตถ์ซ้าย ประสานอยู่ที่พระอุระ (อก)

ภาพที่ 59 พระประจำวันเกิด ประดิษฐาน ณ วัดเลียบ
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 30/4/2562

วันเสาร์ ปางนาคปรก - สัปดาห์ที่ 6 ภายหลังจากการตรัสรู้ พระพุทธเจ้าประทับนั่งสมาธิอยู่ใต้ ต้นมุจลินท์ (ต้นจิก) ระหว่างนั้นได้เกิดพายุใหญ่ พญานาคมุจลินท์จึงเลื้อยขึ้นมาแผ่พังพานปรกพระเศียร ป้องกันพายุฝนให้แก่พระพุทธเจ้า เมื่อฝนหายพญานาคจึงกลายร่างเป็นมาณพมาเฝ้าพระพุทธเจ้า พระพุทธรูปปางนี้เหมือนพระพุทธรูปปางสมาธิ ต่างกันตรงที่พระพุทธรูปปางนี้จะมีพญานาคขนดลำตัวเป็น บัลลังก์ และแผ่พังพานอยู่เหนือพระเศียรของพระพุทธรูป จากการลงพื้นที่ภาคสนามพบว่า วัดที่มีการสร้าง พระพุทธรูปปางนาคปรกองค์ใหญ่ คือ วัดบูรพาราม

ภาพที่ 60 พระพุทธรูปประจำวันเกิด ประดิษฐานภายในวัดแสนสุข
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 30/4/2562

พระพุทธรูปปางนาคปรก วัดบูรพาราม

พระพุทธรูปปางนาคปรก วัดบูรพาราม เป็นตัวอย่างของการผสมผสานความเชื่อทางศาสนาที่ดี เพราะที่แผ่นป้ายบทสวดบูชาพระพุทธรูปองค์นี้ มีคำกล่าวบูชาพญานาคศรีสุทโธ ซึ่งเป็นนาคราชผู้เป็นใหญ่แห่งลำน้ำโขง แทนที่จะเป็นพญานาคมุจลินท์ตามที่ปรากฏในพระพุทธรูปประวัติ

ปรกติแล้ว ชาวพุทธกราบไหว้พระพุทธรูปปางนาคปรก โดยให้ความสำคัญกับพระพุทธรูปมากกว่าพญานาค ซึ่งพญานาคเป็นเพียงแควองค์ประกอบเท่านั้น ขณะที่คติการบูชาใหม่ที่พบกลับให้ความสำคัญกับพญานาคเทียบเท่าหรือมากกว่าพระพุทธรูปเสียอีก

ภาพที่ 61 พระพุทธรูปปางนาคปรก ประดิษฐาน ณ วัดบูรพาราม
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 28/6/2562

พระพุทธรจอมเมือง

พระพุทธรจอมเมือง เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ขนาดหน้าตัก 1.99 เมตร ความสูง 2.99 เมตร ประดิษฐานเป็นพระประธานในพระอุโบสถวัดเลียบ ผู้ปั้นพระพุทธรูปองค์นี้ คือ หลวงปู่เสาร์ กนตสีโล

คาถาบูชาพระพุทธรจอมเมือง

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (3 จบ)

อะระมะง พุทธะรูปัง ยัง	กันตะสีเลนะ การิตัง
สุปะติภูติตะมาราเม	ธานิสสะรันติ วิสสุตัง
พุทเธ ปะสาทะสัปปันโน	สิระสา ตัง นะมามิหัง
มะยา ปะสันนะจิตเตนะ	ตัง สักกาเรหิ ปุชิตัง
ธานิสสะรานุกาเวนะ	สุขัง เม โหตุ นิพพะยัง
ปุชายะ จะ วิปาเกนะ	สุวัตถิ โหตุ เม สะทา

ภาพที่ 62 พระพุทธรจอมเมือง วัดเลียบ ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม
เมื่อ 13/4/2562

พระพุทธรเมตตา (จำลอง)

พระพุทธรเมตตา (จำลอง) ประดิษฐานอยู่ ณ วัดพระธาตุหนองบัว จังหวัดอุบลราชธานี ส่วนพระพุทธรเมตตาองค์จริงนั้นประดิษฐานอยู่ที่มหาโพธิเจดีย์ พุทธคยา องค์พระเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปะปาละ (อายุราว 1,400 ปี) สร้างจากหินสีด้า ปัจจุบันองค์พระได้รับการปิดทองและตกแต่งอย่างงดงาม

ครั้งหนึ่งพระพุทธรเมตตาเกือบจะถูกทำลาย มีเรื่องเล่าว่า กษัตริย์ฮินดูจากแคว้นเบงกอลนามว่า พระเจ้าสาส์การได้กรีธาทัพมายังพุทธคยา พระองค์ทรงทำลายต้นพระศรีมหาโพธิ์ และรับสั่งให้เสนาบดีทำลายพระพุทธรูปที่อยู่ภายในพระเจดีย์ด้วย ฝายเสนาบดี ซึ่งนับถือพระพุทธศาสนา กอปรกับที่เมื่อได้เห็นพระพักตร์ของพระพุทธรูปที่เปี่ยมไปด้วยพระเมตตาก็ไม่อาจทำลายได้ แต่ก็ไม่สามารถขัดพระบรมราชโองการ

ได้ เพราะเกรงพระราชอาญา จึงออกอุบายโดยสร้างทำเป็นทูลว่า ขอเวลาให้ตนได้ทำลายพระพุทธรูป 7 วัน หลังจากนั้นเสนาบดีได้ให้ทหารช่วยกันก่อผนังปิดองค์พระไว้ และจุดประทีปถวาย หลังจากนั้นเสนาบดีได้เข้าเฝ้าพระเจ้าสาส์การแล้วกราบบังคมทูลว่า ตนได้ทำลายพระพุทธรูปเรียบร้อยแล้ว เมื่อพระเจ้าสาส์การทรงได้ยินดังนั้นแล้ว พลันล้มป่วยหนักและสวรรคตในที่สุด เสนาบดีจึงย้อนกลับไปเจดีย์พุทธคยา และได้ทำลายกำแพงลง ปรากฏว่าดวงประทีปที่ได้จุดถวายไว้อย่างคงส่องสว่างอยู่ดังเดิมเป็นที่น่าอัศจรรย์

เจดีย์วัดพระธาตุหนองบัวจำลองแบบมาจากเจดีย์ที่พุทธคยา สถานที่ตรัสรู้พระบรมศาสดา ภายในพระธาตุหนองบัวประดิษฐานพระพุทธรูปเมตตาจำลองจำนวน 4 องค์ ประจำทิศทั้ง 4

ภาพที่ 63 พระพุทธรูปเมตตาจำลอง ประดิษฐานภายในพระเจดีย์ วัดพระธาตุหนองบัว
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 28/6/2562

คำบูชาพระพุทธรูปเมตตา

วันทามิ อิมัง พุทธเมตตาปะภิมัง อิมัสมิง อุปปะละรัฏฐะ ปุชาระเห สักการะภูเต เจติเย สุปะติฏฐิตังฯ
อิมินา ปะนะ วันทะมาเนนะ มา เม ทะลิตทียัง อะหุ พะหุชะนัง ปิโยโหมิ มะนาโป สาธุโน ภัันเต
อิเมหิ สักการะเห อะภิปุชะยามิฯ

ข้าพเจ้าขอกราบไหว้พระพุทธรูปเมตตาปฏิมากรนี้ ซึ่งประดิษฐานตั้งมั่นคงแล้วในองค์พระเจดีย์ที่อุบลราชธานี อันเป็นสถานที่ควรแก่เครื่องบูชาสักการะ ด้วยการกราบไหว้ ขอความเป็นผู้ขัดสนอย่าได้มีแก่ข้าพเจ้าเลย ขอให้ข้าพเจ้าเป็นที่รัก เป็นที่พอใจของคนทั่วไป ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอบูชาโดยยิ่งด้วยเครื่องสักการะเหล่านี้

พระสัพพัญญูเจ้า

พระสัพพัญญูเจ้า เป็นพระพุทธรูปที่สร้างเลียนแบบ “พระพุทธรชินราช” จังหวัดพิษณุโลก จนมีผู้ขนานนามว่า พระพุทธรูปองค์นี้เป็น “พระพุทธรชินราชแห่งภาคอีสาน”

พระสัพพัญญูเจ้าเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หล่อด้วยโลหะผสม ชัดเงา โดยมีพระอาจารย์สีทาชัยเสโน เป็นประธานดำเนินการและช่างผู้หล่อ พระพุทธรูปองค์นี้หน้าตัก 4 ศืบพระสุคต ใช้โลหะน้ำหนัก 30 หาบในการหล่อ หล่อเมื่อ พ.ศ. 2459

ภาพที่ 64 พระสัพพัญญูเจ้า ประดิษฐาน ณ วัดสุปฏิหารามวรวิหาร
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพียรธรรม เมื่อ 29/3/2562

รอยพระพุทธรบาท (จำลอง)

รอยพระพุทธรบาท คือ รอยเท้าของพระพุทธเจ้า ซึ่งทำหน้าที่เป็นเสมือนองค์แทนพระพุทธเจ้า เพราะแต่เดิมในชมพูทวีปนั้น ชาวพุทธไม่นิยมสร้างรูปเคารพแทนพระพุทธเจ้า เนื่องจากเกรงว่าจะเป็นบาป ต่อมาเมื่อกษัตริย์กรีกนามว่า พระเจ้าเมเนนเดอร์ หรือที่คนไทยรู้จักกันในนามของ พระยามิลินท์ ได้เข้ามาปกครองดินแดนแถบนี้ พระองค์จึงทรงโปรดให้สร้างพระพุทธรูปขึ้น

ธรรมเนียมการบูชารอยพระพุทธรบาทน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากพวกฮินดู เห็นได้จากในประเทศอินเดียมีคติการบูชา “วิชฌบาท” (รอยเท้าพระวิชฌหรือพระนารายณ์) และ “ศิวบาท” (รอยเท้าพระศิวหรือพระอิศวร) ด้วย ความเชื่อเรื่องรอยพระพุทธรบาทปรากฏอยู่ในปณณิโกวาทสูตร ในพระสุตตันตปิฎก กล่าวถึงพระบรมศาสดาว่า ครั้งหนึ่งพระพุทธองค์ทรงเสด็จไปประทับรอยพระพุทธรบาทไว้ ณ ริมฝั่งแม่น้ำนัมมทา ตามคำอาราธนาของเหล่าพญานาค และบนยอดเขาสัจจพันธตามคำอาราธนาของพระสัจจพันธเถระ ก่อนที่จะเสด็จกลับมายังพระเชตวันมหาวิหาร นี่คือเรื่องยืนยันว่า รอยพระพุทธรบาทนั้นมีอยู่จริงในโลกนี้

นักวิชาการทางพระพุทธศาสนาสันนิษฐานว่า รอยพระพุทธรบาท ณ สัจจพันธคีรี ปัจจุบันก็คือ รอยพระพุทธรบาทในจังหวัดสระบุรีนั่นเอง รอยพระพุทธรบาทนี้ได้รับการค้นพบในสมัยพระเจ้าทรงธรรมกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา

ภาพที่ 65 รอยพระพุทธรูปจำลอง ประดิษฐาน ณ หอพระพุทธรูป วัดทุ่งศรีเมือง สันนิษฐานว่า
สร้างขึ้นในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3)

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 19/7/2562

ชาวศรีลังกา เชื่อว่า พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปประทับรอยพระพุทธรูปไว้ที่ประเทศศรีลังกาด้วย
ณ สุวันณมาลิก หรือยอดเขาอภัยคีรี (Abhayagiri Dagoba) นอกจากนี้ยังมีบางตำนานได้กล่าวถึง
รอยพระพุทธรูปอีกแห่งหนึ่ง ที่ประดิษฐานอยู่ ณ ยอดเขาสุมนกูฏ หรือที่คนศรีลังการู้จักกันในนามว่า
“ศรีปาทะ” (Sri Pada) อีกด้วย

ภาพที่ 66 รอยพระพุทธรูปจำลอง ประดิษฐาน ณ วัดสุปฏิหารามวรวิหาร

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 19/7/2562

ชาวล้านนา เชื่อว่า พระพุทธเจ้าก็เคยเสด็จมาประทับรอยพระพุทธรูปบาทไว้ ณ โยนกปุระ หรือเมืองโยนกนคร ปัจจุบันน่าจะเป็นที่พระพุทธรูปบาทสี่รอย อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ลักษณะของพระพุทธรูปบาทสี่รอยเป็นรอยเท้าคนซ้อนกันอยู่ 4 รอย รอยที่อยู่นอกสุดและใหญ่ที่สุด เป็นรอยพระพุทธรูปบาทของพระพุทธเจ้ากกุสันโธ รอยที่ใหญ่รองลงมาเป็นของพระพุทธเจ้าโกนาคมน์ รอยต่อมาเป็นของพระพุทธเจ้ากัสสปะ และรอยสุดท้ายเป็นของพระพุทธเจ้าโคตมะ (พระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน) เชื่อกันว่า เมื่อพระโพธิสัตว์ศรีอาริยมุตตรัยมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว พระองค์ก็จะเสด็จมาประทับรอยพระพุทธรูปบาทไว้ ณ สถานที่แห่งนี้เป็นรอยที่ 5

ภาพที่ 67 รอยพระพุทธรูปบาทจำลอง ประดิษฐาน ณ วัดหนองป่าพง

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 19/7/2562

คำบูชารอยพระพุทธรูปบาท (สำนวนวัดทุ่งศรีเมือง)

วันทามิพุทธัง ภาวะปาระติณณัง	ติโลกะเกตุง ติกะเวกะนาถัง
โย โลกะเสฏฐาสุ สะกะลัง กิเลสัง	เฉตวานะ โพเธสิ อะนันตัง
ยัง นัมมะทายะ นะทียา ปุติเล จะ ตีเร	ยัง สัจจะพันธะคิริเก สุมะนา จะ ลักเค
ยัง ตัตตะ โยนะกะปุเร มุณีโน จะ ปาทัง	ทุ่งศรีเมืองอาราม ปฎิมาปาทั้ง
ตั้ง ปาทะวะลัญชนะมะหัง สิริสา นะมามิ	สุวัณณะมาลิเก สุวัณณะปัพพะเต
สุมะนะภูเณ โยนะกะปุเร นัมมะทายะ นะทียา	ปัญจะปาทะวะรัง ฐานัง อะหังวันทามิ ทูระโต
อิมัญจะ ทุ่งศรีเมืองอาราม	ปฎิมาปาทั้ง อะหังวันทามิ สัพพะโส
อิจเจะมัจจันตะนะมัสสะเนยยัง	นะมัสสะมาโน ระตะนัตตะยัง ยัง
ปุกุญญาภิสันทัง วิปุลัง อะลัตถัง	ตัสสาณุกาเวนะ หะตันตราโย

คำแปล

พระพุทธเจ้าพระองค์ใดเป็นผู้ประเสริฐสุดของโลก ทรงตัดกิเลสได้สิ้นเชิงแล้ว ทรงปลุกประชาชนหาที่สุดไม่ได้ให้ตื่นจากหลับคือกิเลสนิทรา ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระพุทธเจ้าองค์นั้น ผู้ทรงข้ามฝั่งแห่งภพได้แล้ว ผู้เป็นประดุจธงของไตรโลก ผู้เป็นที่พึ่งอันเอกของไตรภพ

ข้าพเจ้าขอนอบน้อมด้วยเศียรเกล้า ซึ่งรอยพระพุทธบาทที่เนินทรายริมฝั่งแม่น้ำนัมมทา ที่เขาสัจจพันธ์ ที่ยอดเขาสุมนะ ที่โยนกบุรี และขอนอบน้อมด้วยเศียรเกล้า ซึ่งรอยพระพุทธบาทจำลองที่วัดทุ่งศรีเมือง

ข้าพเจ้าขอน้อมแต่ไกล ซึ่งสถานที่อันประเสริฐด้วยรอยพระพุทธบาทห้าแห่ง คือ ที่เขาสุวันฉะมาลิกะ ที่เขาสุวันฉะบรรพต ที่เขาสุมณภูฏ ที่โยนกบุรี ที่แม่น้ำนัมมทา และขอนอบน้อมพระพุทธบาทจำลองที่หอพระพุทธบาท วัดทุ่งศรีเมือง โดยประการทั้งปวง

ด้วยอนุภาพแห่งพระรัตนตรัย อันควรแก่การนอบน้อมโดยส่วนเดียวด้วยประการฉะนี้ ข้าพเจ้าขอนอบน้อมอยู่ได้แล้วซึ่งความหลังไหลมาแห่งบุญกุศล อันมีผลไพบูลย์ ขอให้ข้าพเจ้าเป็นผู้มีอันตรายอันกำจัดได้แล้วเทอญ

หลวงพ่อดำ นาลันทา (จำลอง)

หลวงพ่อดำ นาลันทา (จำลอง) ประดิษฐานอยู่ ณ วัดศรีอุบลรัตนาราม หลวงพ่อดำถือเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ 1 ใน 3 องค์ที่ชาวอินเดีย ที่ถึงแม้ว่าจะไม่ได้เป็นชาวพุทธก็ยังให้ความเคารพนับถือ (พระพุทธรูป 3 องค์ ประกอบด้วย 1. พระพุทธเมตตา ที่เมืองคยา 2. พระปางปรินิพพาน ที่เมืองกุสินารา และ 3. หลวงพ่อดำที่เมืองนาลันทา) หลวงพ่อดำเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย สร้างจากหินสีดา ขนาดหน้าตักกว้าง 60 นิ้วฟุต ขนาดความสูงจากพระเพลถึงพระเกตุ 69 นิ้วฟุต สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าทวารวดี (พ.ศ. 1353 - 1393) อายุราวพันกว่าปี ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ในวิหารทางด้านทิศตะวันตกของมหาวิทยาลัยนาลันทา

ความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อดำเป็นที่เล่าขานกัน เมื่อกองทัพต่างศาสนาได้เข้ามาปกครองอินเดีย และทำลายมหาวิทยาลัยนาลันทา เมื่อปี พ.ศ. 1766 มหาวิทยาลัยนาลันทาถูกเผาทำลาย โดยมีคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนาจำนวนมากเป็นเชื้อเพลิง พระพุทธรูปถูกทำลายจนเกือบหมดสิ้น เหลือก็แต่หลวงพ่อดำเพียงองค์เดียวเท่านั้นที่รอดพ้นจากการถูกทำลาย พวกกองทัพต่างศาสนาทำได้เพียงแค่ทำให้พระนาสิกและนิ้วพระหัตถ์ของหลวงพ่อดำบิ่นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

สมัยต่อมา รัฐบาลอินเดียได้พยายามที่จะอัญเชิญหลวงพ่อดำไปประดิษฐานไว้ในพิพิธภัณฑ์ โดยนำช่างมาฉุดลาก ทว่าไม่เป็นผลเพราะองค์พระไม่ขยับเขยื้อนเลย รัฐบาลจึงเลิกล้มความตั้งใจ ชาวบ้านต่างเคารพหลวงพ่อดำมาก เพราะเชื่อว่า ท่านสามารถรักษาโรคต่างๆ ได้ เมื่อใครมีอาการปวดเจ็บที่ตรงอวัยวะส่วนใด ชาวบ้านก็จะนำน้ำมันไปลูบทาหลวงพ่อดำตรงบริเวณนั้น หรือถ้าต้องการให้เด็กที่ผอมแกร็นกลายเป็นเด็กที่อ้วนท้วนสมบูรณ์ ชาวบ้านก็จะนำน้ำมันที่นำไปบูชาหลวงพ่อดำมาทาที่ตัวเด็ก ด้วยเหตุนี้

ชาวบ้านจึงขนานนามให้หลวงพ่อดำว่า “เตลียะ บาบ่า” แปลว่า “หลวงพ่อน้ำมนต์” บ้างก็เรียกท่านว่า “โมเต้า บาบ่า” หรือ “หลวงพ่อดำ” ขณะที่คนไทยนิยมเรียกท่านว่า “หลวงพ่อดำ” ตามสีของวัสดุที่ใช้สร้าง

ภาพที่ 68 หลวงพ่อดำ นาลันทา (จำลอง) ประดิษฐาน ณ วัดศรีอุบลรัตนาราม

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 28/6/2562

พระสาวกสมัยพุทธกาล

คณะทำงานได้ลงพื้นที่ภาคสนามพบว่า ปฏิมากรรมรูปเคารพพระสงฆ์สาวกสมัยพุทธกาลที่พบเห็น มี 2 รูป คือ พระสังกัจจายน์ และพระสิวลี ซึ่งเป็นพระสงฆ์ที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยเชื่อว่า บูชาแล้วจะมีโชคลาภ มั่งมีเงินทอง ชีวิตเจริญรุ่งเรือง

พระสังกัจจายน์

พระสังกัจจายน์ หรือที่คนไทยจำนวนไม่น้อยเรียกว่า “พระสังข์กระเจาย” เดิมมีนามว่า “กัจจายนะ” เป็นบุตรพราหมณ์ปุโรหิตแห่งกรุงอุชเชนี เมื่อบิดาเสียชีวิตลง พระเจ้าจันตปัชโชตได้แต่งตั้งมาณพขึ้นทำหน้าที่แทนบิดา

เมื่อพระเจ้าจันตปัชโชตทรงทราบว่า บัดนี้พระรัตนตรัยได้บังเกิดขึ้นแล้วในโลก พระองค์จึงทรงมีรับสั่งให้กัจจายนปุโรหิต พร้อมด้วยบริวารอีก 7 คน เดินทางไปทูลอาราธนาพระพุทธเจ้าให้เสด็จมายังนครอุชเชนี หลังจากที่ถูกกัจจายนปุโรหิต ได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าแล้วได้บังเกิดดวงตาเห็นธรรม จึงทูลขอบวชจากพระพุทธเจ้า ซึ่งพระพุทธองค์ได้ทรงประทานบวชด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา

พระสังกัจจายน์ได้เดินทางผ่านหมู่บ้านชื่อ นาลินิคม ณ ที่แห่งนั้น ธิดาเศรษฐีผู้ตักยักได้ขายเส้นผมของเธอได้ทรัพย์ทั้งสิ้น 8 กหาปณะ เธอนำทรัพย์มาซื้ออาหารเลี้ยงพระจำนวน 8 รูป ซึ่งมีพระสังกัจจายน์เป็นประธาน หลังจากที่ได้รับอาหารเสร็จและกล่าวอนุโมทนาแล้ว พระสังกัจจายน์ได้พาไปยังพระราชอุทยานของพระเจ้าจันทรปัชโชต ท่านได้เทศนาโปรดจนพระเจ้าจันทรปัชโชตทรงเลื่อมใสในพระรัตนตรัย และทรงถวายพระราชอุทยานนั้นให้เป็นวัดทางพระพุทธศาสนา

พระสังกัจจายน์มีรูปร่างงดงามมาก ไม่ต่างจากพระพุทธเจ้า จนทำให้ผู้หลงเข้าใจผิดคิดว่า ท่านคือพระบรมศาสดา (บุพกรรมนี้เนื่องมาจากในอดีตชาติ พระสังกัจจายน์เคยบังเกิดเป็นเทวดา ครั้งหนึ่งท่านและเทวดาอีกตนหนึ่งได้แปลงกายมาเป็นพระเวสสันดรและพระนางมัทรีคอยเฝ้าอภิบาลรักษาพระชาติพระกัณหาตลอดทั้งคืน ในขณะที่เดียวกันกับที่พราหมณ์เฒ่าชุกขนอนหลับสบายอยู่บนคาคบไม้ จากบุพกรรมดังกล่าวจึงทำให้ในชาติต่อมา พระสังกัจจายน์จึงมีรูปร่างงดงามคล้ายพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งเคยเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดร) นอกจากนั้น ครั้งหนึ่งบุตรเศรษฐีชื่อ “โสเรยยะ” ได้เกิดกำหนดยินดีในกามเมื่อพบเห็นท่าน อกุศลกรรมจึงบังเกิดให้เขาต้องกลายเพศจากบุรุษไปเป็นสตรีในทันที ต่อมาเมื่อเขาได้ไปขอขมาต่อพระสังกัจจายน์แล้วจึงได้กลับคืนร่างไปเป็นเพศชายดังเดิม ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พระสังกัจจายน์อธิษฐานขอให้ท่านมีรูปร่างอ้วน พุงพลุ้ยนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ภาพที่ 69 พระสังกัจจายน์ ประดิษฐาน ณ วัดพระธาตุหนองบัว
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 30/4/2562

พระสังกัจจายน์ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าให้เป็นเอตทัคคะในด้าน “อภิยาความย่อให้พิสดาร” (พิสดาร แปลว่า ละเอียด) นอกจากนี้ท่านยังเป็นผู้เลิศในด้านมีลาภมากอีกด้วย ในครั้งพุทธกาลถ้าพระภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ต้องออกเดินทางจาริกไปในที่ไกลๆ แล้วพระสิวลิไม่ได้ไปด้วยแล้ว พระพุทธเจ้าก็จะรับสั่งให้พระสังกัจจายน์ร่วมเดินทางไปด้วย เพื่อให้บรรดาภิกษุไม่ขัดสนเครื่องอุปโภค บริโภค

บรรดาพุทธศาสนิกชนเชื่อว่า อาณาภาพแห่งพระสังกัจจายน์จะดลบันดาลให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ มั่งมีศรีสุข มีโชคลาภ และนิยมบูชาพร้อมกับ “พระสิวลิมหาเถระ” และ “พระอุปัคคุมมหาเถระ หรือพระบัวเข็ม” รวมเรียกว่า “3 พระอรหันต์ ไตรภาคีมหาเถระ”

ภาพที่ 70 พระสังกัจจายน์ ประดิษฐาน ณ วัดหลวง
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 29/3/2562

คาถาบูชาพระสังกัจจายน์ (วัดพระธาตุหนองบัว)

ตั้งนะโม (3 จบ)

กัจจายะนะ จะ มหาเถโร พุทธโธ พุทธามัง พุทธะตัง
พุทธัญจะ พุทธะ สุภาสิตัง พุทธะตัง สะมะนุปปัตโต
พุทธะ โชตัง นะมามิหัง ปิโยเทวะ มะนุสสานัง ปิโยพรหมมัง นะมุตตะโม
ปิโยนาคะ สุป็นนัง ปิยันทะริยัง นะมามิหัง
สัพพะชนะ พะหุชนะ ปุริโสชนะ อธิชนะ ราชาภาคินี จิตตัง
อากัจฉาหิ ปิยังมามะ ฯ

คาถาขอลาภจากพระสังกัจจายน์ (วัดพระธาตุหนองบัว)

กัจจายะนะ มหาเถโร เทวะตานะระ ปุชิโต
โสระโห ปัจจะยาทิมหิ มะหาลาภัง ภาวันตุเม
ลาเภนะ อุตะโมโหติ โสระโห ปัจจะยาทิมหิ
มะหาลาภัง สัพพะลาภา สะทาโสถถิ ภาวันตุเม

สิ่งของที่นำมาบูชา

บูชาด้วยธูป 3 ดอก พร้อมด้วยดอกไม้สีขาว มีกลิ่นหอม หรือดอกบัว 7 ดอก ถวายน้ำสะอาด 1 แก้ว
และถวายผลไม้ทุกวันพระ

คาถาบูชาพระสังกัจจายน์ (วัดหลวง)

นะโม ตัสสะ ภาคะวะโต อระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (3 จบ)
อิมินา สักกาเรนะ สวากะสังโฆ กัจจายะนะเถโร
มะหาเตชะวันโต พุทธะโกคาวะโห ปาริมิตาโร อิทธิฤทธิ ติตะมะณะตัง สะระณัง คัจฉามิ

ชาวจีนบางคนสับสนระหว่างพระสังกัจจายน์กับพระศรีอารียเมตไตรยแบบมหายาน ซึ่งมีพระนามจีนว่า “หนี่เต็กผ่อสั๊ก” หรือ “หมี่เล่อผ่อสั๊ก” เป็น 1 ใน 7 พระมหาโพธิสัตว์ของจีน ลักษณะของพระศรีอารียเมตไตรยแบบมหายานเป็นพระจีนอ้วนพุงพลุ้ย ใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส ครองจักรเปิดส่วนท้องจนเห็นพุงพลุ้ยใหญ่ มือซ้ายถือประกาศา ส่วนมือขวาบางครั้งมีถุงย่ามใหญ่ ทำให้มีนามอีกนามหนึ่งว่า “หลวงพ่อดูย่ามใหญ่” ชาวจีนเชื่อว่าการบูชาหนี่เต็กผ่อสั๊กจะช่วยให้ผู้บูชา ร่ำรวย แต่ถ้ารวยอยู่แล้วก็จะรวยยิ่งๆ ขึ้นไปอีก ไม่มีทางที่จะกลับมายากจน ส่วนรูปพระยิ้มและมีเด็กห่อหม้อล้อมอยู่ด้วย 5 คน ชาวจีนจะเรียกว่า “โหวงจื้อฮุด” มินยงมงคลว่าช่วยให้ผู้บูชา มีลูกหลานไว้สืบสกุลและให้อยู่จนครบ 5 ชั่วคน ใครที่ไม่มีลูกก็จะได้ลูกไว้สืบสกุล สมความปรารถนา (จิตรรา ก่อมนันทเกียรติ, 2541 : 96 - 99)

พระสิวลี

พระสิวลี เป็นพระอรหันต์ในสมัยพุทธกาล ที่ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็น “เอตทัคคะ” (ผู้เป็นเลิศกว่าผู้อื่นในด้านใดด้านหนึ่งเป็นพิเศษ) ในด้านมีลาภมาก คนไทยจึงนิยมบูชาพระสิวลี เพราะเชื่อว่าจะทำให้มีโชคลาภมาก ทำมาค้าขายเจริญรุ่งเรือง

ภาพที่ 71 พระสิวลี ประดิษฐาน ณ วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 19/7/2562

ตามประวัติเล่าว่า ในครั้งพุทธกาล ณ นครโกลิยะ พระเจ้าโกลิยะมีพระราชธิดานามว่า พระนางสุปปาวสา เป็นผู้ใฝ่พระทัยในการทำบุญให้ทาน ต่อมาพระนางได้อภิเษกกับเจ้าชายในราชสกุลศากยะ และได้ทรงพระครรภ์ ในระหว่างนั้นได้บังเกิดเหตุอัศจรรย์ขึ้น คือ 1) แทนที่พระนางจะทรงพระครรภ์เพียง 9 เดือน เหมือนกับสตรีทั่วไป พระนางกลับทรงพระครรภ์นานถึง 7 ปี และ 2) ในช่วงที่ทรงพระครรภ์อยู่นั้นได้มีลาภสักการะบังเกิดขึ้นแก่พระนางเป็นอันมาก ทั้งนี้ไม่ว่าจะทรงสัมผัสอะไรก็ตาม สิ่งนั้นก็จะเพิ่มขึ้นเป็นเท่าทวีคูณ ไม่มีพร่องลงไปเลย

ผลกรรมที่ทำให้ทารกน้อยต้องอยู่ภายในพระครรภ์ของพระมารดานานถึง 7 ปี เป็นเพราะในชาติหนึ่ง ทารกน้อยเคยเกิดเป็นกษัตริย์ครองนครพาราณสี พระองค์เคยมีรับสั่งให้ทหารปิดประตูเมืองของศัตรูไว้ ทำให้ชาวเมืองต้องทนทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส เมื่อพระเจ้าพาราณสีสวรรคตลง พระองค์ได้ไปตกนรกเป็นเวลานาน เมื่อพ้นจากนรกแล้ว เศษกรรมได้ทำให้ต้องอยู่ในพระครรภ์ของพระมารดานานถึง 7 ปี

ส่วนผลกรรมที่ทำให้ทารกน้อยเป็นผู้มีลางมากตั้งแต่มาปฏิสนธิในพระครรภ์ของพระมารดา เนื่องจากในสมัยของพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า “ปทุมุตระพระพุทธเจ้า” ทารกน้อยได้บังเกิดเป็นกษัตริย์ครองนครหงสาวดี และเมื่อเห็นพระบรมศาสดาทรงแต่งตั้งพระสาวกนามว่า สุทัสสนะ ให้เป็นเอตทัคคะในด้านมีลางมากแล้ว ทำให้พระองค์ประสงค์จะเป็นเช่นนั้นบ้าง พระพุทธเจ้าจึงทรงพยากรณ์ว่า นับจากวันนี้ไปอีกหนึ่งแสนกัปในศาสนาของพระสมณโคดมพระพุทธเจ้า พระองค์จะได้เป็นพระอริยสาวกผู้เลิศในด้านมีลางมาก

ต่อมาในสมัยพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่าอัทธทาสี ท่านได้มาเกิดเป็นเทพบุตรนามว่า ท้าววรุณะ ท่านได้นำดนตรีและการฟ้อนรำไปบำบวงบูชาใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ด้วยผลแห่งบุญนั้นจึงทำให้ไม่ว่าท่านจะไปในที่แห่งใด ย่อมจะบังเกิดเสียงดนตรีประโคมแวดล้อมติดตามไปด้วยเสมอ

ในสมัยพระวิปัสสีพระพุทธเจ้า ท่านได้เกิดเป็นชาวนครพนมดี ในครั้งนั้นพระเจ้าแผ่นดินทรงปรารถนาที่จะถวายทานแข่งกับชาวเมือง ชาวเมืองพิจารณาแล้วเห็นว่า การที่จะชนะพระเจ้าแผ่นดินได้นั้นมีเพียงหนทางเดียวคือต้องถวายน้ำผึ้งเป็นมหาทาน ครั้นเมื่อเห็นชายหนุ่มถือรวงผึ้งเดินออกมาจากป่าจึงเข้าไปเจรจาขอซื้อรวงผึ้งนั้นทันที แม้จะให้ราคาสูงถึงแสนกหาปณะก็ตาม ชายผู้นั้นก็ยังคงปฏิเสธที่จะขายให้แก่ชาวเมือง แต่เขาเลือกที่จะถวายน้ำผึ้งเป็นมหาทานเพื่อบูชาพระพุทธเจ้าและพระสาวกแทน เขาได้ตั้งจิตอธิษฐานขอให้ผลบุญในครั้งนี้จะช่วยคลบขันดาลให้เขาเป็นผู้มีลางมาก หลังจากพระพุทธเจ้าทรงอนุโมทนาแล้ว พระองค์ทรงพยากรณ์ว่า ความประสงค์ดังกล่าวจะสำเร็จในอนาคตอย่างแน่นอน

กล่าวถึงพระนางสุปปาวสา ครั้นพอเจ็ดพระครรภ์ใกล้คลอด พระสวามีได้พาพระนางไปเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์ทรงประทานพรให้แก่พระนาง ด้วยเหตุแห่งพุทธานุภาพนั้นได้ทำให้พระกุมารทรงคลอดง่าย ทรงมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง มีพระสติปัญญาเฉลียวฉลาดดุจเด็กอายุ 7 ปี เป็นที่ชื่นชมยินดีของพระบิดา พระมารดา และบรรดาพระประยูรญาติทั้งหลาย ทรงขนานพระนามพระโอรสว่า “สิวลีกุมาร”

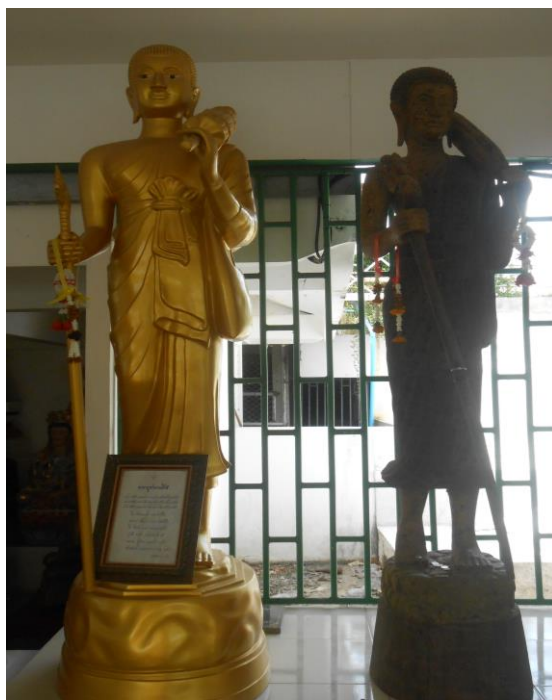
ภาพที่ 72 พระสิวลี ประดิษฐาน ณ วัดบูรพาราม
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 29/3/2562

พระนางสุปปาวาสาทรงมีพระประสงค์ที่จะถวายทานตลอด 7 วัน จึงได้นิมนต์พระพุทธเจ้าพร้อมทั้งพระสาวกให้เข้ามารับภัตตาหารในพระราชวัง โดยที่พระกุมารน้อยสิวลีได้ช่วยทำกิจดังกล่าวของพระบิดาพระมารดาด้วย ครั้นถึงวันที่ 7 ซึ่งเป็นวันสุดท้ายของการถวายมหาทาน พระสารีบุตรจึงได้มาชักชวนให้สิวลีกุมารออกบวช เมื่อพระกุมารได้รับอนุญาตจากพระบิดา พระมารดาแล้ว พระสารีบุตรจึงได้บรรพชาให้แก่พระกุมาร ขณะที่พระสารีบุตรกำลังจะจรดใบมีดโกนปลงพระเกศาให้แก่พระกุมารนั้น ท่านให้พระกุมารพิจารณาตบปัญจกรรมฐาน อันได้แก่ เกศา-ผม โลมา-ขน นขา-เล็บ ทันตา-ฟัน และตโจ-หนัง ว่าเป็นของไม่สวยงาม ไม่เที่ยงตามไปด้วย เมื่อจรดใบมีดโกนครั้งแรก สิวลีกุมารได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน จรดใบมีดโกนครั้งที่ 2 ได้บรรลุเป็นพระสกิทาคามี พอจรดใบมีดโกนครั้งที่ 3 ได้บรรลุเป็นพระอนาคามี และเมื่อโกนผมเสร็จ สิวลีกุมารจึงได้บรรลุเป็นพระอรหันต์

ภาพที่ 73 พระสิวลี ประดิษฐาน ณ วัดผาสุการาม ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม
เมื่อ 28/6/2562

ปฏิมากรรมรูปเคารพพระสิวลีมักทำเป็นรูปพระสงฆ์ครองจีวรห่มเฉียง มีผ้าสังฆาฏิพาดบ่า มือข้างหนึ่งแบกกลดพาดบ่า ส่วนอีกข้างหนึ่งถือไม้เท้า นอกจากนี้ยังมีสายสะพายคล้องบาตร บางครั้งสะพายย่าม กาน้ำ หรือธมกรก (กระบอกรองน้ำ) ซึ่งสิ่งของเหล่านี้เป็นเครื่องบริขารที่จำเป็นของพระภิกษุสำหรับใช้ในระหว่าง การออกจาริกธุดงค์ (อรุณศักดิ์ กิ่งมณี, 2560 : 16)

ภาพที่ 74 พระสิวลี ประดิษฐาน ณ วัดสุปัญญารามวรวิหาร
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 19/7/2562

คาถาหัวใจพระสิวลี คือ “นะ ชา ลี ติ” (๑ ๖ ๗ ๘) ถือเป็นคาถาเรียกลาภ ส่วนคาถาบูชาขึ้น ขึ้นอยู่กับแต่ละวัด เช่น คาถาบูชาพระสิวลีของวัดสุปัญญารามวรวิหาร มีดังนี้

คาถาบูชาพระสิวลี สำนักวัดสุปัญญารามวรวิหาร

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (3 จบ)

โย ยักขะเทเวหิ สะทาภิปูชิโต

ลาเภสุ อัคโคติ คะณเ ปะสังสิโต

โส สิวลี นามะ ชะนานุกัมปะโก

ปุเชมิ จาหัง อะภิปูชะยามะตัง

เอเตนะ ปูชาเย อะหุมหิ ผาสูโก

ตันเตชะสา ลาภะยะสา ภาวันตุเมติ

ส่วนคาถาบูชาพระสิวลี ของวัดผาสุการาม เป็นสำนวนที่พบได้ทั่วไปเช่นเดียวกับที่พบตามวัดต่างๆ คาถามีดังนี้

คาถาบูชาพระสิวลี

นะโม ตัสสะ ณะกะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (3 จบ)

สิวาลี จะ มหาเถโร เทวดานะระปูชิโต

โส ระโห ปัจจะยาทิมหิ อะหัง วันทามิ ตัง สะทา

สิวาลี จะ มหาเถโร ยักขาเทวาทิปูชิโต

โส ระโห ปัจจะยาทิมหิ อะหัง วันทามิ ตัง สะทา

สิวาลี เถระคุณัง เอตัง สวัสติลาภัง ภาวันตุ เม

พระสาวกสมัยหลังพุทธกาล

พระสาวกสมัยหลังพุทธกาล มีทั้งบุคคลที่มีลักษณะเป็นตำนาน เช่น พระอุปัฏฐก หลวงปู่เทพโลกอุดร และบุคคลที่มีตัวตนอยู่จริง เช่น สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น เป็นต้น รายละเอียดดังนี้

พระครูวิโรจน์รัตโนบล (หลวงพ่อรอด)

พระครูวิโรจน์รัตโนบล ท่านมีนามเดิมว่า บุญรอด นามสกุล สมจิต เกิดเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2397 ณ บ้านแต่เก่า ตำบลเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี ท่านอุปสมบทเมื่อ พ.ศ. 2421 ณ วัดมณีวนาราม (วัดป่าน้อย) และได้ศึกษาอักษรไทย อักษรขอมจนแตกฉาน เรียนวิชาเขียนภาพ เขียนลาย รวมทั้งงานช่าง สถาปัตยกรรมมีความชำนาญ นอกจากนี้ท่านยังได้เรียนรู้มนต์อาคมต่างๆ อีกด้วย จนกระทั่ง พ.ศ. 2424 ท่านจึงได้รับตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดทุ่งศรีเมือง

ท่านได้สร้างคุณูปการต่างๆ ไว้เป็นจำนวนมาก อาทิ ท่านเป็นผู้นำศรัทธาญาติโยมบูรณะพระธาตุพนม ครั้งใหญ่ในปี พ.ศ. 2444 เป็นผู้นำในการปฏิสังขรณ์วิหารพระเหลาเทพนิมิต อำเภอพนม จังหวัดอำนาจเจริญ เป็นประธานในการหล่อพระศัพัตถุญเจ้า วัดสุปัญญารามวรวิหาร เป็นต้น นอกจากนี้ท่านยังเป็นผู้มีทัศนคติดี เวลาที่มีใครไปปรึกษาหารือท่านไม่ว่าเรื่องใด ท่านมักจะกล่าวว่า “ดีๆ” อยู่เสมอ จนญาติโยมเรียกขานท่านด้วยความเคารพว่า “ญาท่านดีโลด” ต่อมาท่านได้รับสมณศักดิ์ที่ “พระครูวิโรจน์รัตโนบล”

พระครูวิโรจน์รัตโนบลมรณภาพเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2485 นับเป็นการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่อีกครั้งหนึ่งของจังหวัดอุบลราชธานี

ภาพที่ 75 พระครูวิโรจน์รัตโนบล ประดิษฐาน ณ หอพระพุทธรบาท วัดทุ่งศรีเมือง
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 19/7/2562

ภาพที่ 76 เจดีย์บรรจุอัฐิพระครูวิโรจน์รัตนابل (หลวงพ่อรอด) วัดทุ่งศรีเมือง
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 19/7/2562

พระครูสีตาทิณันท์

พระครูสีตาทิณันท์ มีนามเดิมว่า สีดา นามสกุล โสวันทา เกิดเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2424 ณ บ้านเหล่าเชียงม่วน อำเภอมือเืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ท่านบรรพชาเมื่ออายุได้ 9 ปี ต่อมาเมื่ออายุ 20 ปี จึงได้อุปสมบท ณ วัดบ้านม่วง อำเภอมือเืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ หลังจากนั้นท่านได้ย้ายไปจำพรรษาอยู่ที่จังหวัดสกลนคร นครหลวงเวียงจันทน์ และที่จังหวัดอุบลราชธานีตามลำดับ

ท่านได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดทุ่งศรีเมืองในท้ายที่สุด ตลอดระยะเวลาที่ท่านได้ดูแลวัดแห่งนี้ ท่านได้สงเคราะห์บรรดาพุทธบริษัทเป็นจำนวนมาก โดยใช้ความรู้ด้านวิชาแพทย์แผนโบราณและด้านโหราศาสตร์ที่ท่านเชี่ยวชาญ นอกจากนี้ท่านยังได้สร้างและซ่อมแซมถาวรวัตถุต่างๆ ภายในวัดทุ่งศรีเมืองให้อยู่ในสภาพสวยงามอีกด้วย พระครูสีตาทิณันท์มรณภาพเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2501

ภาพที่ 77 พระครูสีตาทิณันท์ ประดิษฐาน ณ วัดทุ่งศรีเมือง
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพียรธรรม เมื่อ 19/7/2562

พระญาณวิสิษฐ์สมิทธิวีราจารย์ (พระอาจารย์สิงห์ ขันตยาคโม)

พระอาจารย์สิงห์ ขันตยาคโม เกิดเมื่อวันที่ 27 มกราคม 2432 ณ ตำบลหัวตะพาน อำเภอนาแกเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี (ปัจจุบัน คือ จังหวัดอำนาจเจริญ) พออายุได้ 15 ปี ท่านได้บรรพชาเป็นสามเณรที่วัดบ้านหนองขอน ต่อมาในปี พ.ศ. 2446 จึงบรรพชาเข้าที่วัดสุปฏิญนารามวรวิหาร ซึ่งเป็น

วัดฝ่ายธรรมยุติ ท่านได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุในปี พ.ศ. 2452 ณ วัดสุทัศนาราม จังหวัดอุบลราชธานี ได้รับฉายาทางธรรมว่า “ขันตยาโคโม” แปลว่า “ผู้มีขันติเป็นอาคม” หรือ “ผู้มีความอดทนเป็นทางนำไปสู่นิพพาน”

พระอาจารย์สิงห์สอบได้วิชาบาลีไวยากรณ์และนักธรรมชั้นตรี ก่อนที่จะหันมาศึกษาวิปัสสนาธุระกับหลวงปู่มั่น ภูริทัตโตเป็นระยะเวลา 12 ปี ท่านเป็นลูกศิษย์รุ่นแรกที่อยู่รับใช้ใกล้ชิดหลวงปู่มั่น หลังจาก หลวงปู่มั่นมรณภาพแล้ว พระอาจารย์สิงห์ก็เป็นเหมือนพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ จนกระทั่งได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็น “พระญาณวิศิษฐ์สมิทธิวีราจารย์” ในปี พ.ศ. 2500

พระอาจารย์สิงห์ล้มป่วยลงด้วยโรคมะเร็งลำไส้ และมรณภาพลงเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2504 สิริอายุได้ 72 ปี พรรษา 52

ภาพที่ 78 พระญาณวิศิษฐ์สมิทธิวีราจารย์ ประดิษฐาน ณ วัดบูรพาราม
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 10/5/2562

พระราชรัตนโนบล (พิมพ์ นารโท)

พระราชรัตนโนบล (พิมพ์ นารโท) ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดทุ่งศรีเมืองลำดับที่ 4 นามเดิมของท่านคือ “พิมพ์ ตลอดพงษ์” ท่านเกิดเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2458 ณ บ้านเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี บรรพชาเป็นสามเณรในปี พ.ศ. 2475 ณ วัดมงคลโน จังหวัดอุบลราชธานี และอุปสมบทในปี พ.ศ. 2478 ณ วัดมงคลโน จังหวัดอุบลราชธานี ต่อมาท่านสอบไล่ได้นักธรรมชั้นเอก และเปรียญธรรม 6 ประโยคตามลำดับ

พระราชรัตนโนบล ท่านเป็นพระเถระที่ทรงไว้ซึ่งคุณธรรมความดีรูปหนึ่ง ท่านได้กอบปรกิจเพื่อพระพุทธศาสนาและประเทศชาตินานัปการ อาทิ ท่านเคยดำรงตำแหน่งรองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี (พ.ศ. 2529) เป็นผู้จัดตั้งโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่ “วิโรจน์วิทยา” ณ วัดทุ่งศรีเมือง (พ.ศ. 2514) เป็นต้น

พระราชรัตนโนบล มรณภาพเมื่อวันที่ 26 มกราคม 2548 สิริอายุได้ 89 ปี พรรษา 69

ภาพที่ 79 พระราชรัตนโบล ประดิษฐาน ณ วัดทุ่งศรีเมือง
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 19/7/2562

พระสิทธิธรรมรังสีคัมภีร์เมธาจารย์ (ชาลี ัมธโร)

พระสิทธิธรรมรังสีคัมภีร์เมธาจารย์ (ชาลี ัมธโร) หรือ “ท่านพ่อลี” เกิดเมื่อวันที่ 31 มกราคม 2449 ณ บ้านหนองสองห้อง อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี เมื่ออายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ (พ.ศ. 2468) ท่านจึงได้อุปสมบทที่วัดบ้านหนองสองห้อง ต่อมาไม่นาน ท่านได้เดินทางมาขอฝากตนเป็นศิษย์ของหลวงปู่มั่น ฐิตัตโต ณ วัดบูรพาราม และได้ปฏิบัติเป็นพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติในเวลาต่อมา

ท่านพ่อลีปฏิบัติธรรมตามที่หลวงปู่มั่นได้พร่ำสอน จนมีความก้าวหน้าในระดับหนึ่ง ต่อมาในปี พ.ศ. 2474 ท่านจึงได้ย้ายมาจำพรรษาอยู่ที่วัดสระปทุม กรุงเทพฯ ขณะนั้นท่านประสงค์จะสึกไปครองเพศฆราวาส หากแต่บุญเก่ายังพอมืออยู่บ้าง จึงทำให้ท่านเห็นถึงทุกข์ภัยจากการครองเรือน และตัดสินใจอย่างเด็ดขาดว่าท่านจะมุ่งปฏิบัติธรรมเพื่อความดับทุกข์เท่านั้น พอท่านทราบข่าวว่าหลวงปู่มั่นได้ย้ายลงมาจำพรรษาอยู่ที่วัดบรมนิวาส กรุงเทพฯ ท่านจึงได้แวะเวียนไปปฏิบัติธรรมกับหลวงปู่มั่นอย่างสม่ำเสมอ จนกระทั่งออกพรรษา ท่านพ่อลีจึงได้ติดตามหลวงปู่มั่นไปจำพรรษาอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่

ท่านพ่อลีได้ธุดงค์ไปตามจังหวัดต่างๆ เช่น ปราจีนบุรี จันทบุรี เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้จาริกไปยังต่างประเทศ ได้แก่ กัมพูชาและอินเดียอีกด้วย ต่อมาท่านได้มาสร้าง “วัดโอศุการาม” จังหวัดสมุทรปราการ จนเจริญรุ่งเรือง และเป็นที่ตั้งของปูชนียสถานสำคัญ คือ พระธาตุคงเจติย์

ท่านพ่อลีได้มรณภาพเมื่อวันที่ 26 เมษายน 2504 ณ วัดโอศุการาม อายุได้ 55 ปี พรรษา 25

ภาพที่ 80 พระสิทธิธรรมรังสีคัมภีร์เมธาจารย์ (ชาลี ธัมมโร) ประดิษฐาน ณ วัดบูรพาราม
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 10/5/2562

พระอริยวงศาจารย์ญาณวิมลอุบลคณาภิบาลสังฆปาโมกข์ (สู้ย หลักคำ)

พระอริยวงศาจารย์ญาณวิมลอุบลสังฆปาโมกข์ นามเดิมว่า สู้ย เกิดราว พ.ศ. 2330 ณ ท้องที่อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี ท่านอุปสมบท ณ วัดหลวง เพื่อศึกษาอักษรโบราณและมูลกัจจายน์ ก่อนจะเดินทางไปจำพรรษาที่วัดสระเกศ กรุงเทพมหานคร ท่านสามารถสอบได้เปรียญธรรม 3 ประโยค หลังจากนั้นจึงเดินทางกลับมายังจังหวัดอุบลราชธานี

ท่านได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระราชาคณะที่ พระอริยวงศาจารย์ญาณวิมลอุบลสังฆปาโมกข์ (ตามแบบสยาม) และพระธรรมบาล (ตามแบบล้านช้าง) ตำแหน่งเจ้าคณะเมืองอุบลราชธานี และเจ้าอาวาสวัดมณีวนารามอีกด้วย ผลงานที่โดดเด่นของท่าน คือ การจัดการศึกษาที่วัดมณีวนารามจนประสบความสำเร็จ กลายเป็นศูนย์กลางการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดอุบลราชธานี นอกจากนี้ท่านยังนำศรัทธาญาติโยมสร้างวัดทุ่งศรีเมืองอีกด้วย

พระอริยวงศาจารย์ญาณวิมลอุบลสังฆปาโมกข์ ได้รับการยกย่องให้เป็นปราชญ์เมืองอุบล ท่านมรณภาพราว พ.ศ. 2410

ภาพที่ 81 พระอริยวงศาจารย์ญาณวิมลอุบลคณาภิบาลสังฆปาโมกข์ ประดิษฐาน ณ วัดทุ่งศรีเมือง
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 19/7/2562

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจันโท)

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจันโท) เกิดเมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2399 ณ บ้านหนองไหล ตำบลหนองขอน อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ท่านบรรพชาเป็นสามเณรในปี พ.ศ. 2411 ณ วัดบ้านหนองไหล แล้วย้ายมาจำพรรษาอยู่ที่วัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนาราม) และอุปสมบทที่วัดศรีทอง ในปี พ.ศ. 2520

ต่อมาในปี พ.ศ. 2424 ท่านได้ย้ายมาจำพรรษาที่วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร ศึกษาธรรมบทที่ป็นอยู่ 3 ปี หลังจากนั้นจึงย้ายไปอยู่ที่วัดบุบผารามและสอบได้เปรียญธรรม 3 ประโยคในปี พ.ศ. 2429

พ.ศ. 2430 ท่านได้เดินทางกลับมายังจังหวัดอุบลราชธานี โดยจำพรรษาอยู่ที่วัดหนองไหลได้เพียง 1 ปี พระยามหาอำมาตย์ (หรั่ง ศรีเพ็ญ) ข้าหลวงเมืองนครจำปาศักได้ขอตัวท่านให้ไปปฏิบัติหน้าที่เป็นสังฆปาโมกข์ เจ้าคณะใหญ่เมืองนครจำปาศัก จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2436 ที่ไทยเสียดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงให้แก่ฝรั่งเศส ท่านจึงได้เดินทางกลับมาจำพรรษาอยู่ที่ วัดสุปฏิหารามวรวิหาร พอปีต่อมา ท่านก็ได้เดินทางเข้ากรุงเทพฯ อีกครั้ง โดยสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสได้โปรดให้ท่านไปเป็นผู้ช่วยหม่อมเจ้าพระศรีสุทธชิตยานุวัตร เจ้าอาวาสวัดเทพศิรินทราวาส

ท่านสอบได้เปรียญธรรม 4 ประโยคในปี พ.ศ. 2437 ต่อมาท่านได้อาพาจนต้องพักภาระต่างๆ และหันไปศึกษาวิปัสสนากับพระปัญญาพิศาลเถร (สิง) ณ วัดบhumานาราม ท่านได้จาริกไปปฏิบัติธรรมตามจังหวัดต่างๆ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2439 ท่านจึงเดินทางกลับจังหวัดอุบลราชธานี โดยมีบรรดาลูกศิษย์สำคัญๆ ติดตามมาด้วย เช่น พระมหาติสโส อ้วน เป็นต้น ท่านได้ตั้งโรงเรียนอุบลวิทยาคมขึ้น ในปี พ.ศ. 2540 สอนทั้ง

หนังสือภาษาไทยและภาษาบาลี มีนักเรียนทั้งบรรพชิตและฆราวาสมาฝากตัวเป็นศิษย์เป็นจำนวนมาก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพอพระราชหฤทัยในผลงานนี้ ทำให้ท่านได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ พระญาณรักจิต ในปี พ.ศ. 2442

ต่อมาท่านได้รับพระบรมราชโองการให้ไปเป็นเจ้าอาวาสวัดบรมนิวาส กรุงเทพฯ โดยท่านได้พัฒนาวัดให้เจริญก้าวหน้าไปโดยลำดับ จนกระทั่งในปลายปี พ.ศ. 2451 ในหลวงรัชกาลที่ 5 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ท่านไปดำรงตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลจันทบุรี

ในปี พ.ศ. 2452 ท่านได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นพระราชาคณะชั้นราชที่ พระราชกวี ในปีเดียวกันนั้นเอง ท่านได้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะมณฑลราชบุรี และมาดำรงตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลหัวเมืองกรุงเทพฯ ในปีต่อมา

ปี พ.ศ. 2457 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ท่านเป็นพระราชาคณะชั้นเทพที่พระเทพโมลี ปี พ.ศ. 2466 ท่านได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นพระราชาคณะชั้นธรรมที่พระโพธิวงศาจารย์ และในปี พ.ศ. 2468 เป็นพระราชาคณะ เจ้าคณะรองอรัญวาสีที่พระอุบาลีคุณูปมาจารย์

พระอุบาลี คุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจันโท) มรณภาพที่วัดบรมนิวาส เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2475 สิริอายุได้ 76 ปี พรรษา 55 ตลอดระยะเวลาที่ท่านได้ดำรงเพศบรรพชิต ท่านได้สร้างคุณูปการให้แก่พระพุทธศาสนาไว้เป็นอเนกอนันต์ เช่น ท่านสร้างวัดและโรงเรียนไว้เป็นจำนวนมาก อาทิ วัดสุภรัตนาราม ตำบลคูเมือง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี วัดสิริจันทรนิมิตรวรวิหาร หรือวัดเขาพระงาม ตำบลเขาพระงาม อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี โรงเรียนอุบลวิทยาคม โรงเรียนอุดมวิทยากรณ์ เป็นต้น นอกจากนี้ท่านยังมีผลงานการประพันธ์อีกเป็นจำนวนมาก อาทิ วิธีเจริญสมณะและวิปัสสนาภูมิ กาพย์ปฐสอนหลาน กาพย์หลานสอนปู่ อริยสังกถา รัตนตรัยวิภาค เป็นต้น

ภาพที่ 83 พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ประดิษฐานภายในพระอุโบสถ วัดสุภรัตนารามวรวิหาร
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพียรธรรม เมื่อ 19/7/2562

พระอุคุต

พระอุคุต ถือเป็นพระอรหันต์แห่งโชคลาภอีกรูปหนึ่ง ที่บรรดาพุทธศาสนิกชนให้ความเคารพศรัทธาอย่างสูง มีเรื่องเล่าว่า หลังจากพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพานไปแล้ว 100 ปี ณ เมืองมฤรา อุคุตกุมาร ได้ถือกำเนิดขึ้นในตระกูลพ่อค้าน้ำหอม ครั้นได้ฟังธรรมจากพระศาณกวาลิน แห่งอารามบนภูเขารุมนมุนทะ ก็ได้บรรลุนิเสถียร ต่อมาอุคุตก็ได้บวชเป็นพระภิกษุและได้ปฏิบัติธรรมจนบรรลุนิเสถียรเป็นพระอรหันต์

พระอุคุตได้อบรมสั่งสอนธรรมจนมีผู้บรรลุตตามเป็นจำนวนมาก จนท่านเห็นว่า ศาสนาพุทธได้ตั้งมั่นบริบูรณ์แล้ว ท่านจึงกลับไปประทับอยู่ ณ สะดือทะเล เชื่อว่า ท่านจะขึ้นมาบิณฑบาตโปรดญาติโยมในคืนวันพุธ ขึ้นสิบห้าค่ำ เท่านั้น

ครั้งหนึ่งพระเจ้าอโศกมหาราชได้จัดงานสมโภชพระสถูปเจดีย์จำนวน 84,000 องค์ พระองค์ทรงเกรงว่าพญามารจะมาทำลายพิธี จึงทรงขอร้องให้พระสงฆ์ผู้มีฤทธิ์ 2 รูป เหาะไปนิมนต์พระอุคุตขึ้นมาจากสะดือทะเลเพื่อกำราบพญามาร พระอุคุตได้เสกหมาเฝ้าผูกคอพญามารไว้นานถึง 7 ปี 7 เดือน 7 วัน รอจนงานฉลองพระสถูปเจดีย์ผ่านพ้นไป ท่านจึงได้แก้หมาเฝ้าออก พญามารได้สำนึกในความผิด จึงตั้งจิตปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตธรรมเป็นพระพุทธเจ้าต่อไปในกาลอนาคต

ภาพที่ 83 พระอุคุต ประดิษฐาน ณ วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 30/4/2562

ภาพที่ 84 หอพระอุคุต ประดิษฐาน ณ วัดแสนสุข
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 10/5/2562

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) เกิดเมื่อวันขึ้น 12 ค่ำ เดือน 5 ปีวอก ตรงกับวันพฤหัสบดีที่ 17 เมษายน 2331 ณ บ้านท่าหลวง อำเภوتاเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีเรื่องเล่าว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ขณะที่ยังทรงพระยศเป็นเจ้าพระยาจักรีนั่น ได้นำทัพไปปราบกบฏที่หัวเมืองฝ่ายเหนือ และได้ไปพบรักกับหญิงสาวชาวบ้านนางหนึ่ง ต่อมาหญิงสาวบ้านคนนั้นได้ตั้งครุฑ เมื่อครบกำหนดคลอด ปรากฏว่าบุตรที่ออกมาเป็นชาย มารดาจึงให้ชื่อว่า “โต”

พออายุได้ 7 ปี มารดาก็พาไปฝากให้ศึกษาเล่าเรียนที่วัดไชโย จังหวัดอ่างทอง และวัดอินทรวihar (วัดบางขุนพรหมนอก) ตามลำดับ พออายุได้ 12 ปี (พ.ศ. 2343) ท่านก็ได้บรรพชาเป็นสามเณร ท่านมีความเฉลียวฉลาด มีความรู้แตกฉาน และมีความสามารถในการเทศน์เป็นเลิศ ต่อมาในปี พ.ศ. 2350 ท่านก็ได้รับการอุปสมบทเป็นนาคหลวง ได้รับฉายาทางธรรมว่า “พรหมรังสี”

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) ท่านกลายเป็นนักเทศน์ที่มีชื่อเสียงมาก รูปหนึ่ง พอถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) ท่านได้ออกธุดงค์ไปตามสถานที่ต่างๆ ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ท่านจึงได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระพุฒาจารย์ รูปที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ชาวบ้านพากันเรียกสั้นๆ ว่า “สมเด็จพระโต วัดระฆัง” ขณะนั้นท่านมีอายุได้ 78 ปี อายุพรรษา 56 พรรษาแล้ว

ภาพที่ 85 สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ประดิษฐาน ณ วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 19/7/2562

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ท่านเป็นพระสงฆ์ผู้เรืองวิทยาคม พระเครื่องที่ท่านสร้างถือเป็น 1 ในพระชุดเบญจภาคีที่เลื่องชื่อ (1. พระสมเด็จวัดระฆัง 2. พระรอด ลำพูน 3. พระนางพญา วัดนางพญา 4. พระผงสุพรรณ และ 5. พระขี้มอก กำแพงเพชร) พระสมเด็จวัดระฆังนั้นสร้างจากปูนขาวผสมผงพุทธคุณ และมวลสารอื่นๆ เช่น ดอกไม้บูชาพระ วาน ใบลานเผา ไชลกมสมประสานด้วยน้ำมันตังอิ้ว

ทำให้พระไม่เปราะหรือแตกหักง่าย มีทั้งหมด 5 พิมพ์ คือ พิมพ์พระประธาน พิมพ์ทรงเจดีย์ พิมพ์ฐานแซม และพิมพ์ปรกโพธิ์

เมื่อกล่าวถึงสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) นอกจากจะนึกถึงพระสมเด็จ ซึ่งมีราคาหลายล้านบาทแล้ว หลายคนก็นึกถึง “พระคาถาชินบัญชร” อันศักดิ์สิทธิ์ หลายคนก็นึกไปถึง “แม่นาคพระโขนง” เนื่องจาก สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ท่านคือผู้กำราบแม่นาคพระโขนง ไม่ให้ออกอาละวาด ทำร้ายผู้คน แล้วสะกดวิญญาณของแม่นาคไว้ในกะโหลกปั้นแห้ง ต่อมาได้มีผู้ครอบครองผลัดเปลี่ยนกันไป เช่น กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ พระบิดาแห่งกองทัพเรือไทย เป็นต้น ณ บัดนี้ปั้นแห้งแม่นาคพระโขนงอยู่ที่ใด และใครเป็นผู้ครอบครองไม่ปรากฏ

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) มรณภาพเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2415 สิริอายุได้ 84 ปี หากแต่ชื่อเสียงของท่านก็ยังคงปรากฏอยู่ตราบนานทุกวันนี้

คาถาบูชาสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ของวัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ

ตั้งนะโม (3 จบ)

อิติปิโส ภะคะวา ราชโตะ ท้าวเวสสุวรรณโณ พะละสุขัง

พรหมรังสี นามะโต อะระหัง พุทธะโต นะโมพุทธานะ

(สวด 3-5-7-9 จบ)

ภาพที่ 86 สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ประดิษฐาน ณ วัดมหาวนาราม
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 30/4/2562

คำสอนสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)

“หมั่นสร้างบารมีไว้...แล้วฟ้าดินจะช่วยเอง”

ลูกเอ๊ย...ก่อนที่จะเที่ยวไปขอบารมีหลวงพ่อก็คือ เจ้าต้องมีทุนของตัวเอง คือ บารมีของตนลงทุนไปก่อน เมื่อบารมีของเจ้าไม่พอ จึงค่อยขอยืมบารมีของคนอื่นมาช่วย...หากไม่เช่นนั้นแล้ว เจ้าจะเอาตัวไม่รอด

เพราะหนี้สินในบุญบารมีที่ไปเที่ยวขอยืมมาจนพันตัว เมื่อทำบุญกุศลได้บารมีมา ก็ต้องไปผ่อนใช้หนี้เขาจนหมด ไม่มีอะไรเหลือติดตัว แล้วเจ้าจะมีอะไรไว้ในภพหน้า หมั่นสร้างบารมีไว้แล้วฟ้าดินจะช่วยเองจงจำไว้นะ เมื่อยังไม่ถึงเวลา เทพเจ้าองค์ใดจะคิดช่วยเจ้าไม่ได้ ครั้นถึงเวลา ท้าวฟ้าจบดินก็ต้านเจ้าไม่อยู่ จงอย่าไปเร่งเทวดาฟ้าดิน เมื่อบุญเราไม่เคยสร้างไว้เลย จะมีใครที่ไหนมาช่วยเจ้า

ภาพที่ 87 สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ประดิษฐาน ณ วัดหลวง
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 30/4/2562

สมเด็จพระมหาวิรวงศ์ (อ้วน ติสโส)

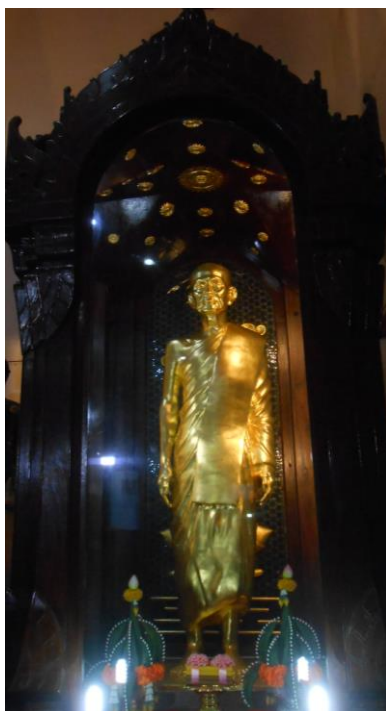
สมเด็จพระมหาวิรวงศ์ ท่านมีนามเดิมว่า อ้วน นามสกุล แสนทวีสุข เกิดเมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2510 ณ บ้านแคน ตำบลดอนมดแดง (ปัจจุบันคือ อำเภอดอนมดแดง) อำเภอมืออูบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ท่านบรรพชาเมื่อ ปี พ.ศ. 2429 ณ วัดสว่าง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี และญัตติมาเป็นธรรมยุติ ณ วัดศรีทอง (ปัจจุบันคือ วัดศรีอุบลรัตนาราม)

ท่านอุปสมบทเป็นพระภิกษุในปี พ.ศ. 2430 ณ วัดศรีทอง ท่านสอบได้เปรียญธรรม 3 ประโยคในปี พ.ศ. 2438 ในปีต่อมา ท่านสอบได้เปรียญธรรม 4 ประโยค และในปี พ.ศ. 2442 ท่านก็สอบได้เปรียญธรรม 5 ประโยค ตามลำดับ

ท่านได้สร้างคุณูปการให้แก่วงการสงฆ์และพระพุทธศาสนาไว้เป็นอันมาก เช่น เป็นเจ้าอาวาสปกครองพระอารามสำคัญๆ เช่น วัดสุปฏิญนารามวรวิหาร (พ.ศ. 2446 - 2470) วัดสุทธจินดา (พ.ศ. 2470 - 2475) วัดบรมนิวาส (พ.ศ. 2475 - 2485) และวัดพระศรีมหาธาตุวรวิหาร บางเขน (พ.ศ. 2485 - 2499) นอกจากนี้ท่านยังปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ อีก เช่น เป็นเจ้าคณะมณฑลอีสาน (พ.ศ. 2447) เจ้าคณะมณฑลอุบล (พ.ศ. 2454) เจ้าคณะมณฑลอุดร (พ.ศ. 2466) และเจ้าคณะมณฑลนครราชสีมา (พ.ศ. 2468) เป็นต้น

ท่านได้เขียนหนังสือไว้เป็นจำนวนมาก เช่น ตำนานวัดสุปฏิญนาราม พระธรรมเทศนาวิชกรถาเกาะแก้ว ลีปัสสูญ เป็นต้น จากที่กล่าวมานี้ทำให้ท่านได้รับพระราชทานสัญญาบัตรแต่งตั้งให้เป็นสมเด็จพระราชาคณะชั้นสุพรรณบัฏที่ สมเด็จพระมหาวิรวงศ์ ในปี พ.ศ. 2482

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ มรณภาพที่วัดบรมนิวาส เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2499 สิริอายุ 88 ปี พรรษา 68

ภาพที่ 88 สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ ประดิษฐานภายในพระอุโบสถ วัดสุปัฏนารามวรวิหาร
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 19/7/2562

หลวงปู่แก้ว วัดพวงมาลัย

หลวงปู่แก้ว วัดพวงมาลัย จังหวัดสมุทรสงคราม ถือเป็นพระเกจิที่มีชื่อเสียงโด่งดังมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ตะกรุดบังปิ่น” ของท่านนั้นถือได้ว่า ในแวดวงพระเครื่องไม่มีใครเลยที่ไม่รู้จัก

หลวงปู่แก้ว เกิดราวปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) ณ อำเภอมัทพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ท่านเป็นบุตรคนที่ 2 ของนายเทียนและนางเนียม ทองพันธ์ พออายุได้ 10 ปี ก็บรรพชาเป็นสามเณร จนกระทั่งอายุครบบรรพชาจึงได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ วัดบางแคใหญ่ ในปี พ.ศ. 2513 ได้รับฉายาทรงธรรมว่า “พรหมสโร” แปลว่า “ผู้มีเสียงเหมือนพรหม” ท่านจำพรรษาอยู่ที่วัดบางแคใหญ่ และได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคถาอาคม จากหลวงปู่เพ็ง วัดบางแคใหญ่ ผู้เป็นพระอุปัชฌาย์ของท่านนั่นเอง

ต่อมาท่านได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดช่องลมเป็นเวลานาน 6 ปี หลังจากนั้นจึงได้ย้ายมาเป็นเจ้าอาวาสวัดพวงมาลัย ตามคำอาราธนาในมณฑลของสัสดีพวงและนางมาลัยที่เพ็งสร้างวัดเสร็จตลอดระยะเวลา ที่ครองตนอยู่ในสมณเพศ หลวงปู่แก้วได้สร้างคุณประโยชน์ต่างๆ ไว้เป็นจำนวนมาก ท่านมรณภาพในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) สิริอายุได้ 69 ปี พรรษา 49

ภาพที่ 89 หลวงปู่แก้ว วัดพวงมลัย จังหวัดสมุทรสงคราม
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 17/9/2562

หลวงปู่ทวด เขยียบน้ำทะเลจืด

หลวงปู่ทวด เขยียบน้ำทะเลจืด หรือสมเด็จพระราชมนูญมีราชคุณูปมาจารย์ ถือเป็นพระสงฆ์สำคัญที่บรรดาพุทธศาสนิกชนทั่วประเทศให้ความเคารพนับถือ สันนิษฐานว่า ท่านเกิดเมื่อวันพฤหัสบดีที่ 3 มีนาคม 2125 ที่อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา บิดาของท่านชื่อนายหุ มารดาชื่อนางจันทร์ เป็นคนรับใช้ในบ้านของเศรษฐีบ้าน บิดา มารดาเรียกท่านว่า “ปู่”

ตอนที่บิดา มารดาไปทำนา ก็จะเอาอาหารน้อยไปด้วย โดยจะผูกเปลไว้ที่ไต้ต้นไม้ใหญ่ วันหนึ่งขณะที่นางจันทร์ได้กลับมาดูบุตร เธอก็ต้องร้องสุดเสียงด้วยความตกใจกลัว เมื่อเห็นงูใหญ่ตัวหนึ่งกำลังรัดเปลอยู่ ชาวบ้านต่างพากันมามุงดู แต่ไม่มีใครกล้าเข้าไปช่วย จนในที่สุดงูใหญ่ได้เลื้อยจากไปและได้ทิ้งลูกแก้ววิเศษไว้ให้เป็นของคู่บุญของท่านนั้น

เมื่อเด็กชายปู่อายุได้ 7 ปี บิดามารดาได้พาไปฝากให้เรียนหนังสือกับสมภารจวง แห่งสำนักวัดดีหลวง จนกระทั่งเด็กชายปู่อายุได้ 14 ปี จึงได้บรรพชาเป็นสามเณร เมื่อสมภารจวงหมดความรู้ที่จะสอน ท่านจึงนำสามเณรไปฝากกับพระครูสังฆธรรมรังษี ที่วัดสี่หยัง เพื่อให้เรียนหนังสือมูลกัจจายน์ หลังจากนั้นสามเณรปู่ก็ได้ไปฝากตัวเป็นศิษย์ของพระอาจารย์กา ที่วัดเสมาเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พออายุครบ 20 ปี ท่านได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ได้รับฉายาทางธรรมว่า “ราโม อัมมิโก”

หลังจากที่ท่านเล่าเรียนวิชาจนสำเร็จแล้ว ท่านได้ขออาศัยเรือสำเภาเพื่อที่จะเดินทางมาศึกษาต่อ ณ กรุงศรีอยุธยา ระหว่างทางได้เกิดลมพายุใหญ่ ทำให้เสบียงอาหารที่เตรียมมาขาดแคลน โดยเฉพาะน้ำจืด นายอินทร์ ซึ่งเป็นหัวหน้าเรือสำเภาคิดว่า คงเป็นเพราะพระภิกษุที่โดยสารมาด้วยนี้เป็นกาลกิณี จึงคิดจะกำจัดเสีย แต่ภิกษูปู่กลับเมตตาชาวเรือ เกรงว่าจะต้องขาดน้ำตาย ท่านจึงใช้เท้าจุ่มลงไปในน้ำ ปรากฏว่าน้ำบริเวณนั้นกลับจืดสนิท บรรดาชาวเรือสำเภாத่างตม่น้ำนั้น และบรรทุกใส่ภาชนะต่างๆ ที่มี นายอินทร์

ประจักษ์ในปาฏิหาริย์ที่เกิดขึ้นจึงกล่าวขอขมากรรม และเป็นที่มาของสมณานาม “เหยียบน้ำทะเลจืด” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ภาพที่ 90 หลวงปู่ทวด เหยียบน้ำทะเลจืด ประดิษฐาน ณ วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 30/4/2562

พระเจ้าวิสุทธิคามินี แห่งศรีลังกา มีพระราชประสงค์จะขยายดินแดนมายังกรุงศรีอยุธยา จึงโปรดให้ช่างหล่อทองคำเป็นใบมะขามจำนวน 84,000 ชิ้น จารอักษรภาษาบาลี แล้วรับสั่งให้พราหมณ์ 7 คน นำมายังกรุงศรีอยุธยา พร้อมด้วยเครื่องราชบรรณาการเป็นอันมาก ทรงรับสั่งทำให้ทางกรุงศรีอยุธยาแก้ปริศนาให้ได้หาไม่แล้ว กรุงศรีอยุธยาจะต้องตกเป็นเมืองขึ้นของศรีลังกาทันที

สมเด็จพระเอกาทศรถ ทรงรับสั่งให้ประกาศไปยังพระสงฆ์ทั้งหลายทั่วพระนคร ให้มาช่วยแปลและเรียงปริศนาตัวอักษรทองคำให้ถูกต้อง จนเวลาล่วงไป 7 วัน พระภิกษุผู้ได้มาแก้ปริศนานั้น อีกทั้งยังระบุอีกด้วยว่ามีอักษรหายไป 7 ตัว พราหมณ์ทั้ง 7 คนจึงนำตัวอักษรทองคำที่ตนซ่อนไว้ออกมาจากที่ซ่อนจนครบ 7 ตัว แล้วจึงลากลับบ้านเมืองของตน

พระเจ้าแผ่นดินกรุงศรีอยุธยาทรงพอพระทัยมาก จึงทรงแต่งตั้งพระภิกษุผู้ให้เป็น “พระราชา牟尼 สามีรามคุณูปมาจารย์”

คราวหนึ่งกรุงศรีอยุธยาได้เกิดโรคห่า (อหิวาตกโรค) ระบาด พระเจ้าแผ่นดินจึงทรงมีรับสั่งให้ทหารไปนิมนต์พระราชา牟尼สามีรามคุณูปมาจารย์ มาช่วยทำน้ำพระพุทธมนต์ขับไล่เสนียดจัญไรต่างๆ จนเหตุการณ์ต่างๆ ได้กลับคืนสู่สภาพปกติ

เมื่อท่านชราภาพมากขึ้น ท่านได้เดินทางกลับมายังบ้านเกิด โดยจำพรรษาอยู่ที่ “วัดพัทธสิงห์บรรพตพะโคะ” ซึ่งชาวบ้านพากันเรียกสั้นๆ ว่า “วัดพะโคะ” ทำให้ท่านได้นามอีกนามหนึ่งว่า

“สมเด็จพระเจ้าพะโคะ” ตั้งแต่นั้นมา ท่านได้จำพรรษาอยู่ที่วัดพะโคะจนกระทั่งมีสามเณรรูปหนึ่งเดินทางมาขอพบท่าน มีเรื่องเล่าว่า สามเณรรูปนี้ต้องการพบพระศรีอารียเมตตรัยสักครั้งก่อนสิ้นชีวิต ค็นหนึ่งมีชายชรา มาพบแล้วมอบดอกมณฑารพให้ แล้วกล่าวกับสามเณรว่า “นี่คือดอกไม้สวรรค์ ผู้ใดก็ตามที่มองเห็นดอกไม้นี้ ผู้นั้นคือพระศรีอารียเมตตรัยที่จะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต” สามเณรจึงออกตามหา ในที่สุดสามเณร ก็ได้พบกับคนที่สามารถมองเห็นดอกไม้ทิพย์นั้นได้ นั่นก็คือ พระราชมนัสสัมมรณคุณูปมาจารย์ นั่นเอง

ค็นนั้นทั้งท่านและสามเณรได้หายตัวไปอย่างไร้ร่องรอย มีแต่เรื่องเล่าขานถึงดวงไฟที่ลอยหายไปบนท้องฟ้าเท่านั้น

ภาพที่ 91 หลวงปู่ทวด เขยียบน้ำทะเลจืด ประดิษฐาน ณ วัดสุปัญญารามวรวิหาร
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 19/7/2562

ขณะที่สมเด็จพระเจ้าพะโคะหายตัวไป ทางเมืองไทรบุรีก็ได้ปรากฏพระภิกษุชราที่ชื่อ “ท่านลังกา” เชื่อกันว่า ท่านทั้งสองรูปก็คือบุคคลคนเดียวกันนั่นเอง พระยาแก้มดำ เจ้าเมืองไทรบุรีได้สร้างวัดช้างให้ ที่อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ถวายให้เป็นที่พักพิงของ ท่านลังกา ชาวบ้านจึงพากันเรียกท่านว่า “หลวงพ่อทวด วัดช้างให้”

ท่านมรณภาพที่เมืองไทรบุรี ชาวบ้านได้นำศพของท่านมาไว้ที่วัดช้างให้ แม้ว่าท่านจะมรณภาพไปนานแล้ว ทว่าชื่อเสียงของท่านก็ยังคงดำรงอยู่ตราบนานทุกวันนี้

บทสวดบูชาหลวงปู่ทวด เขยียบน้ำทะเลจืด (วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ)

ตั้งนะโม 3 จบ

นะโม โพธิสัตว์ อาคันติมาเย อิติมะคะวา

(สวด 3 จบ)

ภาพที่ 92 หลวงปู่ทวด ประดิษฐาน ณ วัดหลวง ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม
เมื่อ 30/4/2562

หลวงปู่เทพโลกอุดร

สันนิษฐานว่า หลวงปู่เทพโลกอุดร คือ พระอุตรเถระ ซึ่งเป็นสมณทูตที่พระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งให้มาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิ ปัจจุบันท่านยังคงมีชีวิตรอยู่ และเชื่อว่าคงมีชีวิตรอยู่ต่อไปจนกว่าจะครบ 5,000 ปี ตามอายุของพระพุทธศาสนา เหตุที่ท่านสามารถดำรงธาตุขันธ์ได้ยาวนานเช่นนี้เนื่องจากท่านเจริญอิทธิบาท 4 อยู่เสมอ นั่นเอง

หลวงปู่เทพโลกอุดร ท่านชอบพำนักอยู่ในป่า ไปมาลึกลับ ไม่มีใครทราบที่ท่านอยู่ที่ใด มีเพียงแค่อ้อยคำยืนยันจากผู้เป็นลูกศิษย์ของท่านเท่านั้น ที่กล่าวว่าหลวงปู่เทพโลกอุดรมีอยู่จริงๆ เช่น สมเด็จพระสังฆราชสุข ใกล้เคียง สมเด็จพระพุฒาจารย์ โต พรหมรังสี หลวงพ่อเงิน วัดบางคลาน หลวงปู่ศุข วัดปากคลองมะขามเฒ่า หลวงพ่อกบ วัดเขาสาริกา ลพบุรี เป็นต้น

กลุ่มของหลวงปู่เทพโลกอุดร มีด้วยกันอีก 4 รูป รวมเป็น 5 รูป เรียกว่าคณะ “พระในดง” ได้แก่ 1) “หลวงปู่เทพโลกอุดร” หรือ “พระอุตรเถระ” และเนื่องจากท่านมีผิวคล้ำ ท่านจึงได้นามว่า “หลวงตาดำ” 2) “ขรัวตีนโต” หรือ “พระโสณะเถระ” เหตุที่เรียกว่าขรัวตีนโต เพราะท่านมีร่างกายใหญ่โต ท่านเป็นน้องชายของหลวงตาดำ หากแต่ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ก่อน ท่านดำรงธาตุขันธ์อยู่มาจนถึงปัจจุบันนี้ เพื่อดูแลพระพุทธศาสนา 3) “หลวงปู่โพรงโพธิ์” บ้างก็เรียก “หลวงปู่ดินหน” บ้างก็เรียก “พระอิเกสโร” หรือ “พระมนียะ” ท่านเป็นศิษย์เอกของหลวงพ่อดำ ลักษณะของท่านคือเป็นพระหนุ่ม หากแต่ผมขาวโพลน เชี่ยวชาญในวิชาเล่นแร่แปรธาตุ 4) “ขรัวแก้วแดง” บ้างก็เรียก “หลวงปู่หน้าปาน” หรือ “พระภูริยะ” ท่านเชี่ยวชาญด้านสมาบัติ 8 มีความสามารถในการเล่นแร่แปรธาตุ เหล็กไหล ปรอททาสีสิทธิ์ และ 5) “ขรัวขี้เถ้า” หรือ “พระณานียะ” ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเตโชกสิณ (กสิณไฟ) ไม่ว่าท่านจะได้อะไรมา ท่านจะนำไปเผาไฟจนหมด

ภาพที่ 93 หลวงปู่เทพโลกอุดร (องค์นี้ สีขาว) ประดิษฐาน ณ วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 19/7/2562

หลวงปู่มั่น ฐริทัตโต

พระอาจารย์มั่น นามเดิมคือ มั่น นามสกุล แก่นแก้ว เกิดเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2413 ณ อำเภอ ศรีเชียงใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี บิดาชื่อ นายคำด้วง มารดาชื่อ นางจันทร์ มีพี่น้องรวม 9 คน ท่านเป็น บุตรคนโต

เมื่อท่านอายุได้ 15 ปี ก็เข้าบรรพชาเป็นสามเณร ศึกษาเล่าเรียนจนมีความรู้แตกฉาน พออายุ 17 ปี ก็ได้ลาสิกขามาช่วยทางบ้านทำนา จนอายุครบ 22 ปี จึงเข้ารับการอุปสมบท ตามคำสั่งเสียของยายที่ว่า “เจ้าต้องบวชให้ยาย เพราะยายได้เลี้ยงเจ้ามาด้วยความยากลำบาก”

ท่านอุปสมบทที่วัดศรีทอง โดยมีพระอริยกวี (อ่อน) เป็นพระอุปัชฌาย์ ท่านได้รับฉายาในทางธรรม ว่า “ฐริทัตโต” แปลว่า “ผู้ให้ปัญญาประดุจดั่งแผ่นดิน” หลังจากนั้นท่านได้มาศึกษาวิปัสสนาธุระกับท่าน พระอาจารย์เสาร์ กันตสีโล ณ วัดเลียบ พระอาจารย์เสาร์ท่านเมตตาพระอาจารย์มั่นมาก มักจะพา พระอาจารย์มั่นไปปฏิบัติธรรมด้วยบ่อยครั้ง พระอาจารย์มั่นได้ย้ายไปจำพรรษาตามสถานที่ต่างๆ ทั้งภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคอีสาน

พระอาจารย์มั่นเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยวิชา (ความรู้แจ้ง) และจรณะ (ความประพฤติที่งดงาม) สมกับที่เป็นพระสงฆ์สาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีผู้มาฝากตนเป็นลูกศิษย์ของท่าน เป็นจำนวนมาก ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นกองทัพนัทธิอาทิ หลวงปู่ขาว อนาลโย, หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ, หลวงปู่ตื้อ อจลธัมโม, หลวงปู่สิม พุทธาจาโร, หลวงปู่ฝั้น อาจาโร, หลวงตาพระมหาบัว ญาณสัมปันโน เป็นต้น

พระอาจารย์มั่น ฐริทัตโต มรณภาพเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2492 ณ วัดป่าสุทธาวาส อำเภอ เมือง จังหวัดสกลนคร สิริอายุ 80 ปี พรรษา 59

ภาพที่ 94 หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ประดิษฐาน ณ วัดเลียบ
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม 30/4/2562

หลวงปู่มา ญาณวโร

หลวงปู่มา ญาณวโร หรือ “พระมงคลญาณเถร” ท่านได้รับการยกย่องให้เป็นเทพเจ้าแห่งลุ่มน้ำชี ท่านเกิดเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2456 ณ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ท่านเป็นบุตรคนที่ 4 ของนายคุณ และนางตัว วรรณภักดี ซึ่งมีอาชีพทำไร่ทำนา

ท่านบรรพชาเป็นสามเณร ณ วัดดอนประดิษฐาราม ภายหลังจากที่มารดาของท่านเสียชีวิตลง และได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุเมื่อวันที่ 15 เมษายน 2476 ณ วัดดอนประดิษฐาราม หลังจากอุปสมบทแล้ว ท่านได้ศึกษาอักษรขอม อักษรธรรม รวมทั้งคณาอาคมต่างๆ จากพระเถรานุเถระในสมัยนั้น จนกลายมาเป็นผู้ที่มีความรู้แตกฉาน นอกจากนั้นท่านยังมีความสามารถในงานช่างแขนงต่างๆ อีกด้วย

ในปี พ.ศ. 2531 ท่านได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสวัดสันติวิเวก อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ตลอดระยะเวลาที่อยู่ในร่มกาสาวพัสตร์ ท่านทุ่มเทร่างกายแรงใจปฏิบัติงานด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนาและสร้างสาธารณประโยชน์ ทำให้ในปี พ.ศ. 2547 ท่านได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ “พระมงคลญาณเถร”

หลวงปู่มา เป็นพระกรรมฐานสายพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ท่านเป็นผู้มีปฏิปทาและศิลาจารวัตรที่น่าเลื่อมใสยิ่ง ท่านมรณภาพเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2552 สิริอายุได้ 97 ปี พรรษา 77

ภาพที่ 95 หลวงปู่มา ญาณวโร ประดิษฐาน ณ วัดหลวง
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพียรธรรม เมื่อ 19/7/2562

หลวงปู่มม วัดปราสาทเยอเหนือ

หลวงปู่มม อินทปัญโญ เกิดเมื่อ พ.ศ. 2429 ณ บ้านปราสาทเยอ อำเภوخุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ บิดาชื่อนายมาก มารดาชื่อนางอิม บุญโย เมื่ออายุได้ 12 ปี ท่านได้บรรพชาเป็นสามเณร ณ วัดปราสาทเยอเหนือ และเมื่ออายุครบ 20 ปีจึงได้อุปสมบท ท่านได้ศึกษาพระธรรมวินัยจนมีความรู้แตกฉาน นอกจากนั้นท่านยังเชี่ยวชาญในคาถาอาคมจนเป็นที่เลื่องลืออีกด้วย โดยท่านได้ฝากตัวเป็นศิษย์ของสมเด็จพระญาณนครจำปาศักดิ์ และได้ธุดงค์ไปตามสถานที่ต่างๆ ทั้งในประเทศไทย ลาว และกัมพูชา ในที่สุด ท่านได้กลับมาเป็นเจ้าอาวาสวัดปราสาทเยอเหนือ ในปี พ.ศ. 2429

หลวงปู่มมได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ที่ “พระครูประสาธน์ขันธคุณ” ในปี พ.ศ. 2499 ท่านได้อุทิศทั้งแรงกายแรงใจเพื่องานปกครองคณะสงฆ์ งานเผยแผ่พระพุทธศาสนา และงานสาธารณกุศลต่างๆ จนเป็นที่ประจักษ์ หลวงปู่มม มรณภาพลงเมื่อวันที่ 9 กันยายน 2522 ณ โรงพยาบาลศรีสะเกษ สิริอายุได้ 93 ปี พรรษา 73

ภาพที่ 96 หลวงปู่มั่ง วัดปราสาทเยอเหนือ ประดิษฐาน ณ วัดหลวง
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 19/7/2562

หลวงปู่สีทา ชัยเสโน

หลวงปู่สีทา ชัยเสโน เป็นพระกรรมวาจาจารย์ของพระอาจารย์เสาร์ กันตสีโล และพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ท่านเกิดเมื่อปี พ.ศ. 2396 ที่บ้านหนองหลวง อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ท่านได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุที่วัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนาราม) ต่อมาดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดศรีทอง วัดใต้ และวัดบูรพารามตามลำดับ ท่านสนใจการปฏิบัติวิปัสสนา นอกจากนี้ท่านยังมีความรู้ความเชี่ยวชาญในเชิงช่าง สามารถแกะสลักบานประตู หน้าต่างได้สวยงาม หลวงพ่อสีทามรณภาพในปี พ.ศ. 2468 ณ วัดบูรพาราม สิริอายุได้ 72 ปี

ภาพที่ 97 หลวงปู่สีทา ชัยเสโน ประดิษฐาน ณ วัดบูรพาราม
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม 10/5/2562

หลวงปู่เสาร์ กันตสีโล

หลวงปู่เสาร์ กันตสีโล หรือ พระครูวิเวกพุทธกิจ ท่านเป็นชาวจังหวัดอุบลราชธานีโดยกำเนิด ท่านได้รับการขนานนามว่าเป็น “พระปรมาจารย์ฝ่ายวิปัสสนาธุระ” และเป็นผู้นำกองทัพธรรมสายธรรมยุติกนิกายแห่งภาคอีสาน

หลวงปู่เสาร์ เกิดเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2404 ที่ตำบลหนองขอน อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ท่านเป็นบุตรของพ่อทา แม่โม มีพี่น้องทั้งหมด 5 คน ด้วยเหตุที่ท่านมีอุปนิสัยใฝ่ในทางธรรม จึงได้บรรพชาเป็นสามเณร ณ วัดใต้ ตั้งแต่อายุยังน้อย ต่อมาเมื่ออายุครบอุปสมบท ท่านจึงได้บวชเป็นพระภิกษุ และจำพรรษาอยู่ ณ วัดใต้เป็นระยะเวลา 10 ปี มีความรู้ทางธรรมอย่างแตกฉาน จนชาวบ้านเรียกท่านว่า “ญาครุเสาร์”

ท่านคิดจะสึกแล้วออกไปค้าขาย ขณะที่บวชอยู่นั้นก็สะสมทรัพย์สมบัติต่างๆ ไว้เป็นจำนวนมาก และได้ซื้เรือไม้หวงเอาไว้ใช้ยามสึกลำหนึ่ง ต่อมาเมื่อมารดาของท่านได้เสียชีวิตลง ญาครุเสาร์จึงตระหนกถึงภัยแห่งสังสารวัฏฏ์ ทำให้ความคิดอยากจะสึกเป็นอันล้มเลิกไป ท่านได้ไปฝากตัวเป็นศิษย์ของญาท่านม้าว เทวธัมมิ วัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนาราม) ต่อมาท่านก็ได้ญัตติกรรมมาเป็นพระฝ่ายธรรมยุต

ต่อมา พระอุบลการประชาธิบดี (บุญชู) ได้มีจิตศรัทธาสรรสร้างวัดเลียบถวายพระอาจารย์เสาร์ ท่านจึงได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดเลียบตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 - 2545 จนกระทั่งวัดเลียบเจริญขึ้นตามลำดับ และเมื่อมีผู้คนเพิ่มมากขึ้น ท่านก็มักจะปลีกวิเวกไปแสวงหาความสงบอยู่ ณ วัดร้างท้ายเมือง ซึ่งอยู่ห่างจากวัดเลียบ ไปทางทิศตะวันออกเป็นระยะทาง 1 กิโลเมตร ต่อมาพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ได้สร้างเป็นวัดขึ้นถวายพระครูสีทา นามว่า “วัดบูรพาราม”

พระอาจารย์เสาร์ เป็นพระที่มีความสันโดษ รักสงบ มีกิริยามารยาทเรียบร้อย น่ารักเลื่อมใส ท่านเป็นผู้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด มักจะรุดงค์ไปตามสถานที่ต่างๆ เพื่อปฏิบัติธรรม และด้วยปฏิบัติอันน่าเลื่อมใสนี้ทำให้ท่านมีลูกศิษย์เป็นจำนวนมาก หนึ่งในนั้นคือ “พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต”

พระอาจารย์เสาร์มรณภาพเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2484 ณ วัดอำมาตยาราม เมืองจำปาศักดิ์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในอิริยาบถขณะกำลังกราบพระประธาน (กราบครั้งที่ 3) บรรดาพุทธศาสนิกชนชาวเมืองอุบลราชธานีจึงพร้อมใจกันอัญเชิญสรีระสังขารของท่านมาประกอบพิธีฌาปนกิจ ณ วัดบูรพาราม เมื่อวันที่ 16 เมษายน 2486 สิริอายุได้ 82 ปี

ภาพที่ 98 หลวงปู่เสาร์ กันตสีโล ประดิษฐาน ณ วัดเลียบ
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพียรธรรม 30/4/2562

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ มีนามเดิมว่า ญาณ นามสกุล รามศิริ เกิดเมื่อวันที่ 16 มกราคม 2430 ณ บ้านนาโป่ง อำเภอมือง จังหวัดเลย บิดาชื่อนายใส มารดาชื่อนางแก้ว รามศิริ พออายุครบ 9 ปี ผู้เป็นยายได้นำท่านไปบวชเป็นสามเณร ณ วัดโพธิ์ชัย พร้อมทั้งเปลี่ยนชื่อใหม่ให้ท่านเป็น “แหวน” ต่อมา พระอาจารย์อ้วน ผู้เป็นญาติของสามเณรแหวน ได้พาท่านไปฝากตัวเป็นศิษย์ของพระอาจารย์สิงห์ ขันตยาคโม ซึ่งพระอาจารย์สิงห์ก็ได้ถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ให้แก่ศิษย์ผู้นี้จนหมดสิ้น เมื่ออายุครบบวช ท่านจึงได้อุปสมบท ณ วัดเดียวกันนี้

ปี พ.ศ. 2464 ท่านได้เดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อศึกษาธรรมะจากท่านเจ้าคุณอุปาสถุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจันโท) หลังจากนั้นท่านได้ไปฝากตัวเป็นศิษย์พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ณ จังหวัดอุบลราชธานี ที่นั่นเองที่ท่านได้พบกับสภรรมาอีก 2 รูป คือ พระขาว อนาลโย และพระตื้อ อจลธัมโม

ปี พ.ศ. 2489 หลวงปู่แหวนได้ไปจำพรรษา ณ วัดป่าบ้านบง อำเภอมะแม่ง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมี พระอาจารย์หนูเป็นผู้อุปฐาก คอยเที่ยวไปเที่ยวมาอย่างลัดๆ ทุเล จนกระทั่งปี พ.ศ. 2505 พระอาจารย์หนูจึงได้นิมนต์หลวงปู่แหวนให้มาจำพรรษาอยู่ ณ วัดดอยแม่ปั๋ง

หลวงปู่แหวนเป็นพระสมณะ มกน้อย พุดน้อย ท่านปฏิบัติตนได้สมกับที่เป็นสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า ชื่อเสียงของท่านเป็นที่รู้จักไปทั่วทั้งประเทศ หลังจากที่มีข่าวแพร่ออกไปว่า นายทหารอากาศคนหนึ่งได้เห็นท่านนั่งสมาธิอยู่บนก้อนเมฆขณะที่เขากำลังขับเครื่องบิน

หลวงปู่แหวนเป็นพระสุปฏิปันโนที่มีลูกศิษย์เป็นจำนวนมาก แม้แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ก็ยังทรงเลื่อมใสศรัทธาในองค์หลวงปู่แหวนเป็นพิเศษ ลูกศิษย์คนสำคัญของหลวงปู่แหวน อาทิ หลวงปู่คำพอง ขันติโก วัดป่าอัมพวัน จังหวัดเลย, พระอาจารย์เปลี่ยน ปัญญาปทีโป วัดป่าอรัญวิเวก จังหวัดเชียงใหม่, พระอาจารย์อินทร์ถวาย สันตุสโก วัดป่านาคำน้อย จังหวัดอุดรธานี เป็นต้น

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณมรณภาพ ณ วัดดอยแม่ปั๋ง เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2528 สิริอายุได้ 98 ปี

ภาพที่ 99 หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ประดิษฐาน ณ วัดสุปฏิณารามวรวิหาร

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพียรธรรม เมื่อ 19/7/2562

หลวงพ่ोजิน วัดบางคลาน

หลวงพ่ोजิน วัดบางคลาน อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร เกิดในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ บิดาชื่อนายอู่ เป็นชาวบางคลาน จังหวัดพิจิตร ส่วนมารดาชื่อนางฟัก เป็นชาวบ้านแสนตอ จังหวัดกำแพงเพชร ท่านเป็นบุตรคนที่ 4 จากจำนวนพี่น้องทั้งหมด 6 คน

พอท่านอายุได้ 5 ปี บิดาจึงนำไปฝากไว้ให้เป็นลูกศิษย์วัดชนะสงคราม (วัดตองปุ) กรุงเทพมหานคร อายุได้ 12 ปี ได้บรรพชาเป็นสามเณร และอุปสมบทเมื่ออายุได้ 21 ปี ณ วัดชนะสงคราม ได้ฉายาทางธรรมว่า “พุทธโชติ” ท่านได้ศึกษาวิปัสสนาธุระจากวัดชนะสงครามจนมีความเชี่ยวชาญในฤทธิ์ นอกจากนี้ท่านยังได้ไปฝากตัวเป็นศิษย์ของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) แห่งวัดระฆังโฆสิตารามอีกด้วย

หลังจากนั้นหลวงพ่ोजินได้เดินทางกลับมายังจังหวัดพิจิตร ท่านจำพรรษาอยู่ ณ วัดคงคาราม ซึ่งเป็นวัดบ้านเกิดของท่านเป็นเวลา 1 พรรษา ก่อนที่จะย้ายไปจำพรรษาอยู่ที่วัดตะโก และวัดท้ายน้ำในเวลาต่อมา

หลวงพ่ोजิน ท่านปลุกเสกวัตถุมงคลขึ้นมาหลายรุ่น เชื่อว่า วัตถุมงคลของท่านมีพุทธคุณสูง เด่นในทางเมตตามหานิยม แคล้วคลาดปลอดภัย ช่วยทำให้ผู้บูชา ร่ำรวยเงินทอง เป็นเศรษฐีมหาเศรษฐี มีเงินใช้ไม่ขาดมือ สมกับนามของท่านคือ “เงิน”

หลวงพ่ोजินมรณภาพด้วยโรคชรา เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2462 สิริอายุได้ 111 ปี พรรษา 90 ถือเป็นพระสงฆ์ที่มีผู้เคารพนับถือมากที่สุดรูปหนึ่งของประเทศ

ภาพที่ 100 หลวงพ่ोजิน วัดบางคลาน ประดิษฐาน ณ วัดสุปฏิหารามวรวิหาร
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 19/7/2562

หลวงพ่อชา สุภัทโท

สัมพันธ ก้องสมุทร (2554) กล่าวถึง ประวัติของพระโพธิญาณมหาเถระ (หลวงพ่อชา สุภัทโท) ว่า ท่านเกิดเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2461 ที่บ้านจิกก่อ ตำบลธาตุ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เมื่ออุปสมบทแล้ว ท่านได้ศึกษาทั้งปริยัติและปฏิบัติ

ท่านเคยได้เดินทางไปฟังธรรมจากหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต และได้ยึดถือหลวงปู่มั่นเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติ หลังจากนั้นท่านได้เดินทางธุดงค์ไปยังจังหวัดต่างๆ ตั้งแต่ พ.ศ. 2489 - 2497 ก่อนจะกลับมาตั้ง “วัดหนองป่าพง” ขึ้น ซึ่งได้รับอนุญาตให้เป็นวัดอย่างถูกต้องตามกฎหมายในปี พ.ศ. 2513 และหลวงพ่อก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาส

ชื่อเสียงของหลวงพ่อก็ได้ขจรขยายไปทั่วทุกสารทิศทั้งในและนอกประเทศ ทำให้เกิดวัดสาขาของวัดหนองป่าพงขึ้นเป็นจำนวนมาก เช่นที่ เชียงใหม่ เชียงราย พระนครศรีอยุธยา ฉะเชิงเทรา เพชรบุรี ระนอง ระยอง อังกฤษ นิวซีแลนด์ ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ ออสเตรเลีย อิตาลี สหรัฐอเมริกา เป็นต้น

หลวงพ่อมรณภาพเมื่อวันที่ 16 มกราคม 2535 ณ วัดหนองป่าพง และในปีต่อมา คือวันที่ 16 มกราคม 2536 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้เสด็จฯ มาพระราชทานเพลิงศพหลวงพ่อก็ ท่ามกลางพุทธบริษัทนับแสนคน

ภาพที่ 101 พุ่ชีฝิ่งหลวงพ่อกา สุกัทโท ประดิษฐาน ณ วัดหนองป่าพง
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพียรธรรม เมื่อ 19/7/2562

หลวงพ่อกอง วัดลาดบัวขาว

หลวงพ่อกอง วัดราชโยธา (วัดลาดบัวขาว) ถือเป็นผู้ที่มีความเคารพนับถือมากอีกรูปหนึ่งตามประวัติเล่าว่า ท่านเกิดในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย บิดาของท่านเป็นชาวจีนฮกเกี้ยน ชื่อว่า นายฮวด แซ่ลิ้ม ส่วนมารดาของท่านเป็นชาวมอญ ท่านอุปสมบท ณ วัดเงินบางพรหมตลิ่งชัน ได้รับฉายาว่า "อายะนะ" ท่านได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งคันถะธุระและวิปัสสนาธุระ กับหลวงปู่แสง จังหวัดลพบุรี ร่วมสำนักกับศิษย์ผู้พี่ คือ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)

หลวงพ่อกองเป็นพระนักปฏิบัติ สหายธรรมของท่านที่นิยมไปมาหาสู่กันเป็นประจำ เช่น หลวงพ่อเงิน วัดบางคลาน จังหวัดพิจิตร หลวงปู่ศุข วัดปากคลองมะขามเฒ่า จังหวัดชัยนาท หลวงปู่เอี่ยม วัดหนัง กรุงเทพฯ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีพระเกจิอีกหลายรูปได้มาขอฝากตัวเป็นลูกศิษย์ของท่าน อาทิ หลวงพ่อจง

วัดหน้าต่างนอก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลวงพ่อคง วัดบางกระพ้อม จังหวัดสมุทรสงคราม หลวงพ่อสด วัดปากน้ำภาษีเจริญ กรุงเทพฯ หลวงพ่ออี๋ วัดสัตหีบ จังหวัดชลบุรี เป็นต้น

วัตถุมงคลของหลวงพ่отอง เด่นในด้านคงกระพันชาตรี มีเรื่องเล่าว่า ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ทหารญี่ปุ่นได้เคยลองใช้ดาบซามูไรฟันทหารไทย ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของหลวงพ่отองถึง 3 ครั้ง แต่ดาบที่คมกริบกลับไม่ระคายผิวหนังของทหารไทยเลย ทำให้ทหารญี่ปุ่นถึงกับยอมสยบให้กับความศักดิ์สิทธิ์ของวัตถุมงคลที่หลวงพ่отองปลุกเสก กลายเป็นเรื่องที่เล่าขานกันมาจนถึงทุกวันนี้

ภาพที่ 102 หลวงพ่отอง วัดลาดบัวขาว ประดิษฐาน ณ วัดสุปัญญารามวรวิหาร
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพียรธรรม เมื่อ 19/7/2562

บุคคลสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ไม่ใช่พระสงฆ์

คณะทำงานได้ลงพื้นที่ภาคสนาม พบว่า ปฏิมากรรมรูปเคารพของบุคคลสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ไม่ใช่พระสงฆ์นั้นมีเพียงท่านเดียวเท่านั้น คือ หมอชีวกโกมารภัจจ์ ตามรายละเอียดดังนี้

หมอชีวกโกมารภัจจ์

“ชีวกโกมารภัจจ์” แปลว่า “ผู้ยังมีชีวิตอยู่ อันพระราชากุมารทรงเลี้ยง” (ชีวก แปลว่า ผู้ยังมีชีวิตอยู่ ส่วน โกมารภัจจ์ แปลว่า ผู้อันพระราชากุมารทรงเลี้ยง) เหตุที่มีนามเช่นนี้ เนื่องจากในเวลาที่ท่านเกิดมานั้น มารดาของท่านซึ่งเป็นหญิงนครโสเภณีนามว่า สาลวดี ได้ส่งให้คนรับใช้นำทารกน้อยไปทิ้งไว้ที่กองขยะตามธรรมเนียมของหญิงนครโสเภณีที่จะไม่เลี้ยงดูบุตรชาย โชคดีที่เจ้าชายอภัย ซึ่งทรงเป็นพระราชโอรสในพระเจ้าพิมพิสารผ่านมาพบเข้าพอดี เจ้าชายอภัยตรัสถามคนรับใช้ว่า “เด็กยังมีชีวิตอยู่หรือไม่” คนรับใช้ทูลว่า “ยังมีชีวิตอยู่ พระเจ้าค่ะ” (ชีวกะ) พระองค์จึงมีรับสั่งให้คนรับใช้นำทารกน้อยไปเลี้ยง

เมื่อกุมารชีวกเจริญวัยขึ้น ท่านได้ทราบว่า แท้จริงแล้วตนเองเป็นเด็กกำพร้า ท่านจึงคิดที่จะแสวงหาความรู้ไว้เลี้ยงตนในอนาคต ท่านจึงทูลลาเจ้าฟ้าอภัย เพื่อไปศึกษาวิชาความรู้ด้านการแพทย์ที่เมืองตักสิลา

เป็นเวลา 7 ปี วันหนึ่ง อาจารย์ต้องการที่จะทดสอบความรู้ของชีวกโกมารภัจจ์ว่าสำเร็จการศึกษาแล้วหรือไม่ จึงให้ลูกศิษย์เดินถือเสียมไปรอบๆ เมืองตักสิลาเป็นระยะทาง 1 โยชน์ เพื่อหาสิ่งที่ไม่ใช่ยามามอบให้แก่ผู้เป็นอาจารย์ ปรากฏว่าชีวกไม่สามารถหาสิ่งที่ไม่ใช่ยาได้เลย อาจารย์จึงกล่าวว่า ชีวกสำเร็จการศึกษาแล้ว และอนุญาตให้กลับบ้านได้

ระหว่างทางที่หมอชีวกเดินทางกลับบ้าน ณ กรุงราชคฤห์ ท่านได้ช่วยรักษาภรรยาของเศรษฐีแห่งเมืองสาเกตให้หายจากอาการปวดศีรษะเรื้อรัง ซึ่งเป็นมานาน 7 ปี ซึ่งไม่มีใครสามารถรักษาให้หายได้ แต่ท่านสามารถรักษาจนหายดี เศรษฐีแห่งเมืองสาเกตจึงได้มอบเงินจำนวน 16,000 กหาปณะให้เป็นรางวัล ท่านได้นำเงินดังกล่าวมามอบให้แก่เจ้าชายอภัย เพื่อเป็นการตอบแทนพระคุณที่ได้เมตตาเลี้ยงดูมาตั้งแต่วัยเยาว์ หากแต่เจ้าฟ้าอภัยได้มอบเงินนั้นคืนให้แก่หมอชีวกเพื่อนำไปก่อสร้างสร้างตัว

ต่อมา หมอชีวกโกมารภัจจ์ได้รักษาพระเจ้าพิมพิสารให้หายจากโรคจิตสติว เมื่อพระเจ้าพิมพิสารทรงหายเป็นปกติแล้ว ทรงตั้งให้หมอชีวกโกมารภัจจ์เป็นแพทย์หลวงประจำพระองค์ ท่านได้ใช้วิชาความรู้ช่วยเหลือผู้คนเป็นจำนวนมาก เช่น ได้ผ่าตัดรักษาโรคสมองของเศรษฐีแห่งเมืองราชคฤห์, รักษาโรคเนื้องอกในลำไส้ของบุตรเศรษฐีแห่งเมืองพาราณสี, รักษาโรคผอมเหลืองให้แก่พระเจ้าจันทรปัชโชต แห่งกรุงอุชเชนี รวมทั้งได้เคยถวายการรักษาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้ทรงหายจากอาการห่อพระโลหิตอีกด้วย

หมอชีวกโกมารภัจจ์เป็นแพทย์ประจำพระองค์ของพระพุทธเจ้าด้วย ท่านได้ถวายสวนมะม่วงของตนเพื่อให้เป็นวัดทางพระพุทธศาสนาชื่อว่า “ชีวกัมพวัน” (สวนมะม่วงของหมอชีวก) ภายหลัง ท่านได้บรรลุนิพพานเป็นพระโสดาบัน และได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าให้เป็นเอตทัคคะในบรรดาอุบาสกที่เป็นที่รักของปวงชน

ภาพที่ 103 หมอชีวกโกมารภัจจ์ ประดิษฐาน ณ วัดทุ่งศรีเมือง
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ญธรรม เมื่อ 30/4/2562

บทสวดบูชาหมอชีวกโกมารภัจจ์ (วัดทุ่งศรีเมือง)

นะโมตัสสะ ภาคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (3 จบ)

โอม นะโม ชีวะโก สิริสา อะหัง กระณโก สัพพะสัตตาทัง โอสถะ ทิพพะมันตัง
ปะภาโส สุริยาจันทัง กุมาระภักโจ (กุมาระวัดโต) ปะกาเสสิ วันทาโม ปณฺทิตโต สุขะระโส อะโรคา
มุมะนา โหมิ

ภาพที่ 104 หมอชีวกโกมารภัจจ์ ประดิษฐาน ณ วัดพระธาตุหนองบัว
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 29/3/2562

เทพเจ้าในศาสนาพุทธนิกายเถรวาท

จากการลงพื้นที่ภาคสนาม พบว่า เทพเจ้าในศาสนาพุทธนิกายเถรวาท มีดังนี้

ท้าวธรรม

ท้าวธรรม เป็นเทพผู้ปกครองสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา เป็นหนึ่งในท้าวจตุโลกบาล หรือเทพเจ้าผู้คุ้มครองโลกทั้งสี่องค์ โดยท่านมีหน้าที่ปกครองดูแลโลกมนุษย์ทางทิศตะวันออก เทวลักษณะเป็นเทพมีรูปร่างสูงโปร่ง มีผิวกายสีเขียว มือซ้ายถือพิณ มือขวาตีพิณ มีคนธรรพ์เป็นบริวาร (คนธรรพ์เป็นเทวดาพวกหนึ่ง มีความถนัดด้านดนตรี ระบำรำฟ้อน การขับร้อง)

จากการลงพื้นที่ภาคสนาม พบเทวรูปท้าวธรรมประดิษฐานอยู่เพียงที่เดียวเท่านั้น คือที่วัดแสนสุข อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพที่ 105 ท้าวธตรฐ ประดิษฐาน ณ วัดแสนสุข
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 30/4/2562

คาถาบูชา ท้าวธตรฐ โลกบาลทางทิศตะวันออก (วัดแสนสุข)
ตั้งนะโม 3 จบ

ปฐิรมัญจะ ทิสัง ราชา ณะตะรฎฐโฐ ปะสาสะติ คันธัพพานัง อาธิปะติ
มะหาราชา ยะสัสสิ โส ปุตตาปิ ตัสสะ พะหะโว อินทะมานา มะหัพพะลา
อิทธิมันโต ชุติมันโต วัณณะวันโต ยะสัสสิโน โมทะมานา อัญญัสสุ

ท้าววิรุฬหก

ท้าววิรุฬหก ท่านทำหน้าที่ปกครองดูแลสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา และยังเป็นท้าวจตุโลกบาลประจำทิศใต้อีกด้วย ท่านมีพวกอสูรหรือกุมภัณฑ์เป็นบริวาร จากการลงพื้นที่ภาคสนามพบว่า เทวรูปท้าววิรุฬหกเพียงที่เดียวเท่านั้น คือ ที่วัดแสนสุข อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพที่ 106 ท้าววิรุฬหก ประดิษฐาน ณ วัดแสนสุข
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 30/4/2562

คาถาบูชา ท้าววิรุฬหก ทิศใต้ (วัดแสนสุข)

ตั้งนะโม 3 จบ

ทักษิณัญจะ ทิสัง ราชา วิรุฬโห ตัปปะสาสะติ กุมภันฑานัง อาธิปะติ
มะหาราชา ยะสัสสี โส ปุตตาปี ตัสสะ พะหะโว อินทะมานา มะหัพพะลา
อิธิมันโต ชุติมันโต วัณณะวันโต ยะสัสสินो โมทะมานา อัมมัญจสุ

ท้าววิรุฬหก

ท้าววิรุฬหก ท่านเป็นเทพผู้ปกครองสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ทำหน้าที่เป็นท้าวจตุโลกบาลทางด้านทิศตะวันตก ท่านมีเหล่าพยานาคเป็นบริวาร จากการลงพื้นที่ภาคสนาม พบเทวรูปท้าววิรุฬหกประดิษฐานอยู่ ณ วัดแสนสุข อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานีเพียงที่เดียวเท่านั้น

ภาพที่ 107 ท้าววิรุฬหก ประดิษฐาน ณ วัดแสนสุข
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 30/4/2562

คาถาบูชา ท้าววิรุฬหก ทิศตะวันตก (วัดแสนสุข)

ตั้งนะโม 3 จบ

ปัจฉิมัญจะ ทิสัง ราชา วิรุฬโห ปะสาสะติ นาคานัง อาธิปะติ
มะหาราชา ยะสัสสีโส ปุตตาปี ตัสสะ พะหะโว อินทะมานา มะหัพพะลา
อิธิมันโต ชุติมันโต วัณณะวันโต ยะสัสสินो โมทะมานา อัมมัญจสุ

ท้าวเวสสุวรรณ

เวสสุวรรณ แปลว่า พ่อค้าทองคำ (พ่อค้าอันมีทรัพย์มาก) ท่านเกิดในตระกูลพราหมณ์ เหตุที่ชื่อ “กุเวรพราหมณ์” นั้น เพราะเหตุที่ท่านเป็นมนุษย์นั้นชอบทำบุญให้ทาน เมื่อสิ้นชีวิตแล้วได้ไปบังเกิดในเทวโลก ปกครองนครที่ชื่อว่า “วิสาขะนคร” พระพรหมและพระศิวะได้ประทานพรให้ท่านเป็นอมตะและเป็นเจ้าของทรัพย์สมบัติทั่วทั้งแผ่นดิน

ท้าวเวสสุวรรณเป็นที่เคารพนับถืออย่างแพร่หลาย ในศาสนาพราหมณ์เรียกท่านว่า “ท้าวเวร” นอกจากนี้ ท่านยังมีชื่อเรียกอีกหลายชื่อ เช่น ธนบดี (เจ้าแห่งทรัพย์), ธเนศวร (เจ้าแห่งทรัพย์), ยักษ์ราช (เจ้าแห่งยักษ์), อีศะสซี (เพื่อนพระศิวะ) เป็นต้น

ตามตำนานกล่าวไว้ว่า ท้าวเวสสุวรรณเป็นยักษ์ มีผิวขาว มีฟัน 8 ซี่ มีรูปร่างพิการ คือมีสามขา ทำให้เดินเหินไม่สะดวกร จำเป็นต้องถือไม้เท้า (ตะบอง) บางตำนานกล่าวว่า ท่านมีผิวกายสีทอง บางตำนานกล่าวว่า ท่านมีกายสีเขียว ทรงตะบองเป็นเทพอาวุธ ประดับอาภรณ์มงกุฎรูปนาค มีบริวารแสนโกฏิ ถือโล่ห์ แก้วประพาฬ หอกทอง มีพาหนะช้าง ม้า และรถ

ภาพที่ 108 ท้าวเวสสุวรรณ ประดิษฐาน ณ วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพียรธรรม เมื่อ 30/4/2562

คาถาบูชาท้าวเวสสุวรรณ (วัดแสนสุข)

จุตูป 9 ดอก และถวายดอกกุหลาบแดง 9 ดอก

ตั้งนะโม 3 จบ ระลึกถึงคุณบิดา มารดา ครูอาจารย์ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

อิติปิโสภะคะวา ยมมะราชาโน ท้าวเวสสุวรรณโณ มรณังสุขัง อะหังสุคะโต นะโมพุทธายะ
ท้าวเวสสุวรรณโณ จตุมหาราชิกา ยักขะพันตา ภทฏริโต เวสสะ พุสะ พุทธัง อรหัน พุทโธ
ท้าวเวสสุวรรณโณ นะโมพุทธายะ

จากการลงพื้นที่ภาคสนาม พบเทวรูปท้าวเวสสุวรรณประดิษฐานอยู่ตามวัดต่างๆ เป็นจำนวนมาก บางวัดประดิษฐานไว้หน้าพระอุโบสถในฐานะทวารบาล เช่น ที่วัดผาสุการาม บางวัดทำแยกไว้ให้ผู้คนได้กราบไหว้บูชาเป็นพิเศษ เช่น วัดแสนสุข นอกจากนี้บางวัดยังพบเทวรูปท้าวเวสสุวรรณประดิษฐานมากกว่า 2 องค์ เช่น วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ

ภาพที่ 109 ท้าวเวสสุวรรณ หน้าพระอุโบสถวัดผาสุการาม ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม
เมื่อ 19/7/2562

ภาพที่ 110 ท้าวเวสสุวรรณ ประดิษฐาน ณ วัดแสนสุข
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 30/4/2562

พระอินทร์

พระอินทร์เป็นเทพเจ้าที่ปรากฏในคติพุทธและพราหมณ์ พระอินทร์ในคติทางพระพุทธศาสนานั้น ท่านเป็นเทวดาผู้เป็นใหญ่บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ (สวรรค์ชั้นที่ 2 ในสวรรค์ทั้งหมด 6 ชั้น หรือ ฌกามาพจรสวรรค์ ได้แก่ จาตุมหาราชิกา, ดาวดึงส์, ยามา, ดุสิต, นิมานรดี และปรนิมมิตวสวัตดี)

พระอินทร์ประทับที่ “ปราสาทไพชยนต์” ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองในคราวที่รบชนะพวกอสูร เชื่อว่าปราสาทหลังนี้มีร้อยยอด มีหน้าบัน 7 ทิศ นอกจากนี้บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ยังมี “สุธรรมาเทวสภา” ซึ่งเป็นที่ประชุมเทวดา ทุกวันที่ 8 ของเดือน

พระอินทร์หรือสกกะ เป็นตำแหน่งที่ไม่ถาวร มีการผลัดเปลี่ยนตัวบุคคลไปเรื่อยๆ กล่าวคือ ถ้าองค์เก่าจุติไปแล้ว องค์ใหม่ก็จะมาแทนที่ และเรียกกันว่า “พระอินทร์” เช่นเดิม

“วชิราวุธ” (สายฟ้า) เป็นเทพศาสตราวุธของพระองค์มีอำนาจร้ายแรงมาก เพราะสามารถแทงทะลุภูเขาสิเนรุราชได้ และอาจเผาศัตรูให้มอดไหม้เป็นจุณไป ส่วนนายช่างใหญ่ของพระอินทร์ คือ “พระวิษณุกรรม” ท่านถือเป็นครูช่างผู้สร้างสรรค์งานวิจิตรศิลป์ เป็นสถาปนิก ผู้เนรมิตสิ่งก่อสร้างต่างๆ และยังเป็นผู้วางผังเมืองด้วย

“พระมาตุลี” เป็นสารถี ผู้ขับรถเวชยันต์ ซึ่งเทียมด้วยม้าสินธพถึง 1,000 ตัว มาตุลีเป็นผู้เดียวที่สามารถบังคับม้าทั้งหมดให้บินได้ และเป็นสหายของพระอินทร์อีกด้วย (พหลหลวง, 2538 : 308 - 309)

ภาพที่ 111 พระอินทร์ ประดิษฐาน ณ วัดเลียบ
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 30/4/2562

บางตำนานเล่าขานกันว่า พระอินทร์ หรือ “ตะจามิน” ในภาษาพม่า ได้จำลองร่างมาเป็น “นัต² โบโบยี” หรือ เจ้าพ่อปู่ (ภูมเทวดา) เพื่อบอกกษัตริย์มอญ คือ พระเจ้าอู่กะลาปะให้ทรงทราบ ว่า “ภูเขาสิงคุตระ” ตั้งอยู่ ณ ที่ใด เพื่อที่พระองค์จะได้ทรงสร้างพระมหาเจดีย์ชเวดากองขึ้น สำหรับเป็นที่บรรจุพระเศวตธาตุของพระพุทธเจ้า ที่ตปุสสะและภัลลิกะ สองพ่อค้าชาวมอญนำมาถวาย

² นัต (Nat) คือ วิญญาณของผู้ที่ตายผิดธรรมชาติ หรือตายโหง กลายเป็นผีที่มีอำนาจเหนือกว่าผีทั่วๆ ไป แต่ยังไม่เทียบเท่าเทวดา

ส่วนกิริยาที่นับโบโบย กำลังชี้นิ้วไปข้างหน้า นั่น คือ การบอกสถานที่ตั้งของภูเขาสิงคุตระ ดังตำนานที่กล่าวไว้ข้างต้น คนไทยเรียกเทพองค์นี้ว่า “เทพทันใจ” เวลาที่จะขอพรสิ่งใดจากองค์ท่านก็มักจะให้หน้าผากแตะไปที่นิ้วซึ่งกำลังช้อนั้น เชื่อว่า สิ่งທີ່คิดหวังไว้จะสำเร็จสมความปรารถนาในเร็ววัน

ภาพที่ 112 พระอินทร์ หรือเทพทันใจ ประดิษฐาน ณ วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 28/6/2562

เทพเจ้าในศาสนาพุทธ นิกายมหายาน

พระพุทธศาสนาแนวพระโพธิสัตว์ (มหายาน) ได้เผยแพร่เข้าไปในประเทศจีนตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 1 และขยายตัวอย่างรวดเร็วในช่วง 300 - 400 ปี จนครอบคลุมไปทั่วทั้งประเทศจีน กลายเป็นศาสนาหลักที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาก และได้เผยแพร่เข้าไปยังประเทศเกาหลี ญี่ปุ่น เวียดนาม รวมทั้งตะวันออกไกลในเวลาต่อมา พระพุทธศาสนาในจีนเริ่มถูกทำลายลง เมื่อจักรพรรดิจินบางพระองค์หันไปศรัทธาลัทธิขงจื้อ³ หรือลัทธิเต๋า⁴ และมองว่าพระพุทธศาสนาเป็น “ของต่างชาติ” ทำให้มีการเผาทำลาย

³ “ลัทธิขงจื้อ” ผู้ก่อตั้ง คือ ขงจื้อ ซึ่งเกิดก่อนปีพุทธศักราช 8 ปี (ตรงกับสมัย “ชุนชิว”) ในครอบครัวที่ยากจน จึงทำให้ท่านต้องทำงานหนักมาตั้งแต่ยังเด็ก แต่นั่นก็ทำให้ท่านเข้มแข็ง เข้าใจโลกและชีวิตได้อย่างลึกซึ้ง จากคนใช้แรงงานในวัยเยาว์ ท่านได้กลายมาเป็นขุนนางผู้ใหญ่ของแคว้นหลู่ในวัยกลางคน หลังจากนั้นท่านได้ลาออกจากราชการ และท่องเที่ยวไปตามแคว้นต่างๆ เป็นเวลานานถึง 14 ปี แล้วจึงกลับมาที่แคว้นหลู่อีกครั้ง และเริ่มต้นสอนหนังสืออย่างจริงจัง เผยแผ่แนวคิดในการสร้างสังคมให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สามัคคี ประองดอง ท่านได้ทำลายกำแพงการศึกษา ช่วยทำให้คนยากจนได้เรียนหนังสือเช่นเดียวกับคนมั่งมี ทำให้ท่านมีลูกศิษย์มากถึง 3,000 คน แนวคิดของขงจื้อมีอิทธิพลต่อระบบคิดของจีนมาก กลายเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่คนจีนยึดถือและปฏิบัติสืบเนื่องกันมาอย่างไม่ขาดตอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในราชสำนัก แม้แต่จีนฮ่องเต้ก็เคยมาคารวะหลุมศพของขงจื้อที่เมืองฉีฝู มณฑลซานตง เช่นเดียวกับฮ่องเต้อีกหลายพระองค์ (จิตราก่อนนันทเกียรติ, 2541 : 20 - 27)

วัดวาอาราม จับพระสงฆ์ สามเณรลี้ก ห้ามไม่ให้มีการบรรพชา อุปสมบท เป็นต้น สถานการณ์ยิ่งเลวร้ายลงไปอีก เมื่อจีนเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ ทำให้พระพุทธรูปศาสนาถูกทำลายลงจนเกือบหมดสิ้น ส่งผลให้อิทธิพลของพระพุทธศาสนานิกายมหายาน ที่ประเทศไทยเคยได้รับมาจากจีนแผ่นดินใหญ่ เปลี่ยนมาเป็นรับจากจีนไต้หวันแทน (สมชาย รักรัตติ, 2540: 46-47)

จากการลงพื้นที่ภาคสนาม พบว่า เทพเจ้าในศาสนาพุทธนิกายมหายาน ที่พบ คือพระกษิติครรภราชามหาโพธิสัตว์ และพระโพธิสัตว์กวนอิม ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

พระกษิติครรภราชามหาโพธิสัตว์

พระมหาปณิธานของพระกษิติครรภราชามหาโพธิสัตว์ คือ “หากสรรพสัตว์ยังต้องรับทุกข์ทรมาน แม้เพียงหนึ่งเดียวในอนันตจักรวาลและนรกทั้งหลาย จะไม่ขอสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า”

ครั้งพุทธกาล พระแม่ธรณีกราบทูลพระพุทธเจ้าว่า หากผู้ใดนำพระปฏิมาหรือรูปภาพพระกษิติครรภราชามหาโพธิสัตว์ตั้งไว้ทางทิศใต้ในบ้านเรือนของตน แล้วบริกรรมพระนามว่า “นำโม ต้า หยวน ตี้ จิ่ง หวัง ผู้เช่า” หรือพระคาถา “โอม ประ มัล ละ ทะ นิ สวาหา” อยู่เป็นประจำ อีกทั้งปฏิบัติตนตามหลักเบญจศีล (ศีล 5) ผู้นั้นย่อมได้รับอานิสงส์ 10 ประการ คือ 1) ที่ดินเจริญอุดมสมบูรณ์ 2) ครอบครัวร่มเย็นเป็นสุข 3) ผู้ขายขนมได้ไปจุดบิณฑบาตสวรรค์ 4) เป็นผู้มีอายุยืนยาว 5) ได้สำเร็จตามสิ่งที่ปรารถนา 6) แคล้วคลาดจากอัคคีภัยและอุทกภัย 7) เรื่องร้ายมลายสูญ 8) ไม่นอนฝันร้าย 9) จะเดินทางไปแห่งหนใดย่อมมีเทวดารักษา และ 10) ได้พบเห็นแต่สิ่งที่เป็นกุศล

กาลนั้น ณ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ พระพุทธองค์ได้ตรัสกับเหล่าพุทธะ พระโพธิสัตว์ และเทพเจ้าทั้งหลายว่า สมมติว่ามีบุคคลน้อมระลึกถึงพระเมตตริย พระมัญชุศรี พระอวโลกิเตศวร พระสมันตภัทร ผู้เป็นประธานแห่งพระโพธิสัตว์ทั้งปวง ด้วยการสวดสรรเสริญพระนามเป็นเวลาหนึ่งร้อยกัลป์ก็ได้รับอานิสงส์ไม่เท่ากับการน้อมรำลึกถึงพระกษิติครรภเพียงเวลาเท่ากับบริโภคอาหารมื้อเดียว ผู้ใดก็ตามที่ได้ยินได้ฟังเรื่องราวของพระกษิติครรภโพธิสัตว์มูลปณิธานแล้วมีจิตศรัทธา สวดบริกรรมภาวนาพระนามอยู่เป็นประจำ ย่อมได้รับอานิสงส์รวม 28 ประการ คือ 1) เทพคุ้มครอง 2) ผลบุญเพิ่มพูน 3) สิ่งสมเหตุให้บรรลุอริยผล 4) ไม่เสื่อมถอยจากโพธิ 5) บริบูรณ์ด้วยเครื่องอุปโภค บริโภค 6) ไม่ป่วยเป็นโรคร้ายแรง 7) ห่างไกลจากอุทกภัยและอัคคีภัย 8) ปราศจากโจรภัย 9) ผู้คนต่างรักใคร่นับถือ 10) อมนุษย์ทั้งหลายต่างอุปถัมภ์ 11) สตรีเพศได้ไป

⁴ “ลัทธิเต๋า” ผู้ก่อตั้ง คือ เหลาจื่อ (แซ่หลี่ ชื่อเหลา) เป็นบุคคลร่วมสมัยกับขงจื้อ แต่น่าจะมีอายุมากกว่า เหลาจื่อเคยรับราชการเป็นคนดูแลห้องเก็บเอกสารของราชวงศ์โจว ซึ่งนั้นย่อมทำให้ท่านเป็นผู้สั่งสมความรู้ไว้มากมาย ต่อมาท่านเกิดรู้สึกเบื่อหน่ายจึงลาออกจากราชการ แล้วเดินทางปลีกวิเวกไปตามป่าเขา ระหว่างนั้นท่านได้เขียนหนังสือเรื่อง “เต๋าเต็กเก็ง” ขึ้นเพื่อสอนให้ผู้คนเข้าใจชีวิต ถือสันโดษ ลัทธิเต๋ายังสอนอีกด้วยว่า ผู้ที่มีจิตใจสงบเยือกเย็นจะมีชีวิตที่ยืนยาว เช่นเดียวกับพวกนักพรต ที่เมื่อบรรลุมรรคผลแล้ว ก็จะกลายเป็นเซียน มีชีวิตที่เป็นอมตะ อาทิ โป๊ยเซียน (เขียนทั้ง 8 ตน) แห่งภูเขาเหาะฮง เป็นต้น (จิตรา ก่อมนันทเกียรติ, 2541 : 28 - 25)

บังเกิดเป็นบุรุษเพศ 12) เกิดในตระกูลกษัตริย์หรืออำมาตย์ 13) มีรูปร่างงดงาม 14) บังเกิดในเทวโลกอยู่เป็นนิจ 15) ได้บังเกิดเป็นพระราชหรือจอมจักรพรรดิราช 16) สามารถระลึกชาติ มีสติตั้งสัจฉญาณ 17) ได้สำเร็จสมตามความประสงค์ทุกประการ 18) วงศ์วานมีแต่ความสุข 19) สิ่งชั่วร้ายมลายสิ้น 20) อภัยภูมิดับสูญ 21) สัจจรไปในที่ใดไม่มีอุปสรรค 22) ยามหลับย่อมเป็นสุข 23) บรรพบุรุษผู้ล่วงลับย่อมพ้นทุกข์ 24) เกิดชาติหน้าย่อมมีวาสนาสูงส่ง 25) พระอริยเจ้าทั้งปวงยกย่อง 26) มีสติปัญญาเป็นเลิศ 27) มีจิตที่เปี่ยมล้นไปด้วยเมตตาธรรม และ 28) ได้บรรลุเป็นพระพุทธเจ้าในกาลอนาคต

จากการลงพื้นที่ภาคสนามพบว่า ปฏิมากรรมรูปเคารพพระกษิติครรภราชามหาโพธิสัตว์ พบที่วัดเลียบเพียงที่เดียวเท่านั้น

ภาพที่ 113 พระกษิติครรภราชามหาโพธิสัตว์ ประดิษฐานภายในวัดเลียบ

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพียรธรรม เมื่อ 13/4/2562

พระโพธิสัตว์กวนอิม

“พระโพธิสัตว์กวนอิม” เป็นองค์เดียวกับ “พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร” ซึ่งเป็นพระโพธิสัตว์ที่มีผู้เคารพศรัทธามากที่สุดในบรรดาพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร เป็นพระโพธิสัตว์ประเภท “พระฉานโพธิสัตว์” หรือ “พระยานโพธิสัตว์” หมายถึง ผู้บำเพ็ญบารมีครบถ้วนสมบูรณ์แล้วแต่ยังไม่ยอมเข้าพุทธภูมิ ถือเป็นทิพยบุคคลประหนึ่งเทวดา ทรงมีพระกรุณาเหลือล้น จึงมาเพื่อโปรดสรรพสัตว์ทั้งหลายให้พ้นจากความทุกข์ ด้วยจิตที่เข้าสู่ภูมิธรรมขั้นสูงสุดและทรงพระโพธิญาณไว้อย่างมั่นคง ทำให้พระยานโพธิสัตว์ มีภาวะที่สูงกว่าพระโพธิสัตว์ทั่วไป ท่านเสถียร โพธิ์นันทะ ซึ่งเป็นนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรไว้ว่า “ในพระคัมภีร์กรุณาปุณทริกสูตร (ปุยอ้วเก็ง) อธิบายว่า พระอวโลกิเตศวรเป็นพระธรรมกายโพธิสัตว์ที่สูงกว่าพระโพธิสัตว์สามัญอื่นๆ พระองค์มี

พระคุณธรรมเกือบเต็มบริบูรณ์ เป็นผู้ที่จะมาเกิดอีกเพียงชาติเดียวเท่านั้น และจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ณ สุชาติพุทธเกษตร หลังพระอมิตาพุทธเจ้า ส่วนในสังฆธรรมปูลงทริกสูตร กล่าวว่า พระองค์ได้แบ่งภาคเพื่อไปโปรดสรรพสัตว์จำนวนมาก จึงมีทั้งปางบุรุษและสตรี ส่วนชาวจีนนิยมบูชาปางสตรีที่เรียกว่า เจ้าแม่กวนอิม” (รวมแพง, 2557 : 1 - 2)

เมื่อคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้เข้าไปในประเทศจีน พระนามของพระโพธิสัตว์ “อวโลกิเตศวร” จึงได้รับการแปลจากภาษาสันสกฤตไปเป็นภาษาจีนว่า “กวนซื่ออิมฟุ่สั” (บางแห่งใช้ “กวนซื่ออิม”) “กวนอิมฟุ่สั” หรือ “กวนจื่อจ้ายฟุ่สั” (บางแห่งเรียก “กวนจื่อจี้”) (สมชาย รักวิจิตร, 2540 : 47)

คำว่า “กวน” หมายถึง การสดับ (ฟัง) “ซื่อ” หมายถึง โลกมนุษย์ “อิม” หมายถึง เสียง ส่วน “ฟุ่สั” เป็นคำทับศัพท์ที่มาจากคำว่า โพธิสัตว์ รวมความแล้ว “กวนซื่ออิมฟุ่สั” จึงหมายถึง ผู้ยิ่งใหญ่ ที่คอยสดับฟังเสียงจากโลกมนุษย์ ส่วนคำว่า “กวนจื่อจ้าย” นั้น เป็นคำที่พระภิกษุเหียนจิ่ง (พระถังซำจั๋ง) ได้คิดขึ้นตามพระราชกระแสรับสั่งของจักรพรรดิถังไท่จง หรือหลี่ซื่อหมิน ที่ไม่ทรงโปรดในเรื่องที่พระนามของพระโพธิสัตว์มีคำว่า “ซื่อ” เหมือนกับพระนามของพระองค์ (สมเกียรติ โล่เพชรรัตน์, ม.ป.ป. : 106 - 107)

วิยะดา ทองมิตร (2554 : 12 - 15) กล่าวถึงตำนานพระโพธิสัตว์กวนอิมไว้ว่า หลวงจีนพูหมิง ได้พบกับพระโพธิสัตว์กวนอิม พระองค์ทรงเล่าเรื่องราวของพระองค์ให้หลวงจีนพูหมิงฟัง ดังนี้ พระเจ้าเมี่ยวจวงแห่งอาณาจักรชิงหลิน ทรงมีพระมเหสี คือ พระนางโปยาเทวี และทรงมีพระธิดา 3 พระองค์ คือ 1) พระธิดาเมี่ยวอิม ทรงอภิเษกกับนายทหารนามว่า โฮเฟง 2) พระธิดาเมี่ยวหยวน อภิเษกกับ เจ้าโคว ราชบัณฑิต และ 3) พระธิดาเมี่ยวซัน ซึ่งครองตนเป็นโสด ด้วยหมายจะออกบวชเป็นภิกษุณี เรื่องนี้ทำให้พระราชบิดาทรงกริ้วมากจึงมีรับสั่งให้เปลี่ยนเครื่องทรงของพระธิดาเมี่ยวซันเป็นชุดชาวแล้วขับไล่ให้ไปประทับในอุทยานเพื่อให้หนาวตาย หากแต่พระธิดาเมี่ยวซันกลับปฏิบัติธรรมอย่างมีความสุข หลังจากนั้นเมื่อเวลาผ่านไปครึ่งปี พระราชบิดาและพระราชมารดาได้เสด็จมาเยี่ยมพระธิดาอีกครั้ง และพยายามเกลี้ยกล่อมให้พระธิดาล้มเลิกความตั้งใจ ทว่าพระธิดากลับปฏิเสธเช่นเดิม

ภาพที่ 114 พระโพธิสัตว์กวนอิม และศิษย์ ประดิษฐาน ณ วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพียรธรรม เมื่อ 30/4/2562

พระเจ้าเมี้ยวจวงจึงตรัสอนุญาตให้บวช แต่มีรับสั่งให้เจ้าอาวาสจงใช้งานพระธิดาอย่างหนัก โดยให้ทำความสะอาดวัด ตักน้ำ และหาฟืนในป่า เพื่อให้พระธิดาทนไม่ไหว จะได้ล้มเลิกความตั้งใจ หากแต่การณกลับไม่เป็นไปตามพระประสงค์ เนื่องจากพระอินทร์ได้ทรงเนรมิตน้ำพุให้เกิดขึ้นที่บริเวณลานวัด ทำวัชฌกรรมได้แปลงกายมาเป็นชาวบ้านมาช่วยกวาดลานวัด เทพารักษ์ได้ช่วยกันเก็บฟืนจากในป่ามาให้ฝ่ายเหล่านั้นก็ได้ช่วยกันหาผลไม้มาถวายพระภิกษุณีเมี้ยวซัน เมื่อพระเจ้าเมี้ยวจวงทรงทราบเรื่องจึงรับสั่งให้ทหารไปเผาวัดนกดขาว หากแต่พระภิกษุณีเมี้ยวซันได้สวดอ้อนวอนขอต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้บันดาลฝนลงมาช่วยดับไฟ

พระเจ้าเมี้ยวจวงจึงทรงคิดแผนใหม่ โดยให้ทหารไปนิมนต์พระภิกษุณีเมี้ยวซันเข้ามาพักในอุทยาน อันนารีนรมย์ พรั่งพร้อมไปด้วยโลกียสุขต่างๆ หากแต่ไม่สามารถทำให้พระภิกษุณีหวั่นไหวไปกับความสุขทางโลกได้ ท้ายที่สุดจึงรับสั่งให้แม่ทัพสุบิหลินนำตัวพระภิกษุณีเมี้ยวซันไปประหารชีวิต หากแต่ดาบไม่สามารถทำอันตรายพระนางได้เลย สุบิหลินจึงใช้เชือกไหมพันที่พระศอจนพระภิกษุณีสลบไป ทันใดนั้นเอง เทวดาได้แปลงกายมาเป็นเสือโคร่ง แล้วพาร่างของพระภิกษุณีหนีไปยังดินแดนอันไกลโพ้น

พระอมิตาภพุทธเจ้าทรงแปลงกายเป็นชายหนุ่มรูปงามเพื่อลองใจพระภิกษุณีเมี้ยวซัน เมื่อพระนางฟื้นขึ้นมา ชายหนุ่มก็ได้ขอแต่งงานทันที แต่พระนางปฏิเสธ พระอมิตาภพุทธเจ้าจึงทรงแสดงพระองค์และพาพระนางไปบำเพ็ญเพียร ณ เกาะศักดิ์สิทธิ์ทางทิศตะวันออกจนกระทั่งบรรลुพระโพธิญาณในที่สุด และเมื่อได้ยินเสียงครวญคร่ำของสัตว์โลก ก็ทรงตั้งพระทัยอย่างแน่วแน่ที่จะคอยช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นจากทุกข์กลายเป็นที่มาของพระนาม “พระโพธิสัตว์กวนอิม” พระองค์ทรงมีจิตาพญานาคและพระภิกษุซันไฉ่เป็นศิษย์ที่คอยรับใช้อยู่ใกล้ชิด

ภาพที่ 115 พระโพธิสัตว์กวนอิม ประดิษฐาน ณ วัดสุปัฏนารามวรวิหาร

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 30/4/2562

ต่อมา พระเจ้าเมี้ยวจวงประชวรหนัก ภิกษุชั้นไฉ่ ซึ่งทำหน้าที่แพทย์ผู้ถวายการรักษากราบทูลว่า ต้องนำน้ำมนต์จากพระเนตรและพระหัตถ์ของพระโพธิสัตว์กวนอิมมาประกอบเข้าเป็นตัวยารักษา พระองค์จึงทรงมีรับสั่งให้เจาเจินและลิ้นฉินเดินทางไปยังเกาะทางด้านทิศตะวันออก ซึ่งอำมาตย์ทั้ง 2 คนได้เดินทางมายังเกาะศักดิ์สิทธิ์ถึง 2 ครั้ง ในครั้งแรก พระโพธิสัตว์กวนอิมได้ทรงมอบพระเนตรและพระหัตถ์ข้างซ้ายให้แก่อำมาตย์ ส่วนครั้งที่ 2 ได้ทรงมอบพระเนตรและพระหัตถ์ขวาให้เพื่อนำมาปรุงยา ทำให้พระเจ้าเมี้ยวจวงทรงหายเป็นปกติ

หลังจากนั้น 3 ปี พระเจ้าเมี้ยวจวงทรงสละราชสมบัติ และออกเดินทางมายังเกาะศักดิ์สิทธิ์ทางด้านทิศตะวันออก พร้อมด้วยพระมเหสีและพระธิดาอีก 2 พระองค์ ทุกพระองค์ต่างเศร้าสลดพระทัย เมื่อพบพระโพธิสัตว์กวนอิมอยู่ในสภาพที่ปราศจากพระเนตรและพระหัตถ์ทั้ง 2 ข้าง พระโพธิสัตว์จึงอธิษฐานขอให้พระเนตรและพระหัตถ์กลับมาดังเดิม ทันใดนั้น พระเนตรและพระหัตถ์จำนวนนับพันได้บังเกิดขึ้นอย่างปาฏิหาริย์ กลายเป็น “พระโพธิสัตว์กวนอิมปางพันเนตร พันกร” ขึ้น พระองค์ทรงสั่งสอนพระญาติให้ตั้งมั่นในคุณความดี ตั้งใจบำเพ็ญเพียรจนในที่สุดทุกพระองค์ก็สามารถบรรลุพุทธภูมิ

รูปประติมากรรมพระโพธิสัตว์กวนอิมที่พบในประเทศไทยมีอยู่หลายปางด้วยกัน เช่น “ปางประทับบนดอกบัว” มาจากตอนที่พระธิดาเมี้ยวซันได้ลอยลงมาจากอากาศ และเง็กเซียนฮ่องเต้ (พระอินทร์) ได้เนรมิตดอกบัวมารองรับไว้

ภาพที่ 116 พระโพธิสัตว์กวนอิม ประดิษฐาน ณ วัดหลวง ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม

เมื่อ 30/4/2562

ปางประธาน เป็นปางมหาบุรุษ ทรงเครื่องอลังการ เรียกปางนี้ว่า “พระอารยอวโลกิเตศวร มหาโพธิสัตว์” ซึ่งได้รับยกย่องให้เป็นปางประธานของทั้ง 32 นิรมานกายของพระอวโลกิเตศวร ถือเป็นปางที่ฝ่ายมหายานนิยมสร้างขึ้นบูชามากที่สุด (จิตรา ก่อมนทเกียรติ, 2541 : 74)

นอกจากนี้ยังมีปางพันกร แต่ละพระกรมีพระเนตรปรากฏขึ้นตรงกลางฝ่าพระหัตถ์ทั้งสิ้น พระกรจำนวนมาก หมายถึง มือที่สามารถปลดปล่อยทุกข์ของสรรพสัตว์ทั้งปวง ส่วนพระเนตรจำนวนมากนั้น หมายถึง ดวงตาที่คอยสอดส่องดูแลทุกข์สุขของสรรพสัตว์ ปางนี้จึงมีนามว่า “พระสหัสสหัตถ์ สหัสเนตร อวโลกิเตศวร” ที่มาของปางนี้มาจากตอนที่พระธิดาเมียวชั้นทรงเสียสละตัดมือของพระองค์ถวายให้แก่พระบิดา ทันใดนั้นได้เกิดปาฏิหาริย์กลายเป็นมือนับพันมือเกิดขึ้นมา (เรื่องเดิม : 74)

บทสวดบูชาพระโพธิสัตว์กวนอิม

นำโมไต๋ซือ ไต่บูย กิวโค่ว กิวหลั่ง กวงไต๋เหล่งด้า กวงสี่อิมผ่อสั๊ก (กราบ)

นำโมไต๋ซือ ไต่บูย กิวโค่ว กิวหลั่ง กวงไต๋เหล่งด้า กวงสี่อิมผ่อสั๊ก (กราบ)

นำโมไต๋ซือ ไต่บูย กิวโค่ว กิวหลั่ง กวงไต๋เหล่งด้า กวงสี่อิมผ่อสั๊ก (กราบ)

นำโมฮุก นำโมหวบ นำโมเจ้ง นำโมกิวโค่ว กิวหลั่ง กวงสี่อิมผ่อสั๊ก

ถั่งจีไต๋ โอม เกียล้อฮวดโต เกียล้อฮวดโต เกียล้อฮวดโต เกียล้อฮวดโต ล้อเกียฮวดโต

ซาผ่อออ เทียงหล่อซึง ตีหล่อซึง นั้งหลี่หลั่ง หลั่งหลี่ซึง

เจ็กเจียงใจเอียงห่วยอยู่ตึง นำโมหม่อออป้อเยี้ย ป้อหล่อบัก (กราบ)

คำแปล

ขอนอบน้อมต่อพระโพธิสัตว์กวนอิม พระผู้เปี่ยมด้วยมหาเมตตา มหากรุณาอันยิ่งใหญ่ไพศาล

ขอได้โปรดบำบัดทุกข์โศกโรคภัยและอันตรายทั้งปวง

ข้าพเจ้าขอนอบน้อมถึงพุทธานุภาพ ธรรมานุภาพ สังฆานุภาพ พระโพธิสัตว์กวนอิม

ขอได้โปรดขจัดปัดเป่าทุกข์โศกโรคภัยทั้งปวง

เปื้องบนและเทพเจ้าเปื้องล่างทั้งหมดได้โปรดปัดเป่าให้

เวรกรรมและสรรพเคราะห์ทั้งมวลของข้าพเจ้าจงหมดสิ้นไป

ปฏิมากรรมรูปเคารพในคติความเชื่ออื่นๆ

จากการลงพื้นที่ภาคสนาม คณะทำงานพบว่า มีปฏิมากรรมรูปเคารพที่เกี่ยวข้องกับคติความเชื่ออื่นๆ

อาทิ

เทพเจ้ากวนอู

“กวนอู” ได้ชื่อว่าเป็นเทพเจ้าแห่งความซื่อสัตย์ ท่านเกิดในสมัยสามก๊ก ประมาณ พ.ศ. 703 ท่านเป็นคนหน้าตาดีและมีฝีมือในด้านการรบ ท่านเป็นพี่น้องร่วมสาบานกับเล่าปี่ และเตียวหุย และยังเป็นขุนพลของเล่าปี่อีกด้วย ถือได้ว่า ท่านมีส่วนสำคัญที่ทำให้เล่าปี่ได้ขึ้นเป็นจักรพรรดิแห่งจ๊กก๊ก

ในด้านชีวิตครอบครัว ท่านมีบุตรชายชื่อกวนเท้ง และมีหลานชื่อจิ่วปิง ท่านเป็นนักรบที่เก่งกล้าสามารถมากและมีคุณธรรมสูง แม้แต่โจโฉ ซึ่งเป็นฝ่ายตรงข้ามยังเคารพนับถือท่านมาก แต่น่าเสียดายที่ในการรบครั้งสุดท้ายท่านพลาดท่าให้กับขุนกวน ถูกจับตัดศีรษะแล้วส่งไปมอบให้แก่โจโฉ โจโฉจึงได้ให้ช่างนำไม้เนื้อดีมาแกะสลักเป็นร่างกวนอูและฝังไว้ในสุสานโดยจัดพิธีศพให้อย่างสมเกียรติ ส่วนร่างของกวนอูนั้นฝังไว้ที่เมืองต๋งหยาง ต่อมาชาวบ้านได้สร้างสุสานขึ้นที่เมืองดังกล่าว เพื่อรำลึกถึงคุณงามความดีของท่าน

คนจีนต่างยกย่องให้กวนอูเป็นวีรบุรุษของแผ่นดินและพากันกราบไหว้ว่าเป็นเซียน เชื่อกันว่าใครที่ถูกโกงหรือมีหนี้เสีย ถ้ากราบไหว้เทพเจ้ากวนอูแล้วจะทำให้หนี้ไม่เสียและไม่ถูกโกง (จิตรา ก่อมนทเกียรติ, 2541 : 162 - 165)

รูปเคารพของเทพกวนอูที่พบกันโดยทั่วไปมักทำเป็นบุรุษร่างสูงใหญ่ ใบหน้าแดงเหมือนผลพุทราสุก ตายาวรี คิ้วเหมือนหนอนไหม หนวดเครายาวถึงอก มักถืออาวุธ คือจ้าวรูปจันทร์เสี้ยว (จ้าวมังกรเขียว) บางครั้งอยู่ในท่านั่งอ่านคัมภีร์หลี่ซื่อซุนซิว ซึ่งเป็นคัมภีร์เกี่ยวกับหลักการบริหาร ปกครอง ปรัชญาในการดำเนินชีวิต และประวัติของนครหลู่ที่เขียนโดยขงจื้อ นอกจากนี้ยังอาจมีรูปม้าเซ็กเฮาว์ ซึ่งเป็นม้าประจำตัวของกวนอูอยู่ข้างกายด้วย (อรุณศักดิ์ กิ่งมณี, 2560 : 16)

กุลศิริ อรุณภาคย์ (2553) กล่าวว่า กวนอูถือเป็นเทพเจ้าของลัทธิขงจื้อ เนื่องจากลัทธิขงจื้อถือว่ากวนอูเป็นแบบอย่างในเรื่องของการมีคุณธรรมและความซื่อสัตย์ ท่านได้รับการยกย่องให้เป็น “จงอีเหินหย่งเสินต้าตี้” หมายถึง มหาเทพแห่งความจงรักภักดี ยุติธรรม และกล้าหาญ ในอดีต การบูชาเทพเจ้ากวนอูจะต้องสังเวยด้วยเนื้อสดๆ เพราะเชื่อว่า ท่านเป็นเทพผู้ดุร้าย ต่อมาเมื่อลัทธิเต๋าและพระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามา จึงมีการเปลี่ยนบทบาทจากเทพผู้ดุร้ายมาเป็นเทพฝ่ายดี ชาวจีนกราบไหว้เทพเจ้ากวนอู เพราะเชื่อว่าท่านจะช่วยกำจัดคนไม่ซื่อสัตย์ ปรามปรามคนชั่วร้าย ดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรม และไหว้ม้าเซ็กเฮาว์ เพื่อให้ลูกหลานว่านอนสอนง่าย ไม่เกร

ภาพที่ 117 เทพเจ้ากวนอู ประดิษฐาน ณ วัดหลวง
ถ่ายโดย รศ. ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 29/3/2562

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ทรงพระราชสมภพเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2347 พระนามเดิมคือ “สมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎ” ทรงเป็นพระราชโอรสองค์ที่ 2 ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) และสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี เมื่อพระชนมายุได้ 20 พรรษา ได้เสด็จออกผนวช ระหว่างนั้นพระราชบิดาได้เสด็จสวรรคต เหล่าขุนนางน้อยใหญ่ต่างพร้อมใจกันทูลเชิญพระเชษฐา

ต่างพระมารดา คือ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) ขึ้นเสวยราชสมบัติ เจ้าฟ้ามงกุฎจึงทรงตัดสินพระทัยครองเพศสมณะต่อจวบจนสิ้นรัชกาลที่ 3

ระยะเวลา 27 ปีที่ทรงผนวชอยู่นั้น พระองค์ได้ทรงศึกษาภาษาต่างๆ ทั้งลาว เขมร ญวน มอญ พม่า มลายู บาลี และสันสกฤต นอกจากนี้ยังทรงศึกษาภาษาละตินกับพระสังฆราชปัลเลอกัวซ์ (Bishop Pallegoix) และภาษาอังกฤษกับนายแพทย์แดน บีช บรัดเลย์ (Dan Beach Bradley) และนายแพทย์เจสซี แคสเวล (Reverend Jesse Caswell) อีกด้วย ทรงแตกฉานในวิชาดาราศาสตร์ จนสามารถทำนายการเกิดสุริยุปราคาที่หว้ากอ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้อย่างแม่นยำ ทำให้ทรงได้รับการยกย่องให้เป็น “พระบิดาแห่งวิทยาศาสตร์ไทย”

หลังจากที่เจ้าฟ้ามงกุฎ หรือพระวชิรญาณเถระทรงผนวชได้ 12 พรรษา พระองค์ได้ทรงตั้งคณะสงฆ์ “ธรรมยุติกนิกาย” ขึ้น เนื่องจากทรงไม่สบายพระทัยนัก ที่เห็นคณะสงฆ์ในสมัยนั้นประพฤติตนย่อหย่อนในพระธรรมวินัย คณะสงฆ์นิกายใหม่ที่ทรงจัดตั้งขึ้นนี้จึงเป็นคณะสงฆ์ที่เคร่งครัดในพระธรรมวินัยมาก มีศูนย์กลางการเผยแผ่อยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหาร ซึ่งมีพระองค์ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาส

พระวชิรญาณเถระ ทรงสนพระทัยในวิชาประวัติศาสตร์และโบราณคดี จึงเสด็จธุดงค์ไปตามสถานที่ต่างๆ ได้ทรงเรียนรู้สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎร และที่สำคัญที่สุด พระองค์ได้พบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชิ้นสำคัญ นั่นคือ ศิลารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ศิลารึกหลักที่ 4 ของพระมหาธรรมราชาที่ 1 รวมทั้งพระแท่นมนังคศิลา

ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จสวรรคตในวันที่ 2 เมษายน 2394 พระวชิรญาณเถระจึงได้ลาสิกขา และเสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 4 แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ กล่าวได้ว่า ตลอดรัชกาล พระองค์ได้ทรงปฏิรูปประเทศให้ทันสมัยทัดเทียมนานาอารยประเทศ ทรงทำนุบำรุงพระบวรพุทธศาสนาและอาณาประชาราษฎร์ให้อยู่เย็นเป็นสุข

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2411 พระชนมพรรษาได้ 65 พรรษา นับเป็นความสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ครั้งหนึ่งของปสกนิกรไทยทั่วประเทศ

ภาพที่ 118 พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ประดิษฐาน ณ วัดสุปัฏนารามวรวิหาร ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม
เมื่อ 29/3/2562

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2396 ทรงเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 และสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี ได้รับพระราชทานนามว่า “เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์”

พระองค์ทรงได้รับการศึกษาขั้นต้นจากสำนักพระอัยยิกาเธอ กรมหลวงวรวรเสรฐสุตา ทรงศึกษาวิชาความรู้ภาษาเขมรจากหลวงราชภิรมย์ และการยิงปืนไฟจากพระยาอภัยเพ็ญสงคราม ทรงมีพระปรีชาสามารถหลายด้านจนเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยของพระราชบิดา ต่อมาเมื่อรัชกาลที่ 4 เสด็จสวรรคต พระองค์จึงเสด็จขึ้นเสวยราชสมบัติ เป็นพระมหากษัตริย์ลำดับที่ 5 แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานับการ เพื่อยังประโยชน์สุขให้บังเกิดแก่อาณาประชาราษฎร์ อาทิ ทรงจัดตั้งกิจการไปรษณีย์โทรเลขขึ้นครั้งแรก ทรงโปรดให้สร้างโรงพยาบาลศิริราช ซึ่งถือเป็นการวางรากฐานทางด้านการแพทย์และสาธารณสุข ทรงวางรากฐานการสร้างทางรถไฟจากกรุงเทพฯ ไปยังเชียงใหม่ (ทางรถไฟสายแรกเริ่มจากสถานีรถไฟกรุงเทพฯ ไปยังอำเภอปางป๋ออัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา) ทรงเปลี่ยนแปลงระบบเงินตราให้ทันสมัย ทรงจัดการศึกษารูปแบบใหม่ขึ้น โดยเริ่มต้นที่วัดมหรณพารามเป็นที่แรก และทรงประกาศเลิกทาสโดยที่ไม่มีการเสียเลือดเนื้อแต่อย่างใด เป็นต้น ทำให้ประเทศไทยเจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาอารยประเทศ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จสวรรคตด้วยโรคพระวัณกะ (ไต) เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2453 ยังความโศกสลดไปทั่วทั้งแผ่นดิน เหล่าพสกนิกรต่างซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์อย่างหาที่สุดมิได้ จึงพร้อมใจกันถวายพระสมัญญานามว่า “พระปิยมหาราช” อันหมายถึง “มหาราชผู้เป็นที่รักยิ่ง” ของปวงชนชาวสยาม

ภาพที่ 119 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประดิษฐาน ณ วัดสุปฏิหารามวรวิหาร

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 19/7/2562

พระปฐมบรมราชสุริยวงศ์ (เจ้าคำผง)

พระปฐมบรมราชสุริยวงศ์ นามเดิมคือ คำผง เกิดเมื่อ พ.ศ. 2252 ณ นครหลวงเวียงจันทน์ บิดาของท่านชื่อ พระตา มารดาชื่อ นางบุญศรี ท่านได้สมรสกับ นางต้อย จิตาอุปราชมรรเทโวแห่งเมืองจำปาสัก มีบุตรธิดาด้วยกันหลายคน

พระเจ้าตากสินมหาราชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ท่านดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าเมือง “อุบลราชธานีศรีวะนาไลประเทศราช” เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2335 ท่านปกครองบ้านเมืองให้ร่มเย็นเป็นสุข จนถึง พ.ศ. 2338 ท่านจึงถึงแก่พิราลัย สิริอายุได้ 86 ปี

คำกล่าวในการน้อมไหว้บูชาพระปฐมบรมราชสุริยวงศ์ (เจ้าคำผง) (วัดหลวง)

กาเยนะ วาจาเย วา เจตตะสา วา อุปปลลระชาชะธานีมาปะเก ปะฐุมมะระชาชะกะณู

ปทุมะวะระระชาชะสุริยะวังสะนามะเก วีระบุริโส

กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง ปทุมะวะระระชาชะสุริยะวังสะนามะโก วีระบุริโส

ปะณิกคัณหาตุ อัจจะยันตัง ปทุมะวะระระชาชะสุริยะวังสะนามะกัง วีระบุริสัง นะมามิ

สะทา จะ ตัสสาณุกาเวนะ สัพพะโสทธิ ภาวันตุ เม

คำแปล

ด้วยกายก็ดี ด้วยวาจาก็ดี ด้วยใจก็ดี กรรมนำดีเตียนอันใดที่ข้าพเจ้าได้ทำ ประมาทพลาดพลั้ง

ในพระปฐมบรมราชสุริยวงศ์ ผู้สร้างเมืองและเป็นเจ้าเมืองอุบลราชธานีท่านแรก

ขอให้ท่าน จงงดซึ่งโทษล่วงเกินอันนั้น

ในการนี้ ข้าพเจ้าฯ ขอน้อมไหว้พระปฐมบรมราชสุริยวงศ์ ผู้สร้างเมืองและเป็นเจ้าเมืองอุบลราชธานีท่านแรก

และด้วยอานุภาพแห่งพระปฐมบรมราชสุริยวงศ์นั้น ขอความสุขสวัสดิ์พิพัฒนามงคล

จงมีแก่ข้าพเจ้าในกาลทุกเมื่อเทอญ สาธุ

ภาพที่ 120 อนุสาวรีย์พระปฐมบรมราชสุริยวงศ์ (เจ้าคำผง) ประดิษฐาน ณ วัดหลวง

ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพียรธรรม เมื่อ 29/3/2562

เหวัชระ (Hevajra)

เหวัชระ เป็นบุคลาธิษฐานของคัมภีร์ “เหวัชระ - ตันตระ” ซึ่งพระคัมภีร์ดังกล่าวให้ความหมายของเทพองค์นี้ว่า “เห” (He) หมายถึง ความกรุณา ส่วน “วัชระ” (Vajra) หมายถึง ปัญญา โดยที่ปัญญามีดอกบัวหรือกระดิ่ง เป็นตัวแทน ในพระคัมภีร์เหวัชระ - ตันตระ (พระคัมภีร์นี้รจนาโดยท่านปัทมสัมภวะ ซึ่งเป็นบุตรบุญธรรมของท่านอินทรฤติ ผู้นำพระพุทธศาสนาไปสู่ทิเบตในช่วงหลังของพุทธศตวรรษที่ 13) สันนิษฐานว่าพระคัมภีร์นี้น่าจะเขียนขึ้นในช่วงปลายของพุทธศตวรรษที่ 13 หรือต้นพุทธศตวรรษที่ 14) ได้อธิบายถึงลักษณะรูปเคารพของพระองค์ไว้อย่างละเอียด พระคัมภีร์บางเล่มกล่าวว่า เหวัชระเป็นรูปตันตระ หรือภาคหนึ่งของเฮอร์กะ พระองค์มีวรรณะสีฟ้า ทรงเครื่องทรงแบบพระโพธิสัตว์และธรรมปาละ มี 8 พระเศียร 16 พระกร และ 4 พระบาท ทุกพระเศียรมีพระเนตรที่ 3 (พระเศียรอาจเรียงกันเป็น 2 ชั้น) พระกร 16 พระกร ถือถ้วยกะโหลก พระกรข้างขวาบรรจุสัตว์โลก (ช้าง ม้า ลา โค แมว อุฐ สิ้งหรีดหรือกวาง และมนุษย์) ส่วนพระกรข้างซ้ายบรรจุเทพประจำแผ่นดิน (พระวรุณ พระอัคนี พระสุริยะ ฯลฯ) พระบาททั้ง 4 ข้างนั้นสองพระบาทหน้าเหยียบร่างมนุษย์ (ซากศพ) ส่วนสองพระบาทหลังเดินรำในท่าอรรธปรายังกะ ถือเป็น “ยิดัม” (Yidam หมายถึง เทพผู้พิทักษ์) ที่ได้รับการนับถือมากในทิเบตและกัมพูชา แต่ไม่เป็นที่นิยมในจีนและญี่ปุ่น (จิรัสสา ศาชีวะ, 2558 : 60 - 61)

ภาพที่ 121 เทวรูปเหวัชระ ประดิษฐานภายในวัดสุปฏิญนารามวรวิหาร
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 29/3/2562

บทสวดบูชาเหวัชระ ซึ่งประดิษฐานอยู่ ณ วัดสุปฏิญนารามวรวิหาร

เหวัชระเทโว อีระ โย คุณาธิโก ปุเชมิ

เอตัง สิริสา จะ เจตะสา ตันเตชะสา โหตุ

สุขัง จะ นิพะโย ภาคยัง พะลัง โสถถิ ภาวันตุ เม สะทา

เหวัชระผู้ทรงฤทธิ์อำนาจ ขจัดสิ่งชั่วร้ายทั้งหมดให้สิ้นไป แปรเศียร สิบหกกร ทรงประธานพรแก่ผู้ตั้งมั่นในธรรม อานุภาพขององค์เหวัชระจักคุ้มครองให้ผู้บูชาประสบความสุขความเจริญ บันดาล

โชคลาภปัญญา เกิดสรรพมงคลทั่วทั้งแปดทิศ

ฮก ลก ชิว

“เทพ ฮก ลก ชิว” คือ เทพเจ้า 3 องค์ “ฮก” คือ เทพเจ้าแห่งความมั่งคั่งร่ำรวยด้วยโชคลาภ สมบูรณ์พูนสุข “ลก” คือ เทพเจ้าแห่งอำนาจวาสนา ยศถาบรรดาศักดิ์ มีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ส่วน “ชิว” คือ เทพเจ้าแห่งอายุยืนยาว มีสุขภาพแข็งแรง (ธนากร ตันอาวัชนกร, 2562 : 72)

ฮก จะสวมหมวกมีเส้าข้างหลังสูง สวมผ้าคลุม หมายถึง ความมั่งมีโภคทรัพย์ ในมืออุ้มเด็กผู้ชาย หมายถึง การมีบุตรไว้สืบสกุล เชื่อกันว่า ฮก คือ เศรษฐีในสมัยราชวงศ์ถังผู้หนึ่งนามว่า เจียวซัง นอกจากเขาจะเป็นมหาเศรษฐีแล้ว เขายังมีจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยเมตตา ชอบช่วยเหลือผู้ทุกข์ยากอยู่เสมอด้วย

ลก สวมชุดขุนนางจีน ในมือถือคทาอยู่เหนือ เชื่อกันว่า ลก คือ เสนาบดีชั้นสูงนามว่า กว๋ยจื่อจี้ เขาได้รับราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม จนเป็นที่โปรดปรานของฮ่องเต้ถึง 4 พระองค์ ในที่สุด เขาก็ได้รับพระราชทานเข็มขัดหยกและคทาหยก ซึ่งมีอาญาสิทธิ์เสมอด้วยฮ่องเต้

ชิว มีรูปลักษณ์เป็นชายชรา ศีรษะล้านแต่หนวดเครายาวและมีสีขาวโพลน เชื่อกันว่า ชิว คือ แผ่โจ้ว ชายผู้กลัวความตายมาก จึงพยายามรักษาสุขภาพให้แข็งแรง เพื่อให้มีอายุยืนยาว เขามีอายุยืนยาวถึง 800 ปี และมีภรรยาและบุตรหลานเป็นจำนวนมาก

ภาพที่ 122 ฮก ลก ชิว ประดิษฐาน ณ วัดสุปัฏนารามวรวิหาร
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 29/3/2562

ความเชื่อต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้ได้เกิดการผสมผสานรวมกัน แม้ว่าบางคราวอาจจะมี การกดขี่กันบ้าง หากแต่ในท้ายที่สุดก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ แสดงถึงคุณลักษณะที่ดีของ คนไทยที่เป็นคนรู้จักประนีประนอม ใจกว้างยอมรับในความแตกต่าง ทำให้สามารถปรับตัวได้ง่าย

ที่มาของการประดิษฐานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไว้ในวัด

คณะทำงานได้สำรวจที่มาของการประดิษฐานปฏิมากรรมรูปเคารพไว้ในวัด สรุปได้ดังนี้

เป็นความประสงค์ของเจ้าอาวาส

เหตุผลข้อแรกของการประดิษฐานปฏิมากรรมรูปเคารพต่างๆ ไว้ภายในวัด คือ เป็นความประสงค์ของเจ้าอาวาส เพราะถ้าเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในวัดไม่ยินยอม การประดิษฐานรูปเคารพต่างๆ ก็ไม่สามารถทำได้ ดังเช่น พระราชธรรมโกศล เจ้าอาวาสวัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ และเจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี (ธรรมยุติ) ได้เมตตาอธิบายว่า ปฏิมากรรมรูปเคารพต่างๆ ที่ประดิษฐานอยู่ภายในวัดนั้น ล้วนแต่มาจากความประสงค์ของท่านทั้งสิ้น

ภาพที่ 123 สัมภาษณ์พระราชธรรมโกศล เจ้าอาวาสวัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ และเจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี (ธรรมยุติ) ถ่ายโดย ผศ.ดร.สิทธิชัย สมานชาติ เมื่อ 19/7/2562

ส่วน พระครูวิลาสกิจจาทร เจ้าอาวาสวัดหลวง และเจ้าคณะอำเภอดอนมดแดง เมตตาให้สัมภาษณ์ว่า ท่านได้นำสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ มาประดิษฐานไว้ในวัด เพื่อให้บรรดาสาธุชนได้สักการะบูชา ทั้งนี้โดยดูจากกระแสสังคมในช่วงนั้นๆ ว่าสังคมไทยนิยมศรัทธาสິงใดก็หาสิ่งนั้นมาประดิษฐาน เช่น ในช่วงปี พ.ศ. 2553 ที่กระแสบูชาพระราหูมาแรง ท่านก็นำปฏิมากรรมรูปจตุคามรามเทพและปฏิมากรรมรูปพระราหูมาประดิษฐานไว้ในวัดตามลำดับ

ภาพที่ 124 พระครูวิลาสกิจจาทร เจ้าอาวาสวัดหลวง และเจ้าคณะอำเภอดอนมดแดง
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 29/3/2562

สิ่งที่ตามมาหลังจากที่เจ้าอาวาสได้นำสิ่งศักดิ์สิทธิ์เข้ามาประดิษฐานไว้ภายในวัด คือ รายได้ที่เพิ่มขึ้น ตัวอย่างเช่น วัดหลวง เมื่อประดิษฐานเทวรูปพระราหูแล้ว ทางวัดได้จำหน่ายเครื่องบูชาพระราหู คือ ดอกไม้ ธูปเทียนสีดำ และของไหว้สีดำอีก 8 อย่าง ได้แก่ ข้าวสีดำ ถั่วดำ งาดำ ลูกพรุน ลูกอมสีดำ ขนมคุกกีสีดำ เนาก้วย และกาแฟดำ ให้แก่บรรดาผู้ที่ศรัทธาในองค์พระราหูได้มากราบไหว้บูชา

ภาพที่ 125 ของไหว้พระราหู วัดหลวง
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 28/6/2562

นอกจากของไหว้พระราหูแล้ว ทางวัดหลวงยังได้จัดพิธีสวดมนต์รับ - ส่ง พระราหู เพื่อเสริมความเป็นสิริมงคลอีกด้วย

ภาพที่ 126 แผ่นประชาสัมพันธ์งานสวดส่งพระราหู ซึ่งจะจัดขึ้นที่วัดหลวง
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 28/6/2562

ญาติโยมนำมาถวาย

พระครูวิลาสกิจจาทร เจ้าอาวาสวัดหลวง และเจ้าคณะอำเภอตอนมดแดง เมตตาให้สัมภาษณ์ว่า ปฏิมากรรมรูปเคารพบางองค์ ญาติโยมก็เป็นผู้จัดหานำมาถวาย ยกตัวอย่างเช่น เจ้าพ่อกวนอู ซึ่งทำจากไม้ แกะสลักองค์หนึ่งมีญาติโยมบูชามาจากเมืองเหอหนาน ประเทศจีน เดิมบูชาไว้ที่บ้าน ต่อมาเจ้าของบ้าน ได้ประสบกับเหตุการณ์ประหลาดหลายครั้ง จึงตัดสินใจนำมาถวายให้วัดหลวง ประจวบเหมาะที่ท่านพระครูวิลาสกิจจาทรได้ไปขอไม้เก่า (เช่น ต้นเสาลายมังกร) ที่ทางศาลเจ้าร้อยทั้งมาสร้างเป็นศาลเจ้าเงินภายในวัด ท่านจึงประดิษฐานเจ้าพ่อกวนอูไว้ภายในศาลเจ้านั้น

ส่วนพระครูอุบลคณาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดเลียบ กล่าวว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัดจำนวนหนึ่งนั้น มีญาติโยมเป็นผู้จัดหามาถวายในภายหลัง อาทิ พระแก้วมรกตวัดเลียบนั้นถวายโดยสตรีสูงวัยเชื้อสายเจ้านาย เมืองอุบลราชธานี หรือหุ่นขี้ผึ้งรูปเหมือนหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นก็มีญาติโยมจัดหามาถวายเช่นกัน เนื่องจากญาติโยมทราบว่า วัดเลียบเป็นวัดที่มีความสัมพันธ์กับพระเถระทั้งสองรูปนี้

ภาพที่ 127 พระครูอุบลคณาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดเลียบ ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม
เมื่อ 13/4/2562

สิ่งศักดิ์สิทธิ์มุ่งหมายจะมาประดิษฐาน

พระครูวิลาสกิจจาทร เจ้าอาวาสวัดหลวง และเจ้าคณะอำเภอคอนมดแดง เมตตาให้สัมภาษณ์อีกว่า เดิมทีพระสังกัจจายน์องค์นี้ประดิษฐานอยู่ที่วัดสุปฏิญนารามวรวิหาร ผู้สร้างคือ หลวงพ่อลี แห่งวัดโคศการาม พระวิปัสสนาจารย์ชื่อดังสายหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต พระสังกัจจายน์องค์นี้ทำจากปูน ภายในประดิษฐานเหรียญ พระสังกัจจายน์ที่หลวงพ่อลีท่านสร้าง ต่อมาได้มีคนร้ายมาขโมยพระเหรียญที่อยู่ใต้ฐานองค์พระไป ส่วนองค์พระก็โยนทิ้งไว้ข้างทาง

เมื่อวัดสุปฏิญนารามวรวิหารทราบเรื่อง ก็ไม่ประสงค์จะเก็บรักษาองค์พระไว้ จึงนำไปลอยลงในแม่น้ำมูล ทันใดนั้นก็ได้บังเกิดเหตุอัศจรรย์ขึ้น แทนที่องค์พระซึ่งมีน้ำหนักมากจะจมหายลงไปยังก้นแม่น้ำกลับลอยไปตามกระแสน้ำเป็นที่น่าสนใจ พอลอยไปถึงหน้าวัดหลวง องค์พระก็แสดงปาฏิหาริย์อีกครั้งโดยลอยวนไปมา ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำจึงตัดสินใจช่วยกันอุ้มเชิญพระสังกัจจายน์ขึ้นมาไว้บนฝั่ง แล้วนำไปประดิษฐานไว้ที่วัดหลวง ชาวบ้านต่างเชื่อว่า หลวงพ่อพระสังกัจจายน์ ท่านเลือกที่จะมาประดิษฐานอยู่ที่วัดแห่งนี้

ภาพที่ 127 พระสังกัจจายน์ที่ลอยมาตามน้ำ ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ที่ วัดหลวง
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 29/3/2562

นอกจากเรื่อง หลวงพ่อพระสังกัจจายน์ เลือกวัดแล้ว พระประทุมวรราชสุริยวงศ์ (เจ้าคำผง) ซึ่งเป็นเจ้าเมืองอุบลราชธานีท่านแรก ยังได้มาเข้าเฝ้าบอกพระครูวิลาสกิจจาทรอีกด้วย ท่านเล่าว่า คืบหนึ่ง ขณะที่ท่านกำลังจำวัดอยู่นั้น ได้มีชายคนหนึ่งนุ่งผ้าโสร่งไหมมาหาท่าน แล้วถามท่านว่า “เราจะขอมาอยู่ด้วยได้ไหม” พระครูวิลาสกิจจาทรจึงตอบไปว่า “ได้ อาตมาไม่มีปัญหา ถ้าโยมจะมาอยู่ด้วย ก็ขอให้มาช่วยอาตมาสร้างวัดด้วยก็แล้วกัน” เหตุที่ท่านพระครูพูดไปเช่นนี้ เป็นเพราะในขณะนั้นทางวัดกำลังดำเนินการก่อสร้างกุฏิหลังใหม่อยู่ ยังไม่แล้วเสร็จ ขาดปัจจัยอีกเป็นจำนวนมาก ชายคนนั้นจึงได้กล่าวต่อไปอีกว่า “ได้ เราขอลาท่านก่อน” แล้วก็หายวับไป

รุ่งขึ้นได้มีผู้มีจิตศรัทธานำอิฐมาถวายเพื่อสร้างกุฏิจำนวน 20,000 ก้อน ต่อจากนั้น ศรัทธาญาติโยมก็ได้หลั่งไหลมาจากทั่วทุกสารทิศ หลังจากที่ถูกสร้างแล้วเสร็จ ท่านพระครูวิลาสกิจจาทรก็ได้ฝันไปว่า ชายคนเดิมที่เคยมาหาท่านคราวก่อนได้กลับมาอีกครั้ง คราวนี้เขาแต่งตัวดูภูมิฐานมาก ชุดแบบคนโบราณสี

ชาว ในมือถือดาบ เขาพูดกับท่านว่า “เราคือเจ้าคำผง เราจะขอมาอยู่ที่นี่ ที่กุฏิหลังกลาง เราชอบที่นี่มาก เพราะว่าเงียบสงบดี เราไม่อยากจะอยู่ที่ทุ่งศรีเมืองแล้ว เพราะที่นั่นวุ่นวายมาก อีกอย่าง ถ้ากระดุกของเรา ก้อยู่ที่นี่” (เดิมอนุสาวรีย์พระปฐมวราชสุริยวงศ์ อยู่ที่บริเวณทุ่งศรีเมือง) พระครูวิลาสกิจจาทรจึงถามไปว่า “ท่านจะอยู่กุฏิหลังไหน มี 5 หลัง” “เราขออยู่ตรงกลาง” เจ้าคำผงตอบ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา กุฏิหลังกลางจึงได้นามตามนามของเจ้าเมืองอุบลราชธานีท่านแรกว่า “กุฏิอนุสรณ์ พระปฐมวราชสุริยวงศ์ (เจ้าคำผง) พ.ศ. 2545”

พระครูวิลาสกิจจาทร ท่านยืนยันว่า ดวงวิญญาณของเจ้าคำผง ยังไม่ได้ไปไหน ยังคงปกป้องรักษา ช่วยเหลือลูกหลานชาวเมืองอุบลราชธานีอยู่ตราบนานถึงทุกวันนี้

บทสรุป

ปฏิมากรรมรูปเคารพที่ประดิษฐานอยู่ตามวัดในทางพระพุทธศาสนา (กรณีศึกษาวัดในพื้นที่อำเภอเมืองอุบลราชธานี และอำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี) เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ชี้ให้เห็นว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่มีการผสมผสานความเชื่อทางศาสนา (Religious Syncretism) ทั้งพระพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์ และศาสนาผี (Animism) ได้อย่างผสมกลมกลืน

ทุกวัดจะประดิษฐานพระพุทธรูป ซึ่งเป็นองค์แทนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า วัดใดที่เป็นสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ วัดนั้นก็จะมีผู้คนเข้าไปเป็นจำนวนมาก กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา (Buddhist Attraction) ไปในที่สุด

ความสำคัญของพระพุทธรูปนั้นเกิดขึ้นจาก 1) ความศักดิ์สิทธิ์ที่เล่าขาน 2) อายุของพระพุทธรูป 3) วัสดุที่ใช้สร้าง เช่น สร้างจากบุษราคัม โกเมน เกสรดอกบัวและว่านจำปาศักดิ์ เป็นต้น 4) ผู้สร้าง เช่น สร้างโดยเจ้าเมือง หรือพระอริยสงฆ์ เป็นต้น วัดที่มีพระพุทธรูปสำคัญถือเป็นวัดที่โชคดี เพราะมี “ต้นทุน” ที่ช่วยดึงดูดศรัทธาของพุทธศาสนิกชนให้เข้าวัด

บางวัดได้ประดิษฐานปฏิมากรรมรูปพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของวัดด้วย เช่น “วัดทุ่งศรีเมือง” มีรูปปั้น “พระครูวิโรจน์รัตโนบล” หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “ญาท่านดีโลด” ขณะที่ “วัดเลียบ” มีรูปหล่อ “หลวงปู่เสาร์ กันตสีโล” และ “หลวงปู่มนักรัตโต” ส่วน “วัดสุปฏิหารามวรวิหาร” มีรูปหล่อ “พระอุบาลีคุณูปมาจารย์” (จันทร์ สิริจันโท) เป็นต้น ปฏิมากรรมเหล่านี้ถือเป็นอนุสรณ์แทนคุณงามความดีของพระสงฆ์เหล่านั้น และเป็นเครื่องแสดงถึงความกตัญญูต่อบุคคลของอนุชนรุ่นหลังอีกด้วย

บางวัดประดิษฐานปฏิมากรรมรูปเคารพพระสงฆ์ ที่มีความสัมพันธ์กับเจ้าอาวาส แต่ไม่ได้มีความสำคัญกับวัด) เช่น “วัดหลวง” ประดิษฐานรูปเคารพของ “หลวงปู่บุญมา ญาณวโร” และ “หลวงปู่มุมน วัดปราสาทเยอเหนือ” เนื่องจากพระทั้ง 2 รูปนี้เป็นอาจารย์ของท่านเจ้าอาวาสวัดหลวงรูปปัจจุบัน คือ พระครูวิลาสกิจจาทร

นอกจากปฏิมากรรมพระสงฆ์ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์วัดแล้ว บางวัดยังได้ประดิษฐานปฏิมากรรมพระสงฆ์ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับวัดเลย แต่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดี ทั้งในสมัยพุทธกาล เช่น “พระสิวลี” “พระสังกัจจายน์” และหลังพุทธกาล เช่น “หลวงปู่ทวด” “สมเด็จพระพุฒาจารย์โต พรหมรังสี” ขณะที่บางวัดประดิษฐานรูปหล่อของพระสงฆ์ที่มีนามเป็นมงคล เช่น “หลวงปู่แก้ว วัดพวงมาลัย” “หลวงปู่แหวน วัดดอย

แม่ปิ้ง” “หลวงพ่อกเงิน วัดบางคลาน” “หลวงพ่อทอง วัดลาดบัวขาว” เป็นต้น เพื่อให้ญาติโยมได้กราบไหว้ขอพร เพราะเชื่อว่าจะทำให้ผู้กราบไหว้บูชามั่งมีด้วยแก้ว แหวน เงิน ทอง นั้นเอง

การเคารพบูชาปฏิมากรรมรูปเคารพในวัดทางพระพุทธศาสนาแสดงให้เห็นถึงความนิยมของผู้คนซึ่งมีความต้องการพื้นฐาน ได้แก่ 1) ต้องการความร่ำรวย มีโชคมีลาภ จึงนิยมบูชา “พระสิวลี” ซึ่งถือเป็นพระอริยสงฆ์ ที่ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าให้เป็นผู้เลิศในด้านมีลาภมาก หรือไหว้ “พระสังกัจจายน์” เพราะรูปร่างของท่านที่อ้วนพุงพลุ้ยนั้น เป็นสัญลักษณ์แทนการอยู่ดีกินดี ความอุดมสมบูรณ์ 2) ต้องการความแคล้วคลาดปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง อยู่เย็นเป็นสุข จึงไหว้ “หลวงปู่ทวด เขี้ยวบน้ำทะเลเจ็ด” หรือ “สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)” เป็นต้น

ภาพที่ 128 การประดิษฐานปฏิมากรรมรูปพระสงฆ์ที่มีนามอันเป็นมงคล ได้แก่ หลวงปู่โต หลวงปู่แก้ว หลวงปู่แหวน หลวงพ่อกเงิน หลวงพ่อทอง ประดิษฐาน ณ วัดสุปฏิญารามวรวิหาร
ถ่ายโดย รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม เมื่อ 19/7/2562

นอกจากพระพุทธรูป และปฏิมากรรมรูปพระสงฆ์แล้ว ยังมีการบูชาปฏิมากรรมรูปบุคคลสำคัญทางพระพุทธศาสนา นั่นคือ หมอชีวกโกมารภัจจ์ ผู้เป็นนายแพทย์ประจำพระองค์พระพุทธเจ้า และยังเป็นบรมครูด้านการแพทย์แผนไทยอีกด้วย แสดงถึงความต้องการพื้นฐานของผู้คน คือ 3) ต้องการที่จะมีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์แข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บทั้งปวง

ส่วนปฏิมากรรมรูปเคารพที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท มีทั้งที่มาจาก 1) ศาสนาผี ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมของผู้คนแถบนี้ เช่น การบูชา “พญานาค” 2) ความเชื่อที่มาจากศาสนาพราหมณ์ เช่น การบูชา “พระคเณศ” “พระราหู” 3) ความเชื่อที่มาจากศาสนาพุทธนิกายมหายาน เช่น การบูชา “พระโพธิสัตว์กวนอิม” 4) ความเชื่ออื่นๆ เช่น ลัทธิเต๋า เห็นได้จากการบูชา “ฮก ลก ซิ่ว” ลัทธิบูชาผีบรรพบุรุษ หรือผีเจ้าเมือง และดวงพระวิญญาณพระมหากษัตริย์ไทยในอดีต เช่น “เจ้าคำผง” “รัชกาลที่ 5” เป็นต้น ความเชื่อเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงลักษณะของสังคมไทยที่มี “ความประนีประนอม” สูง ผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์จึงสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ที่มาของการประดิษฐานรูปเคารพต่างๆ ที่ไม่ใช่รูปแทนของพระพุทธเจ้า และพระสงฆ์ เช่น “พญานาค” “พระราหู” “พระคเณศ” นั้นมาจาก 1) ความประสงค์ของเจ้าอาวาส เนื่องจากท่านเป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจสูงสุดภายในวัด ท่านจึงสามารถเลือกที่จะนำสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใดมาประดิษฐานไว้ก็ได้ ดังเช่นวัดหลวง เจ้าอาวาสเลือกที่จะประดิษฐาน “พระราหู” ซึ่งเป็นเทพพเคราะห์องค์สำคัญด้วยตัวท่านเอง

เพราะช่วงหนึ่งกระแสนุชาพระราหูกำลังมาแรง นอกจากวัดจะมีรายได้จากการจำหน่ายของไหว้พระราหู (ของดำต่างๆ) แล้ว ทางวัดยังได้จัดพิธีสวดรับ - ส่ง พระราหู ให้พุทธศาสนิกชนเข้าร่วมอีกด้วย 2) ศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่นำมาถวาย เช่น พระราหูที่วัดมหานาราม เป็นของที่ญาติโยมนำมาถวาย ทางวัดก็ไม่ได้ศรัทธา เพราะทางวัดสามารถแสวงหารายได้จากปฏิมากรรมรูปเคารพนั้นอีกด้วย 3) สิ่งศักดิ์สิทธิ์เองเป็นผู้หมายมุ่งที่จะมาประดิษฐานอยู่ในสถานที่นั้นๆ ข้อนี้เป็นความเชื่อส่วนบุคคล เพราะไม่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยหลักวิทยาศาสตร์ หากแต่ก็เป็นกระบวนการสำคัญอย่างหนึ่งที่ใช้ประกอบสร้างความศรัทธา คือ “การสร้างตำนานเล่าขาน” เพื่อสถาปนา “ความศักดิ์สิทธิ์” นั้นเอง

ข้อสังเกตบางประการที่พบ คือ 1) นิยายไม่ใช่ปัจจัยสำคัญในการประดิษฐานรูปเคารพ เช่น วัดที่สังกัดนิกายธรรมยุต ที่ชาวบ้านมองว่าเคร่งครัดในพระธรรมวินัย อารังไว้ซึ่งความบริสุทธิ์แห่งพระพุทธศาสนา กลับประดิษฐานรูปเคารพมากกว่าวัดฝ่ายมหานิกาย ตัวอย่างวัดธรรมยุต เช่น วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ต่อ ส่วนตัวอย่างวัดมหานิกาย เช่น วัดหนองป่าพง เป็นต้น จะเห็นได้ว่า ทั้งสองวัดนี้แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง

2) วัดที่ตั้งอยู่ในแหล่งชุมชนขนาดใหญ่ เช่น อยู่ใกล้ตลาด หรืออยู่กลางใจเมือง เป็นต้น มักจะประดิษฐานปฏิมากรรมรูปเคารพมากกว่าวัดที่อยู่ห่างไกลออกไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า คนในเมืองต้องการที่พึ่งทางใจมากกว่า

3) จุดที่ตั้งปฏิมากรรมรูปเคารพภายในวัดก็ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง ตัวอย่างเช่นวัดสุปฏิหารามวรวิหารประดิษฐานพระบรมรูปปั้นเกล้า รัชกาลที่ 4 ไว้ภายในพระอุโบสถ รวมทั้งปฏิมากรรมรูปสมเด็จพระมหาวิรวัตร และพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ซึ่งพระเถระทั้ง 2 รูปเคยปกครองวัดนี้ในอดีต ส่วนพระบรมรูปของปั้นเกล้ารัชกาลที่ 5 และปฏิมากรรมรูปพระสงฆ์รูปอื่นๆ เช่น หลวงปู่แหวน หลวงพ่อเงิน เป็นต้น กลับประดิษฐานไว้ที่ศาลาทำน้ำของวัด เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง “พื้นที่” กับ “อำนาจ” ได้เป็นอย่างดี

การย้ายที่ประดิษฐานพระกษิติครรภราชมหาโพธิสัตว์ ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่ง เมื่อมีผู้นำปฏิมากรรมรูปเคารพนี้มาถวายเจ้าอาวาส แต่เดิมท่านก็ตั้งไว้ข้างพระอุโบสถ นานไปเมื่อเห็นว่าประชาชนไม่สนใจ เพราะพระโพธิสัตว์องค์นี้ไม่ค่อยเป็นที่รู้จัก ท่านก็ย้ายสถานที่ประดิษฐานไปไว้ที่ด้านหลังวัด ปราศจากผู้คนแทน

4) สิ่งที่คุณเคารพกราบไหว้บูชาในสังคมหนึ่งๆ ได้บ่งบอกถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อันทรงคุณค่า เช่น “พระแก้วเมืองอุบล” ที่บ่งบอกถึงความสัมพันธ์ทางสายเลือดระหว่างเจ้าเมืองอุบลในสมัยก่อนกับอาณาจักรเชียงรุ่งแสนหวี⁵ “หลวงปู่ทวด เขยิบน้ำทะเลจืด” และ “สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)” ที่แสดงให้เห็นถึงการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างชาวจังหวัดอุบลราชธานีกับคนในภูมิภาคอื่นๆ “พระโพธิสัตว์กวนอิม” “เจ้าพ่อกวนอู” ที่บ่งบอกถึงการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในจังหวัดอุบลราชธานี หรือ “เหวชะระ” ที่บ่งบอกถึงร่องรอยของอารยธรรมเขมร (สมัยเจนละ) ซึ่งเคยรุ่งเรืองในดินแดนแถบนี้ เป็นต้น

ปฏิมากรรมรูปเคารพเป็นตัวแทนของการมีอยู่ของบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ มีทั้งบุคคลที่ปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์ชาติ (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

⁵ หลักฐานอีกประการหนึ่ง ที่ช่วยสนับสนุนว่า เจ้าเมืองอุบลราชธานีมีความเกี่ยวข้องกับอาณาจักรเชียงรุ่งแสนหวี นั่นคือ “พิธีฆ่านกหัสติลิงค์” ซึ่งเป็นพิธีกรรมในงานศพของเจ้านายและพระเถระชั้นผู้ใหญ่ของล้านนา

(พระปฐมบรมราชสุริยวงศ์) มีทั้งที่เป็นฆราวาส และเป็นพระสงฆ์ (หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต, หลวงพ่อชา สุภัทโท เป็นต้น) ท่านเหล่านี้ล้วนแล้วแต่สร้างคุณูปการให้แก่จังหวัดอุบลราชธานีอย่างหาประมาณมิได้

ตารางแสดงรายนามวัด และประติมากรรมรูปเคารพที่ประดิษฐานอยู่ภายในวัด

ชื่อวัด รูปเคารพ	วัดมหานิกาย									วัดธรรมยุติกนิกาย						
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
พญานาค	×	✓	×	×	×	×	×	×	✓	✓	×	✓	×	×	✓	×
พระคเณศ	×	×	×	×	×	×	✓	×	✓	✓	×	×	×	×	✓	×
พระพรหม	×	×	×	×	×	×	✓	×	×	✓	×	×	×	×	×	×
พระแม่คงคา	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	×
พระราหู	×	×	×	×	×	×	✓	×	✓	×	×	×	×	×	×	×
มนสาเทวี	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	×	×	×	×	×	×
ฤๅษี	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	×	×	×	×	×	×
พระพุทธรูป (สามัญนาม)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
รอยพระพุทธรูป บาท (จำลอง)	×	✓	×	×	×	×	×	✓	×	×	×	×	×	×	✓	×
พระสังกัจจายน์	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	✓	×	✓	×	✓	✓	×
พระสิวลี	×	×	×	×	✓	×	✓	×	✓	✓	✓	✓	×	✓	✓	✓
พระครูวิโรจน์ รัตโนบล	×	✓	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
พระครูสีดา ภินันท์	×	✓	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
พระญาณ วชิษฐ์สมิทธิวีรา จารย์	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	×	×	×	×	×

ชื่อวัด รูปเคารพ	วัดมหานิกาย									วัดธรรมยุติกนิกาย						
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
พระราชวัง โนบล	×	✓	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
พระสิทธิธรรม รังสีคัมภีร์เมธา จารย์	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	×	×	×	×	×
พระอริยวงศา จารย์ญาณวิมล อุบลคณาภิบาล สังฆปาโมกข์	×	✓	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
พระอุบาลีคุณ ปมาจารย์	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
พระอุปคุต	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	×	×	×	×	×	✓
สมเด็จพระพุฒา จารย์ (โต พรหมรังสี)	×	×	×	×	×	×	✓	×	✓	✓	×	×	×	×	✓	×
พระมหาวิรวงศ์	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	×
หลวงปู่แก้ว วัดพวงมาลัย	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	×
หลวงปู่ทวด เหยียบน้ำทะเล จืด	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	✓	×	×	×	×	✓	×
หลวงปู่เทพโลก อุดร	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	×	×	×	×	×	×
หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	×	✓	×	×	×
หลวงปู่มา ญาณวโร	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	×	×	×	×	×	×	×

ชื่อวัด รูปเคารพ	วัดมหานิกาย									วัดธรรมยุติกนิกาย						
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
หลวงปู่มม วัดปราสาทเยอ เหนือ	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	×	×	×	×	×	×	×
หลวงปู่สีทา ชัยเสโน	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	×	×	×	×	×
หลวงปู่เสาร์ กัณฑ์ลีโล	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	×	✓	×	×	×
หลวงปู่แหวน สุจินโณ	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	×
หลวงพ่อเงิน วัดบางคลาน	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	×
หลวงพ่อชา สุภักโท	×	×	×	×	×	×	×	✓	×	×	×	×	×	×	×	×
หลวงพ่อทอง วัดลาดบัวขาว	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	×
หมอชีวกโกมาร ภักจ์	×	✓	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	×	×	×	×
ท้าวธรรมฐ	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓
ท้าววิรุฬหก	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓
ท้าววิรูปักษ์	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓
ท้าวเวสสุวรรณ	×	×	×	×	✓	×	×	×	×	✓	×	×	×	×	×	✓
พระอินทร์	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	×	×	✓	×	×	×
พระกษิติครรภ์ ราชามหา โพธิสัตว์	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	×	×	×

ชื่อวัด รูปเคารพ	วัดมหานิกาย									วัดธรรมยุติกนิกาย						
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
พระโพธิสัตว์ กวนอิม	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	✓	×	×	×	×	✓	×
เทพเจ้ากวนอู	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	✓	×	×	×	×	×	×
พระบาท สมเด็จพระจอม เกล้าเจ้าอยู่หัว	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	×
พระบาท สมเด็จพระ จุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	×
เหวไร่	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	×
ฮก ลก ชิว	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	×

หมายเหตุ

- ตัวเลขในตารางทั้ง 16 ช่อง แทนวัดทั้ง 16 วัด ดังนี้

วัดฝ่ายมหานิกาย ได้แก่

1. วัดกลาง
2. วัดทุ่งศรีเมือง
3. วัดบูรพาปะอวเหนือ
4. บูรพาพิสัย
5. วัดผาสุการาม
6. วัดมณีวนาราม
7. วัดมหาวนาราม
8. วัดหนองป่าพง

9. วัดหลวง

วัดฝ่ายธรรมยุติกนิกาย ได้แก่

10. วัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ
11. วัดบูรพาราม
12. วัดพระธาตุหนองบัว
13. วัดเลียบ
14. วัดศรีอุบลรัตนาราม
15. วัดสุปัฏนารามวรวิหาร
16. วัดแสนสุข

- เครื่องหมาย ✓ หมายถึง พบปฏิมากรรมรูปเคารพดังกล่าว และ ✕ หมายถึง ไม่พบปฏิมากรรมรูปเคารพดังกล่าว
- พระพุทธรูป ในตารางเป็นสามัญนาม (คำนามทั่วไป) จะไม่มีการแยกเป็นวิสามัญนาม (คำนามชี้เฉพาะ) เป็น พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ พระแก้วบุษราคัม หรือพระเจ้าใหญ่องค์หลวง ฯลฯ เพราะถือเป็นองค์แทนของพระพุทธเจ้าเหมือนกัน
- ปฏิมากรรมรูปพระสงฆ์จะมีการแยกเป็นวิสามัญนาม เช่น พระสิวลี พระอุปัชฌาย์ หลวงปู่ทวด เป็นต้น เพราะแต่ละองค์เป็นคนละองค์กัน

บรรณานุกรม

- กุลศิริ อรุณภาคย์. **ศาลเจ้า ศาลจีน ในกรุงเทพฯ**. กรุงเทพฯ : มิวเซียมเพรส, 2553.
- กอบร ศรีนาวิน. 209 **วัดเมืองอุบล**. อุบลราชธานี : โครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ปี 2550 คณะ
วิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ม.ป.ป. (อัดสำเนา)
- แก้วธารา. **ภณักษ์**. กรุงเทพฯ : ปราชญ์, 2556.
- คงคา หิมาลัย. **พ่อแก่ ฤาษี ที่คนไทยนับถือ**. กรุงเทพฯ : ไพลิน, 2555.
- จิรัสสา คชาชีวะ. **วัชรยานต้นตอในอินเดียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จากหลักฐานทางโบราณคดี**.
กรุงเทพฯ : ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2559.
- จิตตปัญญา. **ปาฏิหาริย์แห่งการบูชา 3 พระอรหันต์**. กรุงเทพฯ : แสปป์บุ๊ก, 2553.
- จิตรา ก่อมนทเกียรติ. **พระพุทธ พระโพธิสัตว์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ของจีน**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์
พับลิชชิ่ง, 2541.
- ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ชัญเสน. **สตรีในพุทธกาล**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย, 2545.
- เชษฐ ติงสยุชลี. **สังเวชนียสถาน และสถานที่สำคัญทางพระพุทธประวัติในอินเดีย – เนปาล**. กรุงเทพฯ :
มิวเซียมเพรส, 2556.
- ดวงพร ตรีบุบผา. **พระสังกัจจายน์ อรหันต์ผู้เป็นเลิศในทางอธิบายธรรม**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ธรรมะ
อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2556.
- ทองย้อย แสงสินชัย. **หมอชีวกโกมารภัจ**. ม.ป.ท., 2556.
- ธนากร ต้นอาวชันการ. “เทพฮก ลก ซิ่ว.” ใน **นิตยสาร ฮวงจุ้ย เสริมความร่ำรวย**. 17, 71 : 72.
- ธาดา สุทธิธรรม. **อายุบวร ศรีลังกา**. ขอนแก่น : คลังนานาวิทยา, 2561.
- นทัญญู แสงไชย. **พระสิวลี อรหันต์แห่งโชคกลาง**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ธรรมะ อมรินทร์
พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2556.
- บุษบา จังพานิชกุล. **พระโพธิสัตว์กวนอิม**. กรุงเทพฯ : คอมม่า ดีไซน์แอนด์พริ้นท์, 2554.
- พงษ์ศักดิ์ ฤณาพรรัตน์. **พุทธหรือเพี้ยน**. อุบลราชธานี : วีแคน เซอร์วิส เอ็กส์เพรส, 2559.
- พรชัย เหมะรัต. **พระโพธิสัตว์กวนอิม ตำนานของพระโพธิสัตว์ผู้เปี่ยมด้วยความเมตตากรุณา**.
กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2554.
- พระไพศาล วิสาโล. **ลัทธิลัทธิธรรม**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2556.
- _____. **ลัทธิลัทธิธรรม 2**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2556.
- พลุลวง. **เทวโลก**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ด่านสุทธาการพิมพ์, 2538.
- มะลิวัลย์ สิ้นน้อย และจิณัฐชะญา จิณัฐิกานุจน์. **เลื่องลือเล่าขาน พระดังเมืองอุบล**. อุบลราชธานี :
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2554.
- รวมแพง. **เจ้าแม่กวนอิม: พระโพธิสัตว์แห่งความเมตตาและความสำเร็จ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2557.
- ระลึก ธาณี และคณะ. 222 ปี **อุบลราชธานี**. อุบลราชธานี : องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี,
2557.

ระลึก ธาณี และคณะ. **ความเป็นมาของเมืองและอำเภอต่างๆ ในบริเวณจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดยโสธร และจังหวัดอำนาจเจริญ (พุทธศักราช 2335-2550).** อุบลราชธานี : ยงสวัสดิ์อินเตอร์กรุ๊ป, 2554.

วรารุณ ผลานันต์. **พิพิธภัณฑสถานในวัดสุปัฏนารามวรวิหาร.** อุบลราชธานี : ยงสวัสดิ์อินเตอร์กรุ๊ป, 2556.

วาทีณี อีระภาวะ. “ท้าวเวสสุวรรณ มหาเทพแห่งความมั่งคั่ง”. **นิตยสารแรงศรัทธา.** 3, (กรกฎาคม 2560) : 8 - 34.

_____. “พระพิฆเนศ เทพเจ้าแห่งความสำเร็จและศิลปวิทยาการทุกแขนง”. **นิตยสารแรงศรัทธา.** 2, (มิถุนายน 2560): 8-34.

_____. “พระพรหม เทพเจ้าผู้ลิขิตชะตามนุษย์”. **นิตยสารแรงศรัทธา.** 8, (ธันวาคม 2560) : 8 - 34.

_____. “พระราหู เทพอสูรผู้กุมดวงชะตา”. **นิตยสารแรงศรัทธา.** 2, (กันยายน 2560) : 8 - 34.

_____. “สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)”. **นิตยสารแรงศรัทธา.** 6, (ตุลาคม 2560) : 8 - 34.

_____. “หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด อิทธิปาฏิหาริย์แห่งภิกษุผู้ทรงอภิญญา”. **นิตยสารแรงศรัทธา.** 4, (มิถุนายน 2560) : 8 - 34.

วุฒิชัย มูลศิลป์ และคณะ. **พระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์.** กรุงเทพฯ : อัลฟ่า มิเลินเนียม, ม.ป.ป.
ศานติ ภักดีคำ. **พระพิฆเนศวร เทพผู้ประทานความสำเร็จ เจ้าแห่งศิลปวิทยา.** กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง, 2558.

ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. **209 วัด เมืองอุบล.**
โครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ปี 2550, 2550. (อัดสำเนา)

ศรีศักร วัลลิโภดม และวลัยลักษณ์ ทรงศิริ. **พุทธศาสนาและความเชื่อในสังคมไทย.** กรุงเทพฯ : มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์, 2560.

ส. ทิพย์มงคล. **ปาฏิหาริย์เหนือดวง ท้าวเวสสุวรรณ บันดาลโชค.** กรุงเทพฯ : สยามพุทธคุณ, 2561.

ส. พลายน้อย. **อมนุษย์นิยาย.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ยิปซี, 2555.

สมเกียรติ โล่เพชรรัตน์. **ฉบับพิเศษรวมเรื่องพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร กวนซิมผ่อสัก.** กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ม.ป.ป.

สมชัย รักวิจิตร. **กวนอิมโปรดสัตว์.** กรุงเทพฯ : คอมแพคท์พริ้นท์, 2540.

สมศรี ชัยวนิชยา. **พระพุทธรูปแก้วผลึกเมืองอุบลราชธานี : ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์สองฝั่งโขง.**

เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการปี 2553 แม่น้ำโขง ณ นครพนม II Social and Economic Corridors of the Mekong Basin, 2553. (อัดสำเนา)

สัมพันธ์ ก้องสมุทร. (2554). **พระอาจารย์ชา สุภัทโท ยอดนักรบหนองป่าพง.** กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.

อรุณศักดิ์ กิ่งมณี. **ทิพยประติมา ที่มา ความหมาย 14 ทิพยเทพแห่งโชคกลาง อุดมสมบูรณ์ของไทยและเอเชีย.** นนทบุรี : มิวเซียมเพรส, 2560.

โอโม รัชเวทย์ และคณะ. **พระอุทิศ.** กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ม.ป.ป.

การปลี่ยนความเชื่อทางศาสนา
ในวัดทางพระพุทธศาสนา
กรณีศึกษา วัดในอำเภอเมืองอุบลราชธานี และอำเภอมารินชำราบ
จังหวัดอุบลราชธานี